Elektro Maribor v prizadevanjih za samostojno in neodvisno Slovenijo

(spomini, pričevanja in dokumenti)

ELEKTRO MARIBOR

ELEKTRO MARIBOR d.d.

Elektro Maribor v prizadevanjih za samostojno in neodvisno Slovenijo

(spomini, pričevanja in dokumenti)

Elektro Maribor

Maribor 2021

Knjiga, ki jo imate pred seboj, je posvečena praznovanju 30-letnice samostojnosti Slovenije.

Elektro Maribor v prizadevanjih za samostojno in neodvisno Slovenijo (spomini, pričevanja in dokumenti)

Izdala in založila: družba Elektro Maribor, zanjo mag. Boris Sovič, predsednik uprave

Uredniški odbor: mag. Peter Kaube, mag. Gregor Kastelic, Darja Lapov, dr. Marjan Toš in Vlado Žgeč

Zbral in uredil: Vlado Žgeč

Fotografije: arhiv Elektra Maribor, Bernardka Kos, Iztok Kapun, Martin Ozmec, Slavko Prah, Marko Pigac, arhiv Vojaškega muzeja SV Maribor, Miran Peterka, Matjaž Lacko, Matjaž Perša, Branko Kovačič, Željko Jovanović, Igor Modic, Tomo Petelinšek, BoBo, www.mariborinfo.com

Lektoriranje: Alkemist, prevajalske storitve d.o.o.

Oblikovanje in priprava za tisk: Aritmija d.o.o.

Tisk: Grafika Gracer

Naklada: 300

Maribor, junij 2021

Vse pravice pridržane

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

821.163.6-94

ELEKTRO Maribor v prizadevanjih za samostojno in neodvisno Slovenijo : (spomini, pričevanja in dokumenti) / [zbral in uredil Vlado Žgeč ; fotografije arhiv Elektra Maribor ... et al.]. - Maribor : Elektro, 2021

ISBN 978-961-07-0614-4

COBISS.SI-ID 66991619

Spremna beseda

Dr. Marjan Toš

Med spominom in zgodovino

Zgodovina je veda, ki raziskuje in opisuje dogajanja v preteklosti. Dogodki v preteklosti so lahko zelo oddaljeni, tisoč ali še več let, zgodovina pa so tudi dogodki, ki so se zgodili včeraj ali pred dvema urama. Poznavanje zgodovine je pomembno, kajti iz dogodkov in njihovih posledic se lahko poučimo tudi o življenju ljudi danes. Kar se je dogajalo v preteklosti, vpliva na današnje dogodke, zato je še kako pomembno poznati zgodovino. Naloga zgodovine je, da raziskuje vzroke in posledice dogajanj ter jih razlaga. Objektivno, pošteno, vzročno in posledično.

Povedano nekoliko drugače ali za tiste zahtevnejše – zgodovina je diskurz o preteklosti, od katere pa se kategorično razlikuje. To se vam lahko zdi nenavadno, saj mogoče do zdaj niste opazili te ločnice, če pa ste jo, si morda z njo niste pretirano belili glave. Eden izmed razlogov, zakaj je tako, zakaj se torej s to ločnico ljudje navadno ne ukvarjaj(m)o, je v tem, da običajno spregledamo sporočila o preteklosti in preteklost sámo. Bilo bi torej bolje, če bi to ločnico vseskozi ohranjali tako, da bi uporabljali izraz »preteklost« za vse, kar se je dogajalo kjer koli prej, medtem ko bi uporabljali besedo »zgodovinopisje« za zgodovino, pri čemer se zgodovinopisje nanaša na pisanje zgodovinarjev. To bi bila dobra navada (preteklost je predmet zgodovinarjevega zanimanja, zgodovinopisje pa je način, kako se zgodovinarji lotevaj(m)o te preteklosti), saj bi pustila besedi »Zgodovina« (z veliko začetnico), da označuje celoten sklop odnosov.[1]

1 Keith Jenkis, Kaj je zgodovina?; Filozofski vestnik, XXVIII, 1/2007, 142.

Zgodovina je spremenljiv in problematičen diskurz, ki vsaj na videz obravnava neki vidik sveta, preteklost, proizvaja pa jo skupina delavcev sodobnega duha (v naši kulturi največ plačani zgodovinarji), ki se svojega dela lotevajo na vzajemno prepoznavne načine, ti pa so epistemološko, metodološko, ideološko in praktično umeščeni; njihovi proizvodi so, ko enkrat zakrožijo med ljudmi, podvrženi nizu rab in zlorab, ki so logično neskončne, a dejansko v splošnem ustrezajo nizu oporišč moči, ki obstajajo v vsakem trenutku in strukturirajo ter distribuirajo pomene zgodovine po spektru dominantnosti in marginalnosti.[2]

Namerno sem uporabil nekoliko teoretski pristop k tematiki, o kateri bo govora v nadaljevanju moje spremne besede in še več v nadaljevanju knjige, ki po tridesetih letih prinaša javnosti eno od skoraj povsem spregledanih poglavij iz časa slovenske osamosvojitvene vojne leta 1991. Še več, knjiga ima korenine že v času pred desetdnevno junijsko-julijsko vojno leta 1991, s katero smo obranili samostojno slovensko državo. Včasih smo zgodovinarji deležni očitkov, da opisujemo in poudarjamo samo velike dogodke, velike zgodovinske osebnosti in predvsem – vojne in velike bitke. Do neke mere so te kritike celo upravičene in tudi prvi zapisi o slovenski vojni so bili polni evforije in subjektivnega čustvenega naboja. V ospredju so bile zmage slovenskih sil nad eno najmočnejših armad v Evropi ob koncu preteklega tisočletja. Brez upoštevanja načela objektivnosti prikazovanja dogajanja in predvsem brez samorefleksije in tudi samokritike. A tudi to je mogoče razumeti, saj smo z osamosvojitveno vojno zaokrožili stoletje upornštva na Slovenskem. Naj samo spomnim na Maistrov čas in narodno osvoboditev Štajerske ter boje za severno slovensko mejo po prvi svetovni vojni na Štajerskem in Koroškem. To je izjemno pomembno zgodovinsko dejanje, brez katerega bi se slovenska zgodovina pisala bistveno drugače. Zlasti če med okupacijo 1941–1945 ne bi bilo odločnih ljudi in njihovih voditeljev, ki so se znali upreti fašističnemu in nacističnemu terorju ter so se na zmagoviti strani protihitlerjevske koalicije bojevali za dokončno zmago nad nacizmom

2 Ibid., 160.

in fašizmom maja 1945. Bili smo na zmagoviti strani in del zavezniške koalicije, ki je gradila na svobodoljubju in protifašizmu. Zato smo lahko toliko bolj suvereno izpostavljali naša hotenja za vstop v veliko evropsko družino narodov med demokratičnim vrenjem, ki je zajelo Slovenijo v osemdesetih letih prejšnjega stoletja oz. tisočletja. Doživeli smo plebiscit 23. decembra 1990, na katerem se je velika večina državljank in državljanov Slovenije odločila za neodvisno, samostojno in demokratično državo Slovenijo. Doživeli smo svečano razglasitev neodvisnosti 25. junija 1991 in takoj po njej 27. junija 1991 začetek desetdnevne vojne. Z njo smo zmagovito zaokrožili čas slovenskega upornštva in zgradili še tretji nosilni steber demokratične Slovenije.

Priče smo torej množici izredno pomembnih dogodkov v dveh kratkih letih. To se v zgodovini dogaja poredko, in če k temu dodamo še končni rezultat tega dogajanja – lastno nacionalno državo –, potem je slika popolna. In šele s takšno podobo lahko dojamemo veličino dogajanja, na katero ne meče sence niti sorazmerno kratka časovna distanca – trideset let. Veliko večino dogodkov iz tega obdobja so zgodovinarji že popisali, izšle so številne knjige, zborniki, monografije in študije. O velikih dogodkih in velikih ljudeh slovenskega osamosvajanja. Na lokalni in regionalni ravni so izšle knjige o manj velikih, a zato nič manj pomembnih dogodkih in tudi o malih ljudeh, ki so opravili velika dejanja. To je bilo še posebej hvalevredno dejanje, saj se rado zgodi, da si vse zasluge za zmage prilastijo vojskovodje in njihovi prišepetovalci, ki si tudi pripnejo največ medalj za zasluge. Vemo pa, da krogla in medalja redkokdaj zadeneta prave prsi. Mali ljudje, množica teritorialcev, miličnikov, kurirjev, gasilcev, pekov, lovcev, električarjev, voznikov in še koga, so bili takrat udarna pest našega odpora. Nekateri so že bili deležni zgodovinopisne obdelave, mnogi na to priložnost še čakajo.

Pobuda gospodarske družbe Elektro Maribor in njenega vodstva s predsednikom uprave mag. Borisom Sovičem, da tudi oni javnost seznanijo z aktivnostmi v osamosvojitveni vojni leta 1991, je več kot na mestu. Ne nazadnje je med opisovanjem velikih bojev in junaških dejanj skoraj povsem

prezrto, k sreči pa ne tudi pozabljeno, dejanje električarja Borisa Frasa na Ptuju. Nanj je padel prvi strel še pred formalnim začetkom sovražnosti med Republiko Slovenijo in zvezno JLA. Prvi strel na Ptuju si zato zasluži več našega spomina in spominjanja in zato je vsebina pričujoče knjige namenjena ravno temu. Iz nje izvemo marsikaj, za kar bi sicer bili prikrajšani, in bila bi tudi škoda, če bi odločna in pogumna dejanja delavcev Elektra Maribor šla v pozabo. Spomini in pričevanja mnogih delavcev iz vseh poslovnih enot in služb so izjemno raznovrstni, nekateri tudi polni osebnih emocij, a prav vsi po vrsti izžarevajo eno samo veliko pripadnost slovenstvu in izpričujejo močan domoljubni naboj avtorjev. Takšni spomini so za poznavanje preteklosti in za Zgodovino izjemno dobrodošli in uporabni, saj zgodovinarja dobesedno silijo k razmišljanju in iskanju argumentov za potrjevanje zapisanega ali povedanega. So torej dragocen dokument časa. Po tridesetih letih je tudi časovna distanca še vedno dovolj blizu in hkrati ravno dovolj daleč, da lahko udeleženci oz. akterji dogajanja s še svežim in zanesljivim spominom rešijo pred pozabo mnogo tistega, česar zgodovinarji pri poznejših poglobljenih obravnavah in raziskavah tega dogajanja ne bi našli v pisnih zgodovinskih virih. In še nekaj je pri tem pomembno – spomini in pričevanja po treh desetletjih so tudi mnogo objektivnejši in brez premočnih emocij, kot se to dogaja s spominskimi zapisi in pričevanji neposredno po dogodkih.

Zato smem brez vsakega pretiravanja z vso odgovornostjo zapisati, da je ravno v tem dodana vrednost pričujočega dela, ki bo lahko čez čas zgodovinarjem dragocen vir za znanstveno raziskovanje in proučevanje. Knjiga je torej dobrodošla in koristna za vse, ki želijo z različnih zornih kotov spoznati mozaik slovenskega osamosvajanja in vse vidike desetdnevne junijsko-julijske vojne za Slovenijo. Kljub temu da morda navzven deluje manj prepričljivo od obsežnih zbornikov in monografij o nastajanju samostojne slovenske države, pa nam njena vsebina ponuja drugačne poglede na omenjeni čas in predvsem potrjuje resnico, da so del velike zgodovine majhne in drobne zgodbe malih, običajnih ljudi, ki jo pišejo vsak z najboljšim namenom. In ravno ta mozaičnost zgodb, spominov in spominjanja se zrcali skozi knjigo, v kateri so na

kratko predstavljene tudi zgodovinske prelomnice iz obdobja osamosvajanja izpod peresa dveh akterjev tega časa, aktivnih udeležencev in očividcev, veteranov vojne za Slovenijo, Vlada Žgeča in generala Ladislava Lipiča. Njuno nizanje dogodkov je sicer kratko, a zelo razumljivo in objektivno. Pri nastajanju knjige je bila dragocena tudi pomoč sodelavcev Vojaškega muzeja Slovenske vojske iz Maribora in sodelavcev iz Elektra Maribor. Vsak zase in vsi skupaj s(m)o prispevali kamenček v mozaik prikaza nekega časa, ki se je vrtel s filmsko naglico in je bil marsikdaj povsem nepredvidljiv.

Tok zgodovine bi se namreč lahko obrnil tudi drugače, zato je odveč vsako samopoveličevanje in neobjektivno prikazovanje, od katerega imajo koristi samo posamezniki, ki si (še) vedno pripisujejo vse zasluge za slovensko osamosvojitev. A zgodovina je že pokazala, da ni tako in da smo vojno leta 1991 dobili ljudje, Slovenke in Slovenci, državljanke in državljani Republike Slovenije. Naklonjen nam je bil čas, nam v prid so se odigrali tudi mednarodni dogodki in okoliščine. V zgodovini je pač tako, da je treba biti ob pravem času na pravem mestu. In Slovenci smo bili – za nameček pa tudi enotni, kot še nikoli v zgodovini. V zraku so že dolgo visele spremembe, tok dogodkov se je obračal nam v prid, navdajala sta nas ponos in pripravljenost na kakršne koli žrtve v teh nepredvidljivih razmerah, ki so ob koncu osemdesetih let vladale v takratni jugoslovanski državi. Spremljali sta nas velika moralna in narodna zavest, kar potrjujejo tudi spominski zapisi in pričevanja v knjigi, ki bo obogatila slovenske knjižne police in je hkrati prispevek Elektra Maribor v zakladnico slovenskega zgodovinopisja. Knjiga je tudi lep poklon Sloveniji ob njeni tridesetletnici.

Dr. Marjan Toš, muzejski svetovalec

Spominska plošča, ki so jo krajani Peker postavili v spomin na obkolitev UC Pekre.

Mag. Boris Sovič

Pomemben prispevek Elektra Maribor v prizadevanjih za samostojnost Slovenije

> Ta publikacija priča o času velikih preizkušenj in hrabrih dejanj, o družbi Elektro Maribor, o njenih sodelavkah in sodelavcih ter o pomenu dejavnosti elektrodistribucije. Ta publikacija priča o hrabrosti, profesionalnosti in ljubezni do domovine.

Korenine družbe Elektro Maribor segajo v začetek 20. stoletja. Približno pol meseca pred začetkom prve svetovne vojne se je v Mariboru začel projekt izpeljave električnega razdelilnega omrežja izmenične napetosti, ko je na predlog svojega odbora za elektrifikacijo mestni svet 15. julija 1914

sprejel pogodbo s Štajersko električno družbo v Gradcu o dobavi električne energije. Pogodba je predvidevala, da bo mestna občina zgradila električno razdelilno napeljavo po mestu in skrbela za prodajo električne energije. Leta 1917 je bil nastavljen prvi direktor Mestnega električnega podjetja Maribor, ki je nadaljevalo gradnjo elektrodistribucijskega omrežja.

Približno pol leta pred koncem prve svetovne vojne so začeli obratovati prvi agregati hidroelektrarne Fala, ki je imela velik vpliv na elektrifikacijo Slovenije in Medžimurja. Spodbudila je razvoj gospodarstva in dvig bivalnega standarda prebivalstva v Mariboru. Z leta 1919 zgrajenim 10-kilovoltnim daljnovodom med hidroelektrarno Fala in Mariborom je bila mestu in regiji dostopna izmenična napetost in 2. oktobra 1920 je mestno električno omrežje že lahko nemoteno distribuiralo električno energijo. Mestno električno podjetje se je razvijalo in sistematično gradilo elektrodistribucijski sistem v skladu s potrebami uporabnikov.

Tričetrt stoletja pozneje, ob koncu 20. stoletja, so prav sodelavke in sodelavci družbe Elektro Maribor, ki je naslednik Mestnega električnega podjetja, postali pomembni akterji v prizadevanjih za samostojnost Slovenije. Elektrodistribucija je namreč postala temeljna infrastruktura tako bivanjskega standarda kot tudi pogoj za delovanje gospodarskih dejavnosti in družbenih sistemov. Primeroma navajamo, da je leta 1921 imelo Mestno električno podjetje 1900 uporabnikov z letnim odjemom 2,6 GWh, leta 1991 pa več kot 181 tisoč uporabnikov z letnim odjemom 1379 GWh. Po sedmih desetletjih je bilo število uporabnikov skoraj stokrat večje, odjem pa kar 530-krat večji.

Slovenija si je prizadevala za mirno in sporazumno pot v samostojnost. Konflikta ali celo vojne nismo želeli, ne enega ne drugega tudi nismo začeli. Smo pa z vso odločenostjo in vsemi potenciali odločno zavarovali svojo državnost. Pri tem so učinkovito sodelovali vsi sistemi, tudi distribucija električne energije, saj so od oskrbe z električno energijo postali kritično odvisni tudi sistemi, kot je vojaški kompleks. Ko je bila ob eskalaciji konflikta sprejeta odločitev o uporabi sredstev civilnega sektorja za omejitev oskrbnih

sistemov armadnih vojaških objektov, so podjetja za distribucijo električne energije to tudi realizirala. Sodelavci Elektra Maribor so požrtvovalno in brez omahovanja pristopili k izvedbi prekinitve oskrbe armadnih vojaških objektov z električno energijo ne glede na nevarnost in lastno izpostavljenost. Profesionalno, pogumno in odločno so realizirali zadane naloge ter s tem prispevali k zmanjšanju operativne sposobnosti armade za dejstvovanje.

Prav na območju Elektra Maribor se je 24. maja 1991 zgodil brutalen napad armadnega specialca na nadzornega elektromonterja Elektra Maribor Borisa Frasa, ki je bil napoten, da v transformatorski postaji Vičava II, ki je bila nekaj metrov zunaj ograje vojašnice, iz elektrodistribucijskega omrežja izklopi odjemno mesto, ptujsko vojašnico. Naš elektromonter Boris Fras je bil pri opravljanju svoje delovne naloge prvi ranjen v času pred slovensko osamosvojitveno vojno leta 1991. Kot je družba Elektro Maribor leta 2016 zapisala v predlogu uradu predsednika republike za prejem državnega odlikovanja, je Boris Fras s prevzemom zahtevne naloge v zelo težkem in napetem času izkazal hrabrost, z natančno izpolnitvijo zadane naloge pa je izkazal visoko profesionalnost pri opravljanju svojega dela. Odlikoval se je s pogumom in požrtvovalnostjo pri realizaciji delovne naloge, pomembne za obrambo domovine. Izkazal je odločnost izvesti nalogo kljub nadvse nevarnim okoliščinam. Pokazal je pogum, hrabrost in odločenost braniti svojo slovensko domovino. Izpričal je zavzetost in pripadnost družbi, v kateri je bil zaposlen.

Ponosni smo, da je predsednik Republike Slovenije Borut Pahor pobudo sprejel. Borisa Frasa je za njegovo požrtvovalnost in osebno hrabrost odlikoval z najvišjim državnim odlikovanjem, častnim znakom svobode Republike Slovenije. V utemeljitvi je zapisano, da je Boris Fras z izpolnitvijo zadane naloge izpričal neomajno privrženost slovenski domovini, klonil ni niti pred puškino cevjo, pri čemer je pokazal pogum in odločenost dati svoj prispevek k obrambi plebiscitno izražene volje slovenskih državljanov, da zaživijo v samostojni slovenski državi.

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je Borisu Frasu

vročil odlikovanje na slovesnosti v počastitev 25. obletnice »pekrskih dogodkov«, dne 21. maja 2016, in sicer prav na prizorišču, kjer se je leta 1991 v 710. učnem centru Teritorialne obrambe v Pekrah usposabljala prva generacija nabornikov v samostojni Sloveniji in kjer se je 23. maja 1991 zgodil incident med slovensko Teritorialno obrambo in armado. Med pogajanji za rešitev konflikta med predstavniki lokalne in republiške oblasti ter Teritorialne obrambe na eni in armade na drugi strani, v katerih je na slovenski strani sodeloval tudi pisec teh vrstic, je v prostorih Skupščine občine Maribor prišlo do dejanja brez primere. Vojaški specialci so na povelje pogajalca, generala JLA, pod grožnjo prisotnim z orožjem ugrabili poveljnika Teritorialne obrambe Vzhodnoštajerske pokrajine polkovnika Vladimirja Miloševiča in stotnika Milka Ozmeca.

Naslednji dan, torek, 24. maja 1991, je postregel še z brutalnejšimi dogodki. Med opravljanjem dolžnosti je armadni specialec streljal na elektromonterja Elektra Maribor Borisa Frasa, ki je bil prvi ranjen v aktivnostih za samostojno in neodvisno Slovenijo, popoldne pa je med množičnimi protesti Mariborčank in Mariborčanov zaradi ugrabitve polkovnika Miloševiča armadno oklepno vozilo zapeljalo v množico in do smrti povozilo Josefa Šimčika, ki je postal prva žrtev v aktivnostih za samostojno in neodvisno Slovenijo.

Boris Fras je bil nadzorni monter. Elektromonterji so tudi sicer osrednje terensko operativno jedro distribucije. Na terenu realizirajo, kar je operativno potrebno za zanesljivo in kakovostno oskrbo uporabnikov z električno energijo. V to sodijo tudi preklopi. Danes jih je v precejšnji meri mogoče izvajati daljinsko, pred tremi desetletji pa so zahtevali poseg na terenu v sami transformatorski postaji.

Elektro Maribor je imel pomembno, učinkovito in častno vlogo v prizadevanjih za samostojnost Slovenije. K temu so pomembno prispevale visoka profesionalnost, korporativna učinkovitost in teritorialna strukturiranost družbe. Zaposleni so se zavedali odgovornosti v času in prostoru ter učinkovito izvajali svoje pristojnosti. Vse organizacijske enote in distribucijski center vodenja so operativno pro-

fesionalno in odločno izvrševali naloge. Prekinitve oskrbe armadnih objektov z električno energijo z izklopi iz distribucijskega omrežja so izvajali operativni sodelavci, odlični poznavalci omrežja. Ker so domoljubi, so se ne glede na precejšnjo lastno izpostavljenost zavedali, kako pomembno je zavarovanje slovenske samostojnosti.

Tudi zaradi prihodnjih generacij je prav, da se spomnimo, da so naše sodelavke in naši sodelavci v tedanjih organizacijskih enotah Maribor mesto, Maribor okolica, Slovenska Bistrica, Ptuj, Gornja Radgona in Murska Sobota, v distribucijskem centru vodenja in v podpornih procesih, častno in profesionalno prispevali k temu, da smo obranili domovino. S svojim ravnanjem in odgovornostjo so postali zgled profesionalnosti in ljubezni do domovine.

Dejavnost distribucije električne energije je med vsemi elektroenergetskimi dejavnostmi najbližja uporabnikom. Uporabniki so razlog za začetek dejavnosti, njen obstoj in razvoj. Kot se je pokazalo v času vojne za Slovenijo in tudi pozneje, v času katastrofalnih vremenskih ujm in tudi sedanje epidemije, je dejavnost distribucije električne energije tudi med najbolj izpostavljenimi dejavnostmi.

Z refleksijo na dogajanje v letu 1991 smo v družbi Elektro Maribor leta 2016 predlog za podelitev državnega odlikovanja oblikovali z željo, da se javno izkaže spoštovanje in priznanje našemu nekdanjemu sodelavcu Borisu Frasu za vso požrtvovalnost pri realizaciji naloge, pomembne za obrambo naše domovine. S tem smo želeli tudi obuditi spomin na izpričano ljubezen do domovine tako zaposlenih v družbi Elektro Maribor kot tudi v celotni slovenski elektrodistribuciji.

Isti razlog nas je vodil tudi pri pripravi pričujoče publikacije v letu, ko praznujemo 30 let samostojnosti Slovenije. Za vztrajnost in vse vloženo delo pri izdaji pričujoče publikacije bi se želeli iskreno zahvaliti Akademiji distribucije, ki si poleg svoje temeljne dejavnosti, prenosa implicitnega znanja, prizadeva tudi za ozaveščanje o zgodovini dejavnosti elektrodistribucije.

Kot smo zapisali že leta 2016, velja tudi zdaj: Zaposleni v

elektrodistribucijskih in drugih infrastrukturnih podjetjih so v vojni za Slovenijo dali svoj veliki prispevek, zelo pomemben za obrambo naše domovine.

Vrednote ljubezni do domovine in odločenosti braniti jo, kadar je to potrebno, so brezčasne.

Mag. Boris Sovič
Predsednik uprave Elektra Maribor, d. d.

Mag. Peter Kaube

Akademija distribucije Elektro Maribor

Pričujoča publikacija je projekt leta 2017 ustanovljene Akademije distribucije Elektro Maribor, ki si poleg svoje temeljne dejavnosti prenosa implicitnega znanja prizadeva tudi za ozaveščanje o zgodovini dejavnosti elektrodistribucije. Pobudo predsednika uprave družbe Elektro Maribor mag. Borisa Soviča o pripravi publikacije o vojni za samostojno Slovenijo in vlogi Elektra Maribor je Akademija distribucije sprejela kot poseben izziv.

Akademija distribucije Elektro Maribor združuje zaposlene, strokovnjake s področja distribucije ter odjemalce in institucije z namenom prenosa znanja in veščin med zaposlenimi. Akademija distribucije je priložnost za povezovanje v družbenem okolju, kjer lahko izkazujemo skrb za okolje in poudarjamo trajnostni razvoj kot sodobno energetsko podjetje.

Pri tem ne pozabljamo na zgodovino razvoja elektrodistribucijske infrastrukture in družbe. Posebno področje delovanja Akademije distribucije je ohranjanje zgodovinske dediščine v tehniki in pisnih virih, ki pričajo o pomenu distribucijske dejavnosti v zgodovinskih obdobjih. V prostorih Akademije v Mariboru je skrbno urejena spominska soba, v kateri najstarejši eksponati segajo v dvajseta leta prejšnjega stoletja.

Dejavnost distribucije električne energije je med vsemi elektroenergetskimi dejavnostmi najbližja uporabnikom in ljudem, saj distribucijsko omrežje zagotavlja stik z vsakim uporabnikom ter povezuje kraje, mesta in pokrajine. V zgodovini je razvoj elektrodistribucijske infrastrukture odigral pomembno vlogo pri razvoju družbe in vplivu na življenje ljudi. Šele z izgradnjo infrastrukture sta bila omogočena industrijski razvoj družbe in višji življenjski standard.

Lani smo praznovali natanko sto let, kar se je v Mariboru začela distribucija električne energije izmenične napetosti, in sicer iz tedaj največje elektrarne v tem delu Evrope, hidroelektrarne Fala. Začetek distribucije električne energije izmenične napetosti predstavlja tehnološki preboj in podlago za vzpon gospodarstva in blaginje prebivalstva. Višji življenjski standard je občanom, podjetnikom ter mestnim veljakom omogočil, da so začeli drzno in napredno razmišljati o življenju in razvoju mesta Maribor in širše pokrajine. Distribuirana električna energija izmenične napetosti je mestu in pokrajini omogočila razvoj javne razsvetljave, oskrbo stavb z električno energijo za vsakodnevne namene, v delavnicah in obratih pa uporabo električne energije kot primarnega proizvodnega vira.

Publikacija sega v novejšo zgodovino, v devetdeseta leta in obdobje osamosvojitve Slovenije. Pri tem se želimo zahvaliti ljudem, ki so sodelovali pri njenem nastanku. Sodelavka Akademije Darja Lapov je opravila veliko intervjujev z udeleženci takratnih dogodkov. S predanostjo je sistematično zbirala arhivsko dokumentacijo, kar je bila osnova za nastanek publikacije. Direktor projektov in vodja Akademije, mag. Peter Kaube, pa je zavzeto koordiniral in povezoval aktivnosti.

Polkovnik Vlado Žgeč je bil naravnost imenitna izbira za avtorstvo publikacije. Nekdanji načelnik Vojaškega muzeja Slovenske vojske je bil kot pripadnik Teritorialne obrambe v času vojne za Slovenijo na položaju prav v bližini transformatorske postaje, kjer je bil dober mesec pred tem ranjen naš elektromonter Boris Fras. Kot predsednik Območnega združenja Zveze veteranov vojne za Slovenijo na Ptuju že vrsto let aktivno sodeluje pri pripravi spominskih slovesno-

sti ob obletnici »prvega strela«. Slovenščina je eden redkih jezikov, v katerem je v besedi častnik tudi beseda čast. Gospod polkovnik je dober primer za to. Iskreno se mu zahvaljujemo za čas in trud, ki ga je namenil pripravi pričujoče publikacije.

Zapisano velja tudi za gospoda generalmajorja Ladislava Lipiča, predsednika Zveze veteranov vojne za Slovenijo. Posebej se mu želimo zahvaliti za spodbujanje, za podporo pri pripravi publikacije in tudi za pripravo dragocenega poglavja o vlogi neoboroženega boja. Gospodu generalmajorju Lipiču smo hvaležni tudi zato, ker pogosto opozori na pomen elektrodistribucijskih podjetij v času vojne za osamosvojitev Slovenije.

Zahvaliti se želimo tudi zgodovinarju dr. Marjanu Tošu za spremno besedo in zgodovinsko umestitev publikacije, kjer je zapisal, da smo vojno leta 1991 dobili ljudje, na kar smo lahko ponosni.

Omenjena publikacija je nastala tudi v sodelovanju z Vojaškim muzejem Slovenske vojske, kjer smo z mag. Gregorjem Kastelicem določili zasnovo in vsebino publikacije na osnovi zgodovinskih virov, za kar se mu zahvaljujemo.

Iskrena hvala vsem za ves trud in vloženo delo.

Mag. Peter Kaube
Direktor projektov
Vodja Akademije distribucije Elektro Maribor

Darja Lapov

Začetne aktivnosti pri nastajanju knjige »Elektro Maribor v prizadevanjih za samostojno in neodvisno Slovenijo« so se začele v Elektru Maribor leta 2018

Na pobudo predsednika uprave mag. Borisa Soviča ter z namenom priprave gradiva za izdelavo knjige sem na samem začetku vzpostavila številne kontakte z ljudmi znotraj in zunaj družbe Elektro Maribor.

Sledile so aktivnosti, in sicer srečanja in pogovori s sodelavci in sodelavkami v družbi Elektro Maribor, pogovori z upokojenimi sodelavci in nekdanjimi sodelavci družbe Elektro Maribor, ki so bili kakor koli in v različnih vlogah, v okviru svojih delovnih področij v družbi Elektro Maribor, prisotni oziroma vpleteni v dogajanja v času vojnega stanja pri osamosvajanju Slovenije.

Prvi prispevki so tako nastajali v obliki intervjujev, pričevanj in zapisov sodelavcev ter upokojenih, nekdanjih sodelavcev družbe Elektro Maribor.

Zunanji sodelavci v začetni fazi zbiranja gradiva so bili gospod Ladislav Lipič, ki se je odzval z odličnim prispevkom, gospod Vlado Žgeč s prispevkom o izpovedi miličnikov na Policijski postaji Ptuj po nesrečnem dogodku sodelavca gospoda Borisa Frasa ter gospod Dragomir Murko s pričevanjem o dogodku na TP Vičava.

Zbirko gradiva smo s skupnimi močmi obogatili s prispevki medijev, časopisnimi članki, razpoložljivo dokumentacijo v družbi Elektro Maribor in fotografijami, ki so v glavnem nastajale v letu 2018 po zaslugi sodelavcev, omenjenih v uvodnem delu knjige (fotografije nekdanjih vojašnic in stražarnic pripadnikov JLA, fotografije poškodovanih objektov Elektra Maribor).

Sodelavci, na katere sem se obrnila s prošnjo za sodelovanje, so bili zelo zavzeti, vsak v okviru svojih zmožnosti in glede na vloge, ki so jih imeli v letu 1991.

Kot je razvidno iz knjige, se besedilo med drugim izraža s prispevki, kot so pripovedovanja zgodb, ki so jih sodelavci in nekdanji sodelavci doživljali posredno in neposredno v težkem obdobju leta 1991.

Nekatere zgodbe so se me celo zelo dotaknile, odvisno od dogodka in doživetja sodelavca pri opravljanju težavnega in takrat tudi življenje ogrožajočega dela na terenu na elektroenergetskih objektih in napravah.

V času medsebojnega sodelovanja in soustvarjanja gradiva je vse bolj nastajala želja, prikazati celovito zgodbo iz leta 1991, in sicer tako, da jo bo vsak bralec doživljal tako, kot je dejansko potekala. Zgodba oziroma knjiga, ki daje bralcu občutek poteka stanja, dogajanja, žrtvovanja sodelavcev in akterjev v pomembnem, a težavnem obdobju v slovenskem prostoru.

Zahvaljujem se vsem sodelavcem družbe Elektro Maribor, ki so nesebično in z veliko zavzetostjo prispevali k zbirki gradiva, kajti brez njih tudi moje delo ne bi bilo uspešno.

Zahvaljujem se vsakemu posameznemu zunanjemu sodelavcu za prijazno sodelovanje ter za prispevke v začetni fazi zbiranja in priprave gradiva za knjigo.

V nadaljevanju, v letu 2021, je veliko skrb pri organizaciji, nadgradnji, dopolnitvi in celoviti podobi zbirke gradiva v namen končne izdelave knjige prevzel gospod Vlado Žgeč, ki se mu iskreno zahvaljujem.

Za uvodno oziroma spremno besedo v knjigi in za sodelovanje se zahvaljujem dr. Marjanu Tošu, za aktivno sodelovanje v uredniškem odboru se zahvaljujem tudi mag. Gregorju Kastelicu.

Darja Lapov
Strokovna sodelavka za projekte
Akademija distribucije Elektro Maribor

I.
Kdaj se je začelo?

Ladislav Lipič

Vloga neoboroženega odpora pred osamosvojitveno vojno in med njo

Uvod v moj zapis je namenjen dogodku, ki se je zgodil 24. maja 1991 pred Vojašnico Dušana Kvedra na Ptuju, ko je vojak takratne Jugoslovanske ljudske armade (JLA) streljal na delavca Elektra Ptuj Bojana Frasa, ko je ta opravljal svojo nalogo, in sicer odklop vojašnice z električnega omrežja. To se je zgodilo mesec dni pred razglasitvijo samostojnosti, v času, ko smo ne samo razmišljali, ampak se kot celotna družba že pripravljali na možnost, da bo JLA za dosego političnih ciljev vodstva takratne Jugoslavije uporabila oboroženo silo. Posebej pa velja poudariti, in to je tudi namen mojega pisanja za pričujočo knjigo, to, da je bila vloga civilnih struktur v osamosvojitveni vojni neprecenljiva in je obrambnim silam, še posebej poveljstvom in enotam Teritorialne obrambe, omogočila uspešno delovanje pred osamosvojitveno vojno, med njo in po njej.

Z današnje perspektive lahko z gotovostjo trdimo, da je bil strel v Borisa Frasa strel v takratno Slovenijo, in ko opisujemo ta dogodek, ne smemo spregledati pekrskih dogodkov, ki so se začeli dan prej, 23. maja 1991. Tisti dan

je v dopoldanskih urah JLA zahtevala izročitev slovenskih nabornikov, ki so se usposabljali v 710. učnem centru v Pekrah pri Mariboru, in demonstrirala svojo silo, a vodstvo učnega centra, ki so ga podpirali slovensko in mariborsko politično vodstvo in sile TO Vzhodnoštajerske pokrajine, predvsem pa Pekrčani in Mariborčani z množičnimi protesti, ni popustilo. Začela so se pogajanja, ki so se končala z ugrabitvijo poveljnika TO Vzhodnoštajerske pokrajine in njegovega spremljevalca, a sta bila naslednji dan izpuščena. Enote JLA so se umaknile v vojašnice, pod kolesi oklepnika pa je padla prva smrtna žrtev. In naslednji dan so se začeli uresničevati ukrepi, zapisani v obrambnih načrtih TO in civilne obrambe, in v eni od izvajanih nalog se je zgodil strel v Borisa Frasa in s tem tudi strel v Slovenijo.

Ob tem želim izpostaviti civilni upor, ki se je zgodil v Pekrah in ki ga lahko pripišemo visoki zavesti takratne civilne družbe, ki se je pokazala že ob aretaciji četverice, zasedbi RŠTO pod vodstvom generala Ivana Hočevarja in je bila seveda demonstrirana tudi na plebiscitu decembra 1990. Upoštevajoč vse dogodke v maju in začetku junija, so analitiki lahko ugotovili, da bo Slovenija za svojo obrambo uporabila vse sile in sredstva ter vse, za kar se je pripravljala leta in leta v sistemu splošne ljudske obrambe.

Nekoč, pred osamosvojitvijo, smo govorili in se tudi urili za uporabo partizanskega načina vojskovanja in kot dopolnilne in prostorske sile v Teritorialni obrambi (TO), ki je bila v sestavi Oboroženih sil SFRJ (OS SFRJ). Tak način delovanja TO so dopolnjevale tudi nevojaške oblike delovanja in te so s perspektive ustroja države bile organizirane v okviru obrambnih priprav. Danes je uveljavljen izraz civilna obramba, ki skupaj z vojaško obrambo tvori obrambni sistem. Dr. Marjan Malešič poda naslednjo definicijo civilne obrambe:

»Civilno obrambo opredelimo kot tisti del obrambne in zaščitne dejavnosti družbe, katere prednostni namen je z nevojaškimi in nenasilnimi sredstvi zavarovati ljudi, družbene in osebne vrednote, gmotne in kulturne dobrine ter zagotoviti nepretrganost političnega, gospodarskega in kulturnega življenja v posamezniku in skupnosti neprijaz-

nih razmerah – ob naravnih in drugih nesrečah, v izrednih razmerah in vojni. Sistemske prvine civilne obrambe so zaščita in reševanje, gospodarska obramba, psihološka obramba, državljanska (nenasilna) obramba in politična obramba.«

Ob prebiranju citirane definicije ugotovimo, da je dejanje izvršitve naloge, ki jo je dobil gospod Boris Fras, gotovo sestavni del te, enako državljanski upor v Pekrah in tudi Mariboru. Takratni sistem SLO in DS je v razmerah, v katerih je deloval, predstavljal ustvarjalno uporabo marksistične doktrine o oboroženem ljudstvu kot obliki obrambnega organiziranja družbe in se je nazorno kazal tudi v podružbljanju obrambnih nalog. Vse navedeno je bilo tako v organizacijskem kot tudi funkcionalnem smislu uporabljeno v osamosvojitveni vojni.

Zaradi lažjega razumevanja je treba zapisati, da je v letu 1991 bil spremenjen Zakon o obrambi in zaščiti (Ur. l. RS, št. 15/91 z dne 6. 4. 1991), ki je pristojnosti lokalnih skupnosti na področju obrambe v velikem obsegu centraliziral in prenesel na republiške organe. Pa vendar, ne glede na to so se še naprej uporabljali ne samo nazivi, ampak tudi postopki na lokalnih ravneh. Tako so takratni predsedniki občin in izvršnih svetov aktivno sodelovali s poveljstvi TO in izvajali vse naloge, zapisane v takratnih obrambnih načrtih.

Naj v zaključnem delu svojega zapisa napišem nekaj pomembnih aktivnosti na področju civilne obrambe v podporo enotam TO Vzhodnoštajerske pokrajine. Major Peter Leopold v zborniku, ki ga je izdalo Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Lenart, dovolj natančno in z dokumenti podkrepljeno opisuje delovanje zaledne baze v Lenartu med osamosvojitveno vojno. V omenjenem zborniku je zelo nazorno opisana prepletenost, ki se je kazala v sodelovanju med TO in civilnimi organi, kar je omogočilo, da so enote TO lahko dokaj nemoteno in predvsem učinkovito opravljale svoje vojaške naloge. Navajam opis nekaterih konkretnih aktivnosti, in sicer: »V času od 27. 6. 1991 do popolne osamosvojitve Slovenije je bila v delavnici Avtoradgone – obrat Lenart formirana delavnica za popravilo motornih vozil in popravilo orožja. Tam zaposleni delavci so

skupaj s pripadniki TO opravljali vsa potrebna dela. Prostorsko, kadrovsko in materialno pomoč so nudile številne organizacije združenega dela v Lenartu. Ves čas vojne so bili v objektu blagovnih rezerv Hrastovec skladiščeni strelivo in minskoeksplozivna sredstva. Na zahtevo TO so 26. 6. 1991 delavci podjetja PTT napeljali linijo in vključili telefon v objektu LD Dobrava in isti dan je bil v omenjeni objekt napeljan vodovod.

Nekatere enote TO so bile na terenu že več kot teden dni. Te pripadnike je bilo treba opremiti z nevojaškim materialom, predvsem spodnjim perilom, nogavicami in priborom za osebno higieno. Na sestanku pri predsedniku občine Lenart 30. 6. 1991 so se dogovorili, da bo občina poskrbela za dobavo 120 kpl spodnjega perila, zagotovila potrebno število obrokov hrane in kopanje pripadnikov TO v zavodu za duševno bolne Hrastovec. Organizirano je bilo tudi striženje za vojake TO in pripadnike milice. Dogovorili so se tudi za formiranje začasne bolnišnice v enoti zavoda za živčno in duševno bolne Trate. Vodilni funkcionarji v občini Lenart so bili obveščani o razmerah na terenu. Dogovorjeno je bilo, da bodo 30. 6. 1991 predsednik skupščine in predsednik izvršnega sveta občine ter načelnik oddelka za LO obiskali enote na terenu. Obisk funkcionarjev je zelo pozitivno vplival na moralo in vzdušje pripadnikov enot, ki so bili že več dni na položajih. Dne 30. 6. 1991 je bilo na območju takratne občine Lenart nastanjenih 14 vodov TO in na sedmih lokacijah sta bila razmeščena 302 pripadnika enot TO.«

Lahko bi še navajal številne primere postavljanja barikad, zagotavljanja pomoči vojakom TO, miličnikom in ranjenim vojakom JLA delavcev ZD in bolnišnic, poročanje novinarjev iz krajev spopadov in posredovanje informacij vsem svetovnim medijem, hrambo in raznašanje pozivov, hrambo orožja, streliva in MES, odločilno vlogo predstavnikov civilne oblasti v pogajanjih s predstavniki JLA, varovanje vagonov, polnih MES na železniških postajah v Mariboru, ter sodelovanje gasilcev in pripadnikov Civilne zaščite …

Skratka, naj v zaključku svojega prispevka znova zapišem, da je bilo sodelovanje civilnih struktur v podpori delovan-

ju poveljstev in enot TO in tudi milice odločilnega pomena za končni izid osamosvojitvene vojne. Zato je prav, da se dogodek, v katerem je bil ranjen delavec takratnega Elektra Ptuj, gospod Boris Fras, pri opravljanju nalog civilne obrambe, natančno opiše in ostane zapisan kot izkušnja, da obrambe organiziranega ljudstva na svojem lastnem ozemlju ne more premagati še tako dobro oborožen zavojevalec.

Ladislav Lipič
Predsednik Zveze veteranov vojne za Slovenijo

II.
Uvertura v osamosvojitveno vojno v Pekrah in prvi strel na Ptuju

Vlado Žgeč

Prvi strel v času osamosvajanja Republike Slovenije

Aprila leta 1991 je Skupščina Republike Slovenije na seji vseh treh zborov (Družbenopolitičnega zbora, Zbora občin in Zbora združenega dela) sprejela Zakon o vojaški dolžnosti, ki je skupaj z ustavnimi dopolnili, s katerimi je Slovenija prevzela nekatere pristojnosti v sistemu obrambe, služenje vojaškega roka za državljane SR Slovenije v JLA urejal drugače. Uvedla je tudi nadomestno civilno službo.

Pred tem je Predsedstvo Republike Slovenije 18. marca 1991 ustanovilo tudi Operativno-komunikacijsko skupino za primer izrednih razmer. Koordinacijsko skupino so sestavljali: Igor Bavčar, Janez Janša, Jelko Kacin, Miran Bogataj, Janez Slapar, Tone Krkovič, Vinko Beznik, Miloš Bregar, Miha Brejc, Pavle Čelik, Milan Domadenik, Marjan Fekonja, Franc Kokoravec, Jože Kolenc, Bogdan Koprivnik, Lojze Kuralt, Damjan Kuzman, Andrej Lovšin, Rudi Merljak, Stane Praprotnik, Janko Stušek, Bojan Ušeničnik, Anton Vereš, Ludvik Zvonar in Franc Žnidaršič. Ta skupina je predstavljala naloge štaba vrhovnega poveljnika, ki je bilo Predsedstvo Republike Slovenije (Janez Janša, Premiki, stran 107).

Na osnovi navedenih zakonodajnih sprememb je bilo v maju organizirano služenje vojaškega roka v Teritorialni obrambi (TO). 15. maja 1991 se je začelo poskusno služenje vojaškega roka v dveh učnih centrih (UC), in sicer v 510. UC Ig pri Ljubljani in 710. UC v Pekrah pri Mariboru.

Prisega UC Pekre, vir: Ptuj in leto 91, urednik Janez Merc, 2006

S tem se seveda JLA ni strinjala in je prek petega vojaškega območja zahtevala, da slovensko vodstvo oba UC TO takoj razpusti. JLA pa je proučevala možnosti in pripravljala načrte, kako bi Slovenijo prisilili v njuno zaprtje. Glede na lego obeh UC so ugotovili, da je primernejša lokacija za posredovanje v 710. UC v Pekrah pri Mariboru. Za izvedbo priprav so se ves čas izvidniške patrulje gibale v okolici centra. 23. maja 1991 ob 7.30 so v bližini 710. UC opazili neznane uniformirane oborožene osebe. Oddelek iz varovanja UC je s hitro akcijo dva izmed njih zajel. Po privedbi v UC in njunem zaslišanju so jih po 8.15 izpustili in sta se vrnila v vojašnico (Janez Janša, Premiki, stran 125).

Oklepniki pred UC v Pekrah, (www.google.si)

Ob 12.30 je pred 710. UC prispela enota JLA z oklepnimi transporterji z napolnjenim orožjem ter zahtevala izročitev nabornikov in predajo njihovih poveljnikov. V naslednjih urah pa so prispele v okolico UC tudi druge enote JLA. Načelnik UC takratni major Andrej Kocbek je izročitev nabornikov v pogajanju z vodjo akcije podpolkovnikom Katalino kategorično zavrnil. Enota, ki je zagotavljala varovanje UC, in poveljniki ter inštruktorji v UC pa so se pospešeno pripravljali za obrambo. Na voljo so imeli le nekaj kosov protioklepnih minometov Armbrust. Pojavljanje protioklepnih orožij in moštva, ki se je namerno odkrito postavljalo na obrambne položaje, je pripomoglo, da so pripadniki JLA v pogajanjih začeli popuščati. Vse dogajanje okrog UC je prišlo tudi v javnost in mediji so začeli poročati iz Peker. Pojav televizijskih kamer pa je vplival tudi na obnašanje pripadnikov JLA. Na dogodke pa so se začeli odzivati tudi prebivalci Maribora in predvsem prebivalci Peker, ki so z blokadno postavitvijo pred vozila blokirali njihovo napredovanje in jih prisilili v vrnitev v vojašnice. Medtem so blokirali tudi izhode iz mariborskih vojašnic (Janez Janša, Premiki, strani 125–126).

Pekrčani zaustavili vojaško kolono, Foto (www.mariborinfo.com)

Pritiski na vse, ki so bili v centru, so se prenesli tudi na lokalno skupnost, Skupščino občine Maribor in v dogajanje se je vključila tudi mariborska županja Magdalena Tovornik. V večernih urah je bila sprejeta odločitev, da se pogajanja nadaljujejo v prostorih mariborske občine. Med pogajalci so bili poveljnik 7. pokrajine podpolkovnik Vladimir Miloševič, namestnik republiškega sekretarja za obrambo Miran Bogataj, predsednik Izvršnega sveta Skupščine občine Maribor Anton Rous (Janez Janša, Premiki, stran 128). Čeprav so nekateri pogajalci dobili informacije, da JLA namerava med pogajanji ugrabiti poveljnika Miloševiča, so se pogajanja vseeno začela ponoči 24. 5. 1991 ob 1.15. Kmalu po začetku pogajanj so v občinske prostore vdrli pripadniki posebne enote JLA, ki so onesposobili varnostnike Mirana Bogataja, stotnik Milko Ozmec, ki je spremljal poveljnika Miloševiča, je sicer izvlekel pištolo, vendar ni streljal, saj bi bil vsak odpor verjetno neuspešen. Poveljnika Miloševiča in Milka Ozmeca ter vse prijete so potem prepeljali v vojašnico (Janez J. Švajncer, Obranili domovino, stran 16).

V koordinacijski skupini so proučevali možne povračilne

ukrepe. Na predlog republiškega sekretarja Janeza Janše so se odločili, da skladno s smernicami, ki jih je 15. maja sprejelo predsedstvo, povračilne ukrepe izvedejo z blokado infrastrukture vojaškim objektom, in sicer izklop električnega in telefonskega omrežja. Aktivirani so bili dežurni v Elektru in PTT-podjetjih, kamor so kurirji odnesli ukaze, in v jutranjih urah so bile vojašnice brez telefonskih povezav in električne energije (Janez Janša, Premiki, stran 129).

Na območju Občine Ptuj so se začeli izvajati ukrepi za izvajanje blokade komunikacij oskrbe vojašnice na Ptuju z živili, vodo in drugimi potrebščinami, ki so se izvajali po vnaprej pripravljenih načrtih, ki so jih skupaj pripravili predstavniki upravnega organa in predstavniki TO (Janez Merc, Ptuj in leto 91, stran 16).

Janez Merc zapiše: »Drugi del nalog za izvedbo blokad je zajemal področje delovanja državnih sistemov, kamor sta sodila tudi PTT in distribucija elektrike. V teh primerih so se prenašali ukrepi s strani Ministrstva za obrambo v vlogi resornega ministrstva na uprave državnih sistemov. Sledilo je izvajanje ukrepov vse do konkretnih objektov na terenu. Ti ukrepi so zajemali izklope elektrike v vseh objektih, ki so oskrbovali JLA. Pri enem od teh, transformator pri vojašnici Ptuj, je prišlo 24. 5. 1991 do streljanja na delavca podjetja Elektro Ptuj, Borisa Frasa in Dragomirja Murka, ki sta izvrševala nalogo odklopa elektrike. Odklop sta opravila na TP 127 v Škrabarjevi ulici. Postaja je od ograje vojašnice oddaljena osem metrov« (Janez Merc, Ptuj in leto 91, stran 16).

V tem času so v vojašnici veljali dodatni ukrepi varovanja z nalogo, da se v primeru približevanja ograji kakšne osebe, ki se ne ustavi in ne upošteva opozoril, nanjo tudi strelja. Dokler je bila v vojašnici elektrika, stražarji niso bilo posebej pozorni na dogajanje okrog transformatorske postaje, čeprav so se okoli nje že v dopoldanskem času gibali ljudje in vanjo tudi vstopali. Za vstop v TP tudi niso imeli posebnih nalog. Po izklopu elektrike pa so stražarji dobili navodila tudi za ta objekt. In sicer so dobili nalogo, da v objekt ne smejo spustiti nikogar razen vojaških oseb. Elektrika vojašnici je bila potem ponovno vzpostavljena (Janez Merc, Ptuj in leto 91, stran 16).

V popoldanskem času nekaj po 15. uri je v prostore transformatorske postaje za ptujsko vojašnico ponovno vstopila skupina treh delavcev Elektra Ptuj, in sicer Boris Fras, Franc Premužič in Dragomir Murko.

Transformatorska postaja Vičava (Foto: Bernardka Kos)

Po prihodu do transformatorske postaje je Boris Fras vstopil vanjo in izvedel izklop elektrike za vojašnico. Pri izstopu iz nje je vojak izza ograje vojašnice izstrelil več strelov proti njemu, od katerih ga je eden zadel v levo nogo. Ostala delavca Elektra Ptuj sta se pred streli umaknila. Boris Fras pa se je čez manjše njive odvlekel do bližnje hiše, kjer mu je pomagal takrat še mlad fant Dino Kolarič in ga potegnil v domačo hišo ter mu ponudil prvo pomoč (Martin Ozmec, Tednik, 30. maj 1991).

Po dogodku sta na kraj incidenta prispela reševalno vozilo iz Zdravstvenega doma Ptuj in patrulja Postaje milice Ptuj. Hišo, v kateri je bil Boris Fras, pa so obkolili tudi vojaki in častniki iz ptujske vojašnice. Pripadniki JLA so zahtevali, da se jim ranjenec preda, in grozili z vstopom v hišo. Boris je nato izstopil iz hiše, kjer mu je zdravnik nudil zdravstveno

oskrbo v civilnem reševalnem vozilu. Pripadniki JLA pa so zahtevali, da je Boris Fras premeščen v vojaško reševalno vozilo, da ga bodo oni odpeljali. Pri tem je med reševalci, policisti in ranjenim Borisom na eni strani ter pripadniki JLA na drugi strani zavladala velika napetost in izrečene so bile grožnje slednjih s posredovanjem z orožjem. Po pogajanjih je bil vseeno sprejet dogovor, da Borisa Frasa odpeljejo v ptujsko bolnišnico. Od tam pa je bil prepeljan v bolnišnico Maribor.

Boris Fras v bolnišnici (Foto: Martin Ozmec)

Dogodek pri streljanju na delavce Elektra Ptuj je bil prvi strelski incident v času osamosvajanja Republike Slovenije, ki se je zgodil na Ptuju nekaj minut čez 15. uro 24. maja 1991. Še isti večer se je pri vojašnici v Mariboru pojavila prva žrtev v času osamosvajanja Republike Slovenije, ko se je vojaško vozilo zapeljalo v množico ljudi in pri tem povozilo Josefa Šimčika.

V popoldanskem času po incidentu na Ptuju je bila na uprizorjenem sojenju podpolkovniku Vladimirju Miloševiču izrečena oprostilna sodba in je bil skupaj s stotnikom Milkom Ozme-

cem tudi izpuščen. Pripadniki JLA so se vrnili v vojašnice in razmere okrog Učnega centra Pekre so se navidezno umirile.

Vlado Žgeč
Predsednik OZVVS Ptuj

Viri in literatura:

Janša Janez, Premiki, Ljubljana, 1992.
Janez J. Švajncer, Obranili domovino, 1993.
Janez Merc (ur.), Ptuj in leto 1991, Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Ptuj, Ptuj 2006.
Tednik Ptuj, Zavod za časopisno in radijsko dejavnost RADIO-TEDNIK PTUJ, 30. maja 1991.
www.google.si
www.facebook.com
www.mariborinfo.com

Oklepniki v Pekrah (arhiv Vojaškega muzeja SV Maribor)

Boris Fras: **Ostrostrelec JLA mi je prestrelil levo koleno**

Po služenju vojaškega roka v JLA sem nadaljeval športno kariero. Bil sem športnik mednarodnega ranga, udeleževal sem se svetovnih prvenstev in bil podprvak Jugoslavije v motokrosu. Po športni karieri sem v podjetju Elektro Maribor postal vodja nadzorništva mesta Ptuj do leta 1991, ko sem po nesreči moral to delovno mesto zapustiti. Dogodke na začetku leta 1991 sem spremljal tako kot vsi in slutil, da se nekaj dogaja. V zadnjih dneh pred temi dogodki sem dejansko izklopil televizor in preprečil otrokom, da bi gledali programe in čutili ta vpliv.

24. maja so potekale akcije izklapljanja vode, elektrike in telekomunikacij v ptujski vojašnici. Bil sem dežurni, za izklapljanje elektrike sem bil določen kot nadzorni monter. Zadeve sem tako dobro poznal, da bi lahko zadano nalogo opravil miže. Bili smo trije sodelavci in vedeli smo, da je nevarno, a smo bili neprevidni in neobveščeni. Nismo vedeli, kako se vojska pripravlja, in hkrati smo bili v zanosu. Vojska je bila na to pripravljena in je poslala specialce. Jaz sem odklop v civilnem objektu, ki se je uporabljal kot vojašnica in za okoliške prebivalce, opravil v nekaj potezah. Ko ni bilo več elektrike, mi je ostrostrelec prestrelil levo koleno. Meril je natančno v koleno. Računal sem na to, da me lahko aretirajo, zaslišijo ali celo zaprejo. Ampak na to, da bi lahko streljali na človeka, nisem nikoli pomislil. Mislim, da me ni imel namena ubiti, vedel pa je, kje lahko človeka poškoduje. Ko mi je naboj prestrelil koleno, sem bil v šoku. Občutek, ko človek nekaj trenutkov ne zazna nobene bolečine. Tisti naboj te pokosi, padeš in nič drugega. Ne čutiš strašne bolečine, le zapeče te, kot bi ti nekdo dal injekcijo. Ker sem bil v dobri kondiciji, sem se plazil po vrtovih čez ograje. Nisem vedel, kakšno poškodbo imam. Videl sem samo majhno luknjo v hlačah. Okoli mene so z vseh strani streljali iz vojašnice. Naboji so švigali in ne vem,

kakšno srečo sem imel, da me je v bližnjo hišo povabil Dino Kolarič. Ko sem slekel hlače, sem videl, da je bila na eni strani kolena rana v velikosti svinčnika, na drugi strani pa je naboj povzročil pet centimetrov veliko rano. Z majico sva prevezala nogo, da ni krvavela. Medtem so vojaki JLA že obkolili hišo in mi dali pet minut, da se predam. Ta čas sva izkoristila za to, da smo o dogodku obvestili policijo in podjetje. Dino, ki mi je ponudil zatočišče pred vojsko, je kljub grožnjam ohranil pogum in zbranost, bil je junak. Bilo je zelo mučno in napeto, ko sem zaslišal udarjanje puškinega kopita ob vrata. Po pretečenih petih minutah so vojaki repetirali puške. To je neki poseben zvok. Rekel sem: »Fantje, predam se.« Ulegel sem se pred vrata, prijeli so me pod pazduho in me kot žival vlekli v njihov kombi. Medtem sta prišla naša policija in zdravnik, ki me je pregledal. Zoperstavil se je, da bi me dali v vojaški avtomobil, tako so me dali v rešilnega in mi nudili osnovno prvo pomoč. Potem pa je prišel še major, ki mi je na čelo nastavil pištolo in rekel: »Ven iz avta!« V takem stanju se ti utrga, ker nič več ne razmišljaš, in če bi lahko, bi naredil vsemu konec. V trenutku se je zbralo precej ljudi, predvsem policije in vojske. Zaradi groženj z orožjem bi se lahko stvari v trenutku dodatno zaostrile. Prevladal je razum in pustili so, da me v civilnem vozilu službe nujne medicinske pomoči odpeljejo v Klinični center Maribor, sicer bi me odpeljali v vojaško bolnišnico. Tako sem bil med vojno hospitaliziran v kliničnem centru v Mariboru. Zaradi alarma za neposredno nevarnost smo se večkrat selili v klet. Spomnim se, ko so pripeljali ranjence iz Šentilja in je zdravnik ob pogledu nanje dobesedno ponorel. Skozi bolnišnično okno smo nemo opazovali obstreljevanje oddajnika na Pohorju. Občutki so bili neprijetni. Najhujše je bilo to, ker sem bil med vojno nemočen in v strahu. Po okrevanju so me obravnavali na vojnem sodišču v Ljubljani, potem v Zagrebu, končna obsodba pa je bila v Beogradu. Bil sem kriv, kaznovali pa me niso. Če bi se vojna končala drugače, bi bil po vojaških zakonih obsojen kot diverzant. Za specialca, ki me je ranil, je bila izdana oprostilna sodba. Bil je doma iz Beograda oziroma po poznejših podatkih iz Prištine.

Rehabilitacija je trajala leto in pol. Potem se je začel križev pot zaradi priznanja invalidnine. Nihče ni hotel priznati, kaj se je zgodilo. Želel sem potrdilo, kako se je zadeva zgodila in zakaj sem to opravil. Dobil sem ga in potem na Ptuju prejel

priznanje. Na velike težave pa sem znova naletel pri invalidski komisiji, kjer so ocenili, da je 50 odstotkov invalidnosti posledica nesreče, 50 pa bolezni. Začela se je psihološka vojna. V življenju sem tako začel novo poglavje, ki ga zdrav človek ne pozna. V službi so mi pomagali, a svojega dela nisem mogel več opravljati. Ponujeno mi je bilo delovno mesto za skrajšani delovni čas, zaradi invalidnosti sem prenehal opravljati tudi dežurstva. Nisem bil več isti človek kot pred nesrečo. Tudi za svoje otroke nisem imel več možnosti, kakršne sem imel prej. Moj cilj je bil, da bi spet stopil na nogo in normalno hodil. Pa ni šlo. Moral sem se odpovedati športnim aktivnostim, s katerimi sem se ukvarjal, in življenje se mi je popolnoma spremenilo.

Kljub vsemu me tolaži, da ti dogodki le niso utonili v pozabo. Petindvajset let pozneje smo z nekdanjimi sodelavci ter predsednikom uprave skupaj sedli za mizo v območni enoti Ptuj in se spominjali dogodkov iz leta 1991. Zelo sem ponosen, da je bilo na predlog Elektra Maribor dejanje izklopa elektrike ptujski vojašnici prepoznano kot požrtvovalno in hrabro tudi na državni ravni. Pri procesu osamosvajanja smo zaposleni v elektrodistribucijskih podjetjih izkazali neomajno privrženost domovini, saj nismo klonili pred grožnjami. Osamosvojitev je bila skupni cilj večine državljanov, vendar tega cilja ni bilo mogoče doseči po mirni poti.

Boris Fras
Elektro Maribor

Zgradba poslovne enote Elektra Maribor na Ptuju danes (Foto: Žarko Jovanović)

III.
Spomini in spominjanja

Dragomir Murko

Drago Murko, sodelavec Borisa Frasa in sodelujoči pri izklopu vojašnice na Vičavi v TP Vičava

Borisu nisem mogel pomagati ...

V tistem napetem vojnem času leta 1991 sem delal v službi obratovanja. Spomnim se, da je bilo tisti dan, to je 24. maja 1991, že od jutra zelo napeto, dogajale so se neprijetne situacije, v medijih je bilo veliko informacij v zvezi z JLA itd.

Proti koncu delovnega časa proti 15. uri me je nadrejeni Franc Trop poklical v pisarno, v kateri je bil že sodelavec Boris Fras. Dobila sva nalogo, da greva odklopit vojašnico Vičava pri TP na Vičavi. Boris je bil izurjen nadzorni monter in je vedel, kateri vzvod se izklopi in po kateri cesti se pride do TP. Ko sva se peljala proti TP, sva vozilo pustila na zadnji strani postaje. Odšla sva do stranskega vhoda v nizkonapetostni del TP. Boris je odklenil vrata in vstopila sva v TP, nato je izvedel izklop vojašnice. Ko je Boris odložil vse tri varovalke, sem izstopil iz TP in šel proti vozilu. Pri vojašnici sem videl vojaka, ki me je gledal, a nisem pomislil, da bi se lahko kaj zgodilo in da ima vojak za cilj kaj hujšega. Ko je Boris zaklepal TP, sem bil že blizu avtomobila, ki je bil odmaknjen od TP okoli pet metrov, pri tem pa sem s svojim telesom bil pokrit z delom stavbe TP, tako da sem bil zaščiten, ko je vojak sprožil strel s puško. Nobenega glasu ni bilo slišati pred strelom s strani vojaka kot opozorilo. Ko je sprožil prvi strel, je Boris zakričal, da je ranjen. V tistem hipu sem pogledal v desno proti vojaku, ki je takrat streljal že drugič. Ker je videl, da sem v gibanju, je malo počakal in še enkrat sprožil, tako da je šel strel tik mimo moje glave.

Levo čelo me je bolelo kar nekaj časa od pritiska od strela. In potem je bilo še kar nekaj strelov … Borisu nisem mogel pomagati. Šel sem do trgovine, kjer sem zaradi dogodka poklical policijo. Ko so me policisti po pričevanju o dogodku odpeljali, sem videl Borisa, rešilni avtomobil in veliko ljudi okrog njega. Vse je bilo zelo zbegano, negotovo … Zelo težko. Zvečer so me s policije pripeljali domov in pred domom sem videl vojaško vozilo. Bilo me je zelo strah.

Po pričevanju zapisala Darja Lapov

Stanislav Toplak

Intervju s Stanislavom Toplakom, upokojenim sodelavcem iz OE Ptuj, o streljanju na Borisa Frasa

Slutili smo, da se bo nekaj zgodilo ...

Leta 1991, v času vojnega stanja v Sloveniji, je imel Elektro Maribor posebno vlogo. Takrat ste bili direktor enote Elektro Ptuj. Kakšna je bila vaša vloga? Kaj lahko poveste o dogajanju v tem obdobju?

V Sloveniji je bilo v času osamosvojitvenega procesa okoli 65 občin. Ena izmed njih je bila Občina Ptuj, ki je pokrivala območje sedanje UE Ptuj. V tistih razmerah je bil na ravni občine organiziran krizni štab, v katerem so poleg občinskega vodstva delovali odgovorni predstavniki javnih služb v občini (elektrodistribucija, PTT, komunala, cestno podjetje, zdravstvo idr.). V okviru kriznega štaba smo imeli seje, na katerih smo se seznanjali z razmerami ter določali ustrezne ukrepe in ravnanja posameznih deležnikov.

Ali ste imeli v OE Elektro Ptuj kakšne posebne odgovornosti v tem obdobju?

Ko se je kriza nadaljevala in se je že vedelo, kaj se pripravlja, smo se organizirali tudi sodelavci Elektra Ptuj, ki smo z ustrezno mehanizacijo in vozili sodelovali z občinskim štabom TO predvsem pri nameščanju cestnih ovir za oklepna in druga vozila JLA. Od takratnega vodstva podjetja smo dobivali usmeritve za izvedbo aktivnosti, ki so zmanjševale operativno sposobnost JLA, pri tem pa smo posebej skrbeli za zakonitost izvedenih postopkov. Ker je bila JLA med nerednimi plačniki in je praviloma z velikim zami-

kom plačevala račune za prevzeto električno energijo, torej tudi za ptujsko vojašnico, in ker kljub opominu ni poravnala računa, smo v Elektru Ptuj imeli zakonito podlago za izvedbo odklopa vojašnice.

Tisti usodni dan je v okviru delovnega procesa in navodil odšel na TP Vičava ptujski vojašnici elektriko izklopit sodelavec Boris Fras. Kaj lahko poveste o tem?

Sodelavec Boris Fras je bil nadzorni monter in tisti dan odgovoren za odklope na navedenem območju. Ko je proti koncu delovnega časa hotel vstopiti v našo TP, so nanj streljali vojaki iz vojašnice in ga ranili. Prestrelili so mu koleno.

Ko smo nekateri sodelavci v OE čakali, da se Boris vrne, so nas že klicali iz bolnišnice in nam sporočili, da so na Borisa streljali in da je ranjen. Takoj sem se odpeljal v bolnišnico na Ptuj, kjer smo se dogovorili, da Borisa odpeljejo na nadaljnje zdravljenje v mariborsko bolnišnico.

Ob robu tega dogodka naj še omenim zanimivost, da je sodelavec Franc Premužič, kot je pozneje povedal, imel »slutnjo«, da zadeva ne bo potekala gladko, zato je od daleč spremljal, kaj se dogaja pri odklopu. Bil je očividec dogodka. Pozneje je povedal, da so streljali tudi nanj, čeprav je bil od transformatorske postaje oddaljen okoli 50 metrov.

Vojašnica torej ni bila odklopljena, saj so Borisa ob poskusu odklopa ustrelili v koleno in ga hudo poškodovali. Kako ste ukrepali?

Nastala je težava, kako s čim manjšim tveganjem izklopiti vojašnico, saj smo vedeli, da vojaki v njej budno pazijo na transformatorsko postajo, kjer je bilo skoraj edino mogoče opraviti odklop.

Nalogo je dobila gradbeno-montažna skupina, ki se ji je pridružil še vodja obratovanja Franc Trop. Tudi sam sem se odpravil za njimi pogledat, ali so uspešni. Največja težava je bilo okoli 50 odjemalcev na drugem nizkonapetostnem izvodu iz te TP, zaradi katerih nismo mogli izklopiti TP na 20-kilovoltni strani tako, da nam ne bi bilo treba iti pred vrata vojašnice. Če bi te odjemalce prevezali na drugo niz-

konapetostno omrežje, bi vojašnica, kljub izklopu TP na 20-kilovoltni strani, spet imela elektriko prek nizkonapetostnih zbiralk v TP. Videti je bilo, da ni druge rešitve, kot da nekdo zbere pogum, gre v TP in tam odklopi vojašnico. V dani situaciji ni bilo mogoče nikomur reči, naj to stori, zato sem se odločil, da sam prevzamem to odgovornost. Zaustavil me je Franc Trop, ki je dejal, da je našel rešitev, kako »daljinsko« izklopiti vojašnico. Predlagal je, da izklopimo TP na 20-kilovoltni strani, prevežemo nizkonapetostni izvod okoliških odjemalcev na nizkonapetostno omrežje sosednje TP, potem ta izvod kratko staknemo, znova priklopimo TP na 20-kilovoltni strani in nizkonapetostne varovalke v TP, iz katere se napaja vojašnica, bodo pregorele, kar bo onemogočilo dobavo električne energije vojašnici.

Tako smo tudi storili in vojašnica je bila izklopljena, ostali odjemalci so imeli nemoteno dobavo, meni pa je bil prihranjen strah in še kaj, vse po zaslugi dobrega sodelavca in prijatelja.

Kako ste takratno situacijo doživljali sodelavci v Elektru Ptuj?

Zelo nam je bilo hudo zaradi tega, kar se je zgodilo sodelavcu Borisu. Bilo je zelo napeto približno mesec dni. Tudi strah je bil prisoten, samo čakali smo, kdaj se bo zgodilo kaj hudega. Največji pritisk je bil naslednji dan po odklopu vojašnice, ko so našo poslovno stavbo preletavala vojaška letala, obenem pa me je poklical poveljnik vojašnice, ki mi je grozil, da nas bo zravnal z zemljo, če vojašnice takoj ne priklopimo. Odgovoril sem mu, da je odklop zakonit zaradi neplačanih računov, on pa naj po svoji vesti stori, kar misli, da mora.

Ko zdaj pogledam nazaj, vidim, kako smo takrat čutili svojo odgovornost, kako smo složno nosili to breme. Vesel sem, da sem delal v takšnem kolektivu, kjer je vsak, brez izjeme, zmogel svoj del bremena.

Zahvaljujem se vsem, da so bili takšni, kot so bili! Ponosen sem, da sem delal z njimi!

Po pričevanju zapisala Darja Lapov

Franc Trop

Intervju s Francem Tropom, upokojenim sodelavcem iz OE Ptuj, o dogodku in streljanju na Borisa Frasa

Dobro smo premislili, preden smo izklopili elektriko

V času vojnega stanja v Sloveniji leta 1991 je imel Elektro Maribor posebno vlogo. Bili ste na delovnem mestu vodje obratovanja v območni enoti Ptuj. Kakšno vlogo ste imeli takrat in kaj lahko poveste o takratnih dogodkih?

Približno tri tedne pred vojno smo v Elektru Maribor, Območni enoti Ptuj, dobili navodila za izklop vojaških objektov JLA na območju Ptuja, vključno z vojašnico v vasi Vičava, objektom v Spuhlji, vojašnico v Kidričevem in skladiščem v Novi vasi pri Ptuju.

Nadzorni monterji, ki so pokrivali navedena območja, so vsi v isti uri izklopili objekte vojašnice. Takšen je bil naš dogovor v območni enoti Ptuj.

Ob tem smo naleteli na težavo ob izklopu elektrike v vojašnici na Vičavi, saj je TP Vičava zajemala omrežja vasi, in če bi odklopili celotno omrežje, bi bila vas oziroma odjemalci brez elektrike, kar ne bi bilo prav. Zato smo morali dobro premisliti, kako izpeljati izklop, da se izklopijo le vojašnica in njene stavbe.

Kaj se je dogajalo na dan načrtovanega izklopa elektrike v TP Vičava?

Sodelavec Boris Fras naj bi proti tretji uri opravil izklop vojašnice, a se je žal zgodil tragičen dogodek. Drugi sodelavec, ki je bil prav tako takrat na Vičavi, je povedal, da je slišal za Borisovo nezgodo. Sodelavca Borisa so najprej hoteli vojaki iz vojašnice odpeljati v vojno bolnišnico v Zagreb, a je vojaški zdravnik iz vojašnice na koncu presodil, da primer ni zanje. Tako so Borisa s ptujskim reševalnim vozilom peljali v ptujsko bolnišnico in nato na operacijo v mariborsko bolnišnico.

Zakaj so hoteli g. Frasa odpeljati v vojno bolnišnico?

Ne vem natančno. Prišla sta oba rešilca, vojaški in rešilec ptujske bolnišnice. Če se vrnem na dogodek, so Borisa vojaki vojašnice čakali, vedeli so, da bo nekdo prišel izklopit elektriko. Bile so tudi grožnje, npr. da bodo razstrelili našo TP, če Elektro Maribor ne bo takoj priklopil elektrike. Slišal sem, da se je sodelavec Boris sam ranjen privlekel do sosedov, ki so poklicali reševalno vozilo, da je bil lahko čim prej oskrbovan. Takrat sem bil v vlogi vodje obratovanja, zato tudi nadrejeni g. Borisa Frasa.

Rekli ste, da je bilo v tistem času načrtovanih več izklopov.

Res je. Ko so čez čas znova poskusili izklopiti vojašnico, sva se s sodelavcem peljala v Spuhljo. Videl sem, kako so vojaki ob ograji vojašnice stali s puškami. Bilo je zelo neprijetno.

Ves čas teh izklopov smo imeli mešane občutke. Bilo nas je strah. Menili smo, da so se po prvem poskusu izklopa vojaki pripravili. Vse skupaj je trajalo najmanj mesec dni.

Po pričevanju zapisala Darja Lapov

PRVI STREL NA PTUJU

Zapis takratnih miličnikov na PM Ptuj o dogodku in streljanju na Borisa Frasa (Zbornik Miličniki v bran domovini, Policijsko veteransko društvo Sever Maribor, Maribor 2011, strani 55–57)

Franc Holc je bil na kraju dogodka

Štiriindvajsetega maja 1991 ob 15.20 je bil dežurni Postaje milice Ptuj Marjan Šeruga obveščen, da se je pri vojašnici na Vičavi zgodil incident med vojaki JA in občani ter da vojaki streljajo na občane: eden izmed občanov naj bi bil ranjen.

Skupaj z Žarkom Lovrenčičem in pomočnikom komandirja Robertom Bratkovičem sem odšel na kraj dogodka. Do vojašnice na Cesti Olge Meglič smo se odpeljali z intervencijskim vozilom, vozil je Lovrenčič. Tik ob vojašnici smo zapeljali v Škrabarjevo ulico, vendar se tam ni nič dogajalo. Na vzporedni Ferkovi ulici je stala ženska, ki nam je z roko pokazala proti Kettejevi ulici. Istočasno smo za ograjo vojašnice opazili okoli dvajset vojakov, ki so naprej streljali, ko pa so opazili nas, so zavzeli ležeče borbene položaje. Proti nam so merili z dolgocevnim orožjem. Vozilo smo obrnili in se odpeljali na Kettejevo ulico, kjer smo opazili dve reševalni vozili.

Reševalno vozilo Zdravstvenega doma Ptuj z reševalcema ni moglo odpeljati, saj je bilo obrnjeno v slepo ulico. Vzvratno vožnjo pa mu je preprečevalo vojaško reševalno vozilo, ki je stalo tik za njim. Poškodovani občan je že bil nameščen v reševalno vozilo Zdravstvenega doma Ptuj. Ob vozilu so stali poveljujoča oficirja JA in šest vojakov. Ti odvoza ranjenega občana niso dovolili. Oficirja JA sta od vojakov zahtevala, naj poškodovanega izvlečejo iz civilne-

ga reševalnega vozila in ga premestijo v vojaško reševalno vozilo. Zatrdila sta, da bodo občana odpeljali v vojaško bolnišnico, ker je zanje terorist. Na kraju smo vodili postopek z majorjem JA Andrejkom Životićem. Drugi oficir je bil Slovenec.

Ugotovili smo, da je bil ustreljen Boris Fras, električar, zaposlen pri podjetju Elektro Ptuj. Imenovani je po nalogu vodstva podjetja skupaj s sodelavcem Dragom Murkom v transformatorski postaji izklopil električni vir energije za vojašnico Ptuj. Pri izstopu iz transformatorske postaje ga je v nogo ustrelil Arsim Muharemi, vojak albanske narodnosti. Med postopkom smo se sprli s poveljujočima oficirjema JA, saj se z vojaki nista hotela umakniti v vojašnico, poleg tega nista dovolila odpeljati poškodovanega, kar smo zahtevali. Oficirja sta iz vojašnice poklicala na pomoč še več vojakov.

Na kraj dogodka sta prišla tudi miličnika Milan Kolednik in Miran Fladung. Vseh, ki so izvajali naloge v zvezi s tem dogodkom, se ne spominjam. Miličniki so bili razporejeni po ulici, v kritju za okoliškimi hišami. Ob oficirju Životiću pa sem ostal z miličnikom pripravnikom Miranom Fladungom. Z oficirjem sva se nato začela prerivati. Oficir je zoper mene hotel uporabiti pištolo iz toka na pasu, potem še tisto izpod pazduhe ter mi grozil, da me bo ustrelil, če se miličniki ne bodo umaknili. Do streljanja ni prišlo, čeprav se nisem umaknil. Na pomoč je iz vojašnice prišlo še osem vojakov, ki so po ukazu oficirja JA Životića puške, pripravljene na strel, namerili vame in v miličnika pripravnika Fladunga. Vsi so imeli prst na sprožilcu.

Ko je bil položaj najbolj vroč in nevaren, saj bi lahko prišlo do streljanja, sta se na kraju dogodka pojavila komandant vojašnice podpolkovnik Fabjan Jurleta in major JA kot njegov spremljevalec. Komandant Jurleta je takoj ukazal, naj se vojaki umaknejo v vojašnico. Jurleta je zatem tudi dovolil, da so delavci reševalne postaje Zdravstvenega doma Ptuj poškodovanega Borisa Frasa odpeljali v bolnišnico Ptuj, nato pa v UKC Maribor. Ogled kraja je opravil preiskovalni sodnik skupaj s tožilcem, pri čemer so jima pomagali kriminalisti Oddelka za zatiranje kriminalitete z UNZ Maribor.

Zoper vojaka, ki je streljal na Frasa in poveljujočega oficirja Andrejka Životića, je bila podana kazenska ovadba. Leta 1993 je bil osumljeni vojak prijet na mejnem prehodu Šentilj in priveden pred preiskovalnega sodnika. Nekaj let pozneje je bil prijet tudi oficir Životić. Na sodišču na Ptuju je potekala glavna obravnava, vendar nobeden od njiju ni bil spoznan za krivega. Sam kot priča nisem bil nikoli vabljen na sodišče.

Milan Čuš, spomini komandirja PM Ptuj leta 1991

Prav na Ptuju je padel prvi strel iz orožja pripadnika takratne JLA, izstreljen proti slovenskemu civilistu, zato temu dogodku pripisujem še poseben, simbolni pomen. Spomnim se, da sem se s svojim vozilom peljal proti svojemu novemu domu v Novi vasi pri Ptuju, ko me je dežurni s PM Ptuj obvestil, da so na Vičavi iz vojašnice obstrelili občana, ki je opravljal dela na transformatorski postaji v neposredni bližini vojašnice. Brez omahovanja sem se takoj odpeljal na kraj dogodka, kjer sem opazil skupino ljudi, v kateri so že bili miličniki s PM Ptuj z Robertom Bratkovičem ter starešine iz vojašnice Ptuj. Slišati je bilo močno vpitje in kričanje, na tleh pa je ležal ranjen civilist, ki sem ga takoj prepoznal. Bil je Boris Fras. Izstrelek izza ograje vojašnice ga je bil ranil v nogo. Na kraju dogodka je nastal hud spor med starešinami JLA ter med nami in uslužbenci iz Zdravstvenega doma Ptuj, ki so želeli ranjenega Frasa odpeljati na zdravljenje.

Opazil sem več vojakov, ki so ležali ob ograji na notranji strani vojašnice in z avtomatskim orožjem merili proti nam. Verjetno je bilo samo še vprašanje časa, kdaj se bo spor zaostril do te mere, da bi vojaki začeli streljati. Očitno pa je bilo dovolj treznega razmisleka, kakor tudi sreče, da se dogodek ni sprevrgel v kaj veliko hujšega.

POSTAVITEV SPOMINSKE PLOŠČE V SPOMIN NA PRVI STREL

V Območnem združenju veteranov vojne za Slovenijo Ptuj je v letu 2017 nastala pobuda, da bi organizirali proslavo v spomin na obletnico prvega strela v času osamosvajanja Republike Slovenije, ko so 24. maja 1991 pri transformatorski postaji ob vojašnici na Ptuju streljali na delavce Elektra Maribor – PE Ptuj. Pobudo smo predstavili predsedniku uprave Elektra Maribor mag. Borisu Soviču, ki jo je z veseljem sprejel in bil tudi slavnostni govornik na prvi proslavi 24. maja 2017. Od takrat naprej se je med Območnim združenjem veteranov vojne za Slovenijo Ptuj in Elektrom Maribor stkalo prijetno sodelovanje, ki se kaže vsako leto ob obeležitvi obletnice strela, zdaj pri postavitvi spominske plošče in se nadaljuje pri pripravi knjige z naslovom Elektro Maribor v prizadevanjih za samostojno in neodvisno Slovenijo.

Proslava ob 30. obletnici prvega strela (Foto: David Breznik)

V letu 2020 je v območnem združenju nastala ideja o tem, da bi na transformatorski postaji na Ptuju postavili spominsko ploščo, ki bi negovala spomin na to, da se je ravno na tem mestu zgodil prvi strelski incident v osamosvojitvenem času, pri katerem je bil ranjen delavec Elektra Maribor Boris Fras. Tudi ta pobuda je na strani kolektiva Elektra Maribor in njegovega predsednika uprave mag. Borisa Soviča imela

pozitiven in naklonjen odziv. Vendar pa so epidemiološke razmere preprečile, da bi nalogo realizirali že istega leta, zato smo jo izvedli letos, ko se spominjamo 30. obletnice na te dogodke.

Spominska plošča s pojmljivim napisom: Na tem kraju so vojaki nekdanje JLA 24. maja 1991 streljali in ranili sodelavca družbe Elektro Maribor Borisa Frasa med opravljanjem njegove dolžnosti. To je bil prvi strel na Slovenskem v času pred slovensko osamosvojitveno vojno leta 1991. Naj ne bo pozabljeno. Ptuj, maj 2021. Zraven pa sta logotipa organizacij, ki sta ploščo postavili, to sta Elektro Maribor in OZVVS Ptuj.

Spominska plošča na transformatorju (Foto: Boštjan Rous)

Boris Fras ob spominski plošči (Foto: Boštjan Rous)

Ploščo smo svečano odprli 24. maja 2021 na skromni slovesnosti, na kateri so bili zraven Borisa Frasa navzoči še predsednik uprave Elektra Maribor mag. Boris Sovič, županja MO Ptuj Nuška Gajšek, predsednik ZVVS Ladislav Lipič, predsednik OZVVS Ptuj Vlado Žgeč ter člani OZVVS Ptuj, sodelavci kolektiva Elektra Maribor, predsedniki veteranskih in domoljubnih organizacij, predstavniki Slovenske vojske in Policije ter številni drugi obiskovalci.

Odkritje spominske plošče 24. 5. 2021. Na fotografiji (od leve) mag. Boris Sovič, polkovnik Vlado Žgeč in Boris Fras. (Foto: David Breznik)

Vlado Žgeč
Predsednik OZVVS Ptuj

IV. OSAMOSVOJITVENA VOJNA 1991 IN VLOGA ELEKTRA MARIBOR V NJEJ

Franc Prešern

Franc Prešern, direktor podjetja Elektro Maribor od leta 1981 do 1993

Nenehno sem bil v pisarni

V času napada JLA na Slovenijo v letu 1991 sem bil direktor podjetja Elektro Maribor in kot tak upravljavec obrambnega načrta in načrta civilne zaščite v podjetju.

Za začetek izvajanja obrambnih ukrepov izvedbe odklopov objektov JLA iz električnega omrežja, torej prekinitev oskrbe z električno energijo, sem dobil telefonski ukaz v zgodnji jutranji uri na svojem domu. Takoj na začetku delovnega dneva v službi me je obratovalec iz distribucijskega centra vodenja (DCV) obvestil o enakem ukazu.

Po kratki koordinaciji z vodstvenimi in vodilnimi delavci na tehničnem področju obratovanja smo porazdelili operativne naloge. Osrednjo vlogo koordinacije odklapljanja je imel direktor in operativno DCV. Naloge iz ukaza republiškega organa sem po telefonu posredoval direktorjem poslovnih enot distribucije.

Tiste dni sem bil v delovnem času skoraj nenehno v pisarni in v telefonskem stiku z direktorji poslovnih enot, ki so me obveščali o podrobnostih, težavah in podobno. DCV je v večji meri koordiniral z direktorjem PE Maribor mesto in njihovimi obratovalci, pa tudi z obratovalci zunanjih PE (Murska Sobota, Gornja Radgona, Ptuj, Slovenska Bistrica, Maribor okolica).

Republiški organ Teritorialne obrambe je prek Teritorialne obrambe v občinah nadzoroval operativno izvajanje in po potrebi tudi urgiral.

Na Ptuju je poveljstvo stražarnice posredovalo na zločinski način in ob odklapljanju stražarnice je bil hudo ranjen nadzorni monter. Na elektroenergetskih napravah ob opisanih posegih ni bilo škode.

Glavno breme prekinitev oskrbe z električno energijo so nosili direktorji poslovnih enot, obratovalci in elektromonterski kader v poslovnih enotah in DCV.

Z disciplinskim delom, upoštevaje velike nevarnosti in vse specifičnosti ukrepov, so naloge opravili v popolnosti.

Po pričevanju zapisala Darja Lapov

Dispečerski center vodenja med vojno 1991

V DCV na upravi podjetja smo bili zaposleni štirje dispečerji. Dva sta bila vpoklicana v teritorialno obrambo, tako da sva med vojno delala samo dva dispečerja. Stanje je bilo posledica neurejenega statusa dispečerja, po vojni je bilo to urejeno, tako da so dispečerji vojno obveznost opravljali na delovnem mestu. Neurejene so bile tudi razmere glede podrejenosti med izdajanjem ukazov. Najprej smo bili podrejeni pokrajinskemu štabu Teritorialne obrambe, v drugem delu pa republiškemu štabu. Ukaze smo dobivali depešno iz republiškega centra vodenja. Dela, ki smo jih izvajali po navodilih, so bili poleg rednega vzdrževanja normalnih napetostnih razmer izklopi posameznih vojaških objektov iz posameznih transformatorskih postaj in daljinsko iz DCV. To so bili izklopi vojašnic, stražarnic v Mariboru, kadetnice, izklopi javne razsvetljave in zatemnitev mest. Aktivnosti smo v tistem obdobju beležili v dnevnike manipulacij in depešne knjige.

Ivan Benec, upokojeni dispečer

DOKUMENTI

9.7.91	12 19	30	Vsem poslovnim enotam El. Maribor. Prosimo vse PE distribucije, da izvedejo izredne obhode svojih 110kV DV z namenom, da ugotovijo eventuelne poškodbe, ki so nastale kot posledica vojnih operacij. Pismeno poročilo o ugotovljenih poškodbah na DV in RTP dostavite g. Vamplu do 15.7.1991. Poročilo naj zajema poleg nivoja 110kV tudi 35 kV poškodbe DCV Jurše	Benec	Vogrinc
24.9.91	18⁰⁰	DCV	Zg. dne 25.9.91 izklop DV 110kV Ožbalt – Ruše od 9⁰⁰ – 18⁰⁰	Vampl	Benjak
10.12.91	13⁵⁰	392	KITAK EL Celje Prosimo za napajanje dela DV Radlje preko MPS Ribnica – Podvelka – Ruše 12.12.91 od 8⁰⁰ do 14⁰⁰ Max 0,3 MVA zarad. vzdrževalnih del		

			ostale spremljevalce ostalih TOZD - Odgovorni vodja prevoza je Hrastar Slavko iz podjetja TRANSNG Lj. ki ime naročilnico za TOZD.	DCV Jurše Vitek	Vogrinc
1. 10. 90	10^{20}	885	EP Maribor smo odobrili izklop DV 35kV Fala - Ožbalt od 3. 10 do 5. 10. dnevno 7^{00} do 15^{00} ure zaradi nujnega poseka trase. Odgovorni vodja del bo Pušnik Igor. Koordinator stikalnih manipulacij		
	10^{35}		bo dežurni DS DEM.	Kiš	Vogrinc
24.5.91	14[illegible]		Vsem PE distribucije Zadeva: Dosegljivost delavcev v PE Zaradi zaostrene politične situacije je potrebno da predstoječi konec tedna organizirajo absolutno pripravnost delavcev v pripravnosti po planskem razporedu. Dodatno naj bo tudi direktor dosegljiv. Franc Prešern	DCV Adolf	

OSAMOSVOJITVENA VOJNA 1991

V. PRISPEVKI DELAVCEV ELEKTRA MARIBOR PO POSLOVNIH ENOTAH

Jože Turkl

POSLOVNA ENOTA MURSKA SOBOTA

Kronologija dogodkov ob osamosvojitveni vojni 1991 v PE Elektro Murska Sobota

V času pred dnevom »D« smo v koordinaciji s štabom TO za Pomurje in štabom CZ pripravili ukrepe za blokado in izklope električne energije objektom JNA v Prekmurju.

Na tem območju je bil 65. granični bataljon – granični odsek Murska Sobota s karavlami (stražnicami) Petanjci, Korovci, Fikšinci, Sotina, Kuzma, Trdkova, Čepinci, Hodoš, Prosenjakovci, Kobilje, Žitkovci, Lendavske Gorice in Pince ter vojašnico v Murski Soboti.

Dostop do mest za izklop je bil otežen posebej ob izklopu vojašnice v Murski Soboti, saj je TP Sobota, iz katere je napajana vojašnica, na robu parcele vojašnice in je bila ob postavitvi barikad že znotraj blokiranega območja.

Tudi stražnice, ki so znotraj naselij in niso bile napajane po lastnem izvodu iz TP, so zahtevale poseben pristop in precej iznajdljivosti ter poguma dežurnih operativcev.

Zaradi nevarnosti pri ponavljajočih se izklopih in grožnjah poveljujočih oficirjev na stražnicah (Lendavske Gorice, Kuzma) ter po incidentu na Ptuju smo v kritičnih primerih po zahtevi za izklop ukrepali tako, da smo izklopili izvod z večjim številom odjemalcev skupaj s stražnico.

Dan po razglasitvi neodvisnosti smo začeli z normalnim delovnim ritmom, ob aktiviranju štaba TO in CZ smo aktivirali dežurne operativce za blokado prometnic in vojašnice. Tovornjaki OE, opremljeni z dvigali, so razvažali in postavljali bari-

kade ob vojašnici v Murski Soboti in na mostovih čez Muro.

Za izklope posameznih stražnic in vojašnice v Murski Soboti so bili odgovorni nadzorni in območni monterji ter njihove skupine, ki so pokrivale to območje.

Nadzorništvo Cankova, nadzorni monter Feliks Klemenčič je pokrival stražnice Petanjci, Korovci, Fikšinci, Sotina, Kuzma.

Območje Mačkovci, območni monter Viktor Gider je pokrival stražnice Trdkova, Čepinci, Hodoš.

Nadzorništvo Selo, nadzorni monter Štefan Novak je pokrival stražnice Prosenjakovci, Kobilje.

Območje Lendava, območni monter Ladislav Vučak je pokrival stražnice Žitkovci, Lendavske Gorice in Pince.

Nadzorništvo Sodišinci, nadzorni monter Franc Debelak je pokrival stražnico Murski Petrovci.

Za izklope vojašnice v Murski Soboti je skrbel nadzorni monter nadzorništva Murska Sobota Štefan Lednik.

Zapisov dogajanj v tem obdobju – depeš in ukazov štaba TO – žal ni v arhivu OE. Ukrepi, ki so bili predvideni ob zaostritvi razmer, so bili dorečeni med poveljstvom TO in distribucijskimi podjetji. Prvi ukrep o izklopu napajanja vojaškim objektom je sledil telefonski depeši DCV Elektro Maribor, nadaljnje ukrepe v zvezi z izklopi objektov vojske, vseh stražnic ob meji in postavitvijo ovir na mostovih čez Muro pa smo usklajevali s poveljnikom 75. ObmŠTO, majorjem Edvardom Mihaličem. Zahteve poveljstva za izvedbo ukrepov, naročila za izklope in izvedbe prevozov ter postavitev blokad na mostovih čez Muro Petanjci, Dokležovje in Srednja Bistrica smo dobivali neposredno iz poveljstva OŠTO.

Glede na zaostrovanje razmer, zračni napad na vojašnico v Murski Soboti smo vozni park po zadolžitvah odstranili z lokacije območne enote, vozila so izvajalci, odgovorni za ukrepanje, po razporedu parkirali doma, dosegljivost je bila zagotovljena s telefoni in prek službenih UKV-zvez.

Po enostranski razglasitvi premirja s strani TO smo dobili ukaz o ponovnem priklopu elektrike vojaškim objektom. Po ponovni zaostritvi smo bili prisiljeni v ponovni tvegani odklop vojašnice

v Murski Soboti, monter je moral mimo barikad, ki so jih vmes že poskušali odstraniti z letalskim napadom. Po pričevanju poveljnika štaba TO pa je bila blokada uspešna, saj je bila vojska v vojašnici demoralizirana, bili so brez vode, tudi kuhinja ni delovala, sanitarne razmere so bile katastrofalne.

Stražnice ob meji z Avstrijo in Madžarsko smo odklopili takoj po prvi depeši DCV, po vdaji vojakov so bile stražnice Petanjci, Korovci, Kobilje, Pince, Sotina, Trdkova 28. 6. priklopljene nazaj na napajanje.

Stražnica v Lendavskih Goricah, ki je bila po začasnem premirju ponovno priklopljena, je bila zahteven primer. Ob zahtevi za ponovni izklop, ker se posadka ni hotela vdati, je nastal konflikt, poveljnik je monterju zagrozil z naperjenim orožjem, zato smo se umaknili in pozneje vseeno izklopili izvod z več odjemalci. Pritisk je zalegel, saj se je stražnica še isti dan predala v roke TO. Tisti dan, 29. 6., smo lahko zaradi vdaje znova priklopili stražnice Lendavske Gorice, Žitkovci, Prosenjakovci in Čepinci.

V blokadi sta ostali še stražnica Trdkova, ki je bila napajana iz naselja, zato je bil vsak izklop nevaren, do vdaje je prišlo šele po napadu TO in PEM, in stražnica Hodoš, ki pa je bila napajana po dolgem nizkonapetostnem izvodu, kjer je bil izklop manj tvegan. Tudi ta stražnica se je vdala po napadu TO in PEM, obe 2. 7.

Mejni prehodi Gederovci, Kuzma, Hodoš in Dolga vas so bili cilj zasedbe JLA in zvezne carine, ker pa razen helikopterskih prevozov vojska čez reko Muro ni mogla zaradi učinkovitih blokad, so s helikopterji pripeljali okrepitve vojakom iz stražnic, saj zaradi blokade tudi niso mogli iz vojašnice v Murski Soboti.

Vojaki, ki so poskušali 27. 6. zavzeti mejni prehod Gederovci, so se po spopadu čez noč umaknili v stražnico Petanjci, kjer so do vdaje ostali blokirani in brez elektrike.

Mejni prehod Kuzma so poskušali zavzeti vojaki iz stražnic Sotina in Kuzma, vojska je zahtevala predajo TO in miličnikov, po kratkem boju so se vojaki stražnice Sotina vdali, preostali so se umaknili v stražnico Kuzma, kjer so ostali v blokadi do vdaje 2. 7.

Mejni prehod Hodoš so poskušali zavzeti vojaki iz stražnice na Hodošu ob pomoči vojakov in zveznih carinikov iz helikopterskega desanta. V spopadu, ki je sledil, je vojska zadela TP Hodoš, mejni prehod je ostal brez elektrike, intervencija ni bila mogoča. Popravilo smo lahko izvedli naslednji dan, ko se je vojska umaknila v stražnico Hodoš, kjer je bila obkoljena.

Mejni prehod Dolga vas so poskušali zavzeti vojaki iz stražnic v Lendavskih Goricah in Žitkovcih ter vojašnice v Murski Soboti, čakali so na tankovsko kolono, ki je prihajala iz Murskega Središča, vendar se zaradi blokade mostu na Muri s cisternami, polnimi goriva, ni poskušala prebiti. Večina vojakov se je po krajšem spopadu vdala 28. 6., drugi pa so ostali blokirani v stražnici Lendavske Gorice.

Ponoči 27. 6. se je v Prekmurju razdivjala nevihta, imeli smo kar nekaj izpadov DV, posredovanje dežurnih monterjev je bilo zaradi varnostnih razmer zelo tvegano. Vožnja na mesto okvare je potekala skozi barikade TO, ki so nezaupljivo gledale, kaj počne avtomobil s tujo registrsko oznako (MB), vsi so bili nezaupljivi in z orožjem v rokah.

Kot sem že uvodoma zapisal, žal slikovnega gradiva, ki bi se nanašalo na te dogodke in bi bilo povezano z našim delovanjem, nimamo, pri pripravi tega zapisa so mi s svojimi zapisi in spomini pomagali

- Edvard Mihalič, takratni poveljnik 75. ObmŠTO,
- Robert Šušek, takratni direktor PE Elektro Murska Sobota,
- Boris Kukanja, takratni vodja konzuma PE.

Vojašnica v Murski Soboti je po osamosvojitvi znova v svoji osnovni funkciji, stražnice ob meji so samevale, nekatere med njimi pa so ob predaji občinam doživele novo vsebino, ki služi miroljubnim namenom. Za ilustracijo prilagam sliko vojašnice danes in nekaj stražnic nekoč in danes.

Jožef Turkl

Vojašnica Murska Sobota (Foto: arhiv Elektro Maribor)

Nekdanja vojašnica Hodoš (Foto: arhiv Elektro Maribor)

Miran Peterka

POSLOVNA ENOTA GORNJA RADGONA

Dogodek v Gornji Radgoni med osamosvojitveno vojno 1991

Dne 28. 6. 1991 je prodirala vojska JLA od Radencev proti ciljni točki, to je zavzetje mednarodnega mejnega prehoda v Gornji Radgoni. Po številnih prebitih barikadah so prispeli v mesto Gornja Radgona. Ko je konvoj peljal po Partizanski cesti, je naša teritorialna obramba s Šlebingerjevega brega, kjer je zidana transformatorska postaja TP Šlebingerjev breg (t-184), izstrelila nekaj izstrelkov na konvoj JLA. Agresor je silovito odgovoril s svojimi izstrelki, tako da je tankovska granata ob cca 16.30 zadela tudi severozahodni del navedene transformatorske postaje. Pri tem je poškodovala zunanje severne in zahodne zidove nizkonapetostnega prostora. Drobci materiala in kovinskih vrat so bili razpršeni daleč naokrog. Seveda je pri tem prišlo do izpada električne energije iz predmetne transformatorske postaje. K sreči niso bili zadeti vitalnejši deli (transformatorski prostor, SN-stikališče) transformatorske postaje, temveč le nizkonapetostni prostor. Ko je nato konvoj napredoval proti mejnemu prehodu in je zapustil neposredno območje transformatorske postaje, je ekipa zaposlenih iz OE GR nato začasno sanirala poškodbe v tej meri, da so imeli odjemalci električne energije, ki se napajajo iz dotične transformatorske postaje, v večernih urah istega dne ponovno vzpostavljeno dobavo električne energije.

Jaz osebno sem bil v tistem času kot vezist vpoklican že cca tri tedne pred vojno v občinski center za obveščanje, kjer sem opravljal takratna dela in naloge do konca osamosvojitvene vojne.

- S pomočjo vojnega veterana Matjaža Perše, ki je lastnik slik, sem skeniral edini sliki, ki sta neposredno tangirali naš poškodovani elektroenergetski objekt.
- Na območju nekdanje vojašnice – kasarne v Gornji Radgoni, kjer je bila stacionirana vojska JLA, je v nekdaj pomožnih in skladiščnih prostorih lokal. Glavni del kasarne je zapuščen in je po stečaju Stavbarja zdaj v lastništvi slabe banke.
- Pod okriljem kasarne v Gornji Radgoni je delovala tudi karavla v Konjišču. Zdaj je v lasti Občine Apače, kjer se trudijo dobiti investitorja, ki bi na omenjenem območju zgradil turistične objekte – glamping.
- Priložena je fotografija OE GR, ki je locirana cca 200 m od mejnega prehoda, kjer so potekali boji in je bilo poškodovanih veliko objektov.

Miran Peterka

Transformatorska postaja Šlebingerjev breg, poškodovana s tankovskim izstrelkom (Foto: Matjaž Perša)

Nekdanja vojašnica v Gornji Radgoni (Foto: Miran Peterka)

Nekdanja vojašnica v Gornji Radgoni (Foto: Miran Peterka)

Nekdanja vojašnica v Gornji Radgoni (Foto: Miran Peterka)

Odklop TP stražarnice v Konjišču v času osamosvojitvene vojne

Foto: arhiv Elektro Maribor

Dne 28. 6. 1991 zjutraj so v Gornjo Radgono vdrle enote JLA. Takrat smo sodelavci od nadrejenega dobili zadolžitev, da izvedemo odklop stražarnice v Konjišču. Še isti dan popoldne je JLA razstrelila TP na Simoničevem bregu v Gornji Radgoni in morali smo sanirati TP ter odjemalcem urediti električno energijo, brez katere so ostali po napadu JLA na TP. Ekipa elektromonterjev je morala na terenu izvesti začasno napajanje električne energije za več stanovanj v okolici stražarnice. Dobro se spomnim, ko sem moral tisti dan na električni drog, ki je bil v neposredni bližini vojaškega objekta – stražarnice in tako izpostavljen vojakom JLA. Bilo je zelo neprijetno in nevarno. Sodelavec Danijel še pove, da so morali zaposleni ves čas od 26. 6. do 18. 7. 1991 sanirati več poškodovanih kablov in drugih električnih objektov ter biti ves čas v pripravljenosti za odpravo napak.

Po pričevanju zapisala Darja Lapov

Spomini nadzornega monterja o nujnih opravilih na EEN zaradi poškodovanih TP in omrežja

- Po depeši iz uprave Elektra Maribor smo pristopili k izklopitvi stražarnice v Konjišču in vojašnice v Gornji Radgoni. Po prvem izklopu na jamborski postaji je vdrla vojska JLA, na silo odprla omarico nizkonapetostnega dela na jamborski postaji in si stražarnico priklopila nazaj. Ker nismo več mogli pristopiti do jamborske transformatorske postaje, ki jo je varovala vojska JLA s poveljnikom Rotarjem, smo morali pristopiti naslednji dan k odklopitvi 20 kV DV in odklopu celotne transformatorske postaje.
- Pristopili smo k izklopitvi vseh cerkvenih objektov razsvetljave v Gornji Radgoni in Kapeli. Ko so tanki zasedli mejni prehod, smo imeli težave, saj so prižigali tako zvonik v Kapeli kot v Gornji Radgoni, tako da smo morali ponoči znova izklapljati.
- Zelo dobro se spominjam, ko smo morali na bencinsko črpalko v Gornji Radgoni, kjer so prestrelili strešno stojalo. Zmanjkalo je električne energije, zato so nas nadrejeni poslali zamenjat dovod v strešnem stojalu na Petrolovi bencinski črpalki v Gornji Radgoni.
- Naslednji dogodek, ki se ga spominjam, je, ko so s tankovsko granato razstrelili TP Šlebingerjev breg (nizki del napetostnega omrežja), zato smo takoj pristopili k sanaciji, saj so vsi prebivalci tega blokovskega naselja bili brez električne napetosti.
- Ker so tanki razstrelili dva objekta v Gornji Radgoni, je prišlo tudi do požara objektov (objekt na Gradu, objekt na Jurkovičevi, objekt na Lackovi ulici). Najprej so morali posredovati gasilci, nato pa še zaposleni iz Elektra Maribor, ki smo pristopili k sanaciji elektrike.

- Tudi naš poslovni objekt na Lackovi 4 je bil deležen izstrelkov iz tankov JLA.
- Po depeši iz TO bi morali na barikade postaviti tudi svoja terenska vozila in betonske drogove, vendar se to ni zgodilo, ker smo menili, da bomo terenska vozila še kako potrebovali.
- V tem času smo morali opravljati še vsa dela na visokonapetostnem in nizkonapetostnem omrežju, tako da so odjemalci bili nemoteno oskrbljeni z električno energijo.

Po napadu na vojašnico v Gornji Radgoni je naš voznik pomagal z našim tovornim vozilom odvažati orožje in strelivo na za to določena mesta.

V času te agresije smo RTP Radenci in RTP Ljutomer varovali 24 ur na dan. To je bilo videti tako, da sem imel vsako uro popis v RTP in vizualni pregled, ali je z objektom vse v redu. Potem smo pisno javili te podatke na upravo v Maribor.

Miroslav Njivar, upokojeni nadzorni monter

Branko Regvart

POSLOVNA ENOTA MARIBOR MESTO

Kronologija dogodkov v PE Maribor mesto

Erih Kosem je opravljal naloge dežurnega monterja.

- 30. 6. 1991 – priklop zaklonišč na električno omrežje po nalogu štaba Civilne zaščite
- 1. 7. 1991 – odklop in priklop javne razsvetljave po nalogu policije
- 4. 7. 1991 – priklop vojašnic na električno omrežje v Ljubljanski ulici Vojvode Mišiča ter v Melju T. Tomšiča po nalogu DCV odklop javne razsvetljave v bližini kadetnice Popovičeva, Radvanjska, Engelsova po nalogu DCV

Ivan Rep je opravljal nalogo vodje skupine za javno razsvetljavo.

- 29. 6. 1991 – izklapljanje javne razsvetljave in semaforizacije na območju mesta Maribor po nalogu DCV – izvajanje zamračevanja
- 6. 7. 1991 – priklop javne razsvetljave v bližini kadetnice Popovičeva, Radvanjska, Engelsova po nalogu DCV
- Franc Makoter je opravljal naloge dežurnega monterja.
- 29. 6. 1991 – izklapljanje javne razsvetljave in semaforizacije na območju mesta Maribor po nalogu DCV – izvajanje zamračevanja

Marjan Pavšič je opravljal nalogo tehničnega vodje enote in vodje pripravnostne službe.

- 5. 7. 1991 do 12. 7. 1991 – pripravnostna služba po razporedu

Branko Regvart je opravljal nalogo vodje nadzorništva za območje mesta.

- 27. 6. 1991 – izklapljanje vojašnic: Kadetnice, Slave Klavora in V. Mišiča
- 28. 6. 1991 – izklop Pekarne v Žitni ulici
- 5. 7. 1991 – odprava posledic obstreljevanja na 110-kilovoltnem daljnovodu v bližini RTP Pekre med jambori št. 2 in št. 3
- 8. 7. 1991 – odprava napake v vojašnici Slave Klavora v TP 414

Pripravnostna služba – vodje pripravnosti Dežurni monterji – »ruska« izmena

- **Kogej** – 28. 6. 1991 do 5. 7. 1991 Kerin, Kosem, Frumen, Makoter, Erman
- **Pavšič** – 5. 7. 1991 do 12. 7. 1991
- **Dajčman** – 12. 7. 1991 do 19. 7. 1991
- **Pečovnik** – 19. 7. 1991 do 26. 7. 1991

Martin Šetinc je opravljal naloge nadzornega monterja za območje Melja.

- 27. 6. 1991 – izklop Vojašnice T. Tomšiča v Melju

Maks Ulbin je opravljal nalogo nadzornega monterja za območje Radvanja, Tabora in Studencev.

- 29. 6. 1991 – izklapljanje javne razsvetljave in semaforizacije na območju mesta Maribor po nalogu DCV – izvajanje zamračevanja

Erih Erjavec je opravljal nalogo monterja.

- 29. 6. 1991 – izklapljanje javne razsvetljave in semaforizacije na območju mesta Maribor po nalogu DCV – izvajanje zamračevanja

Marjan Frumen je opravljal naloge dežurnega monterja.

- 6. 7. 1991 – priklop javne razsvetljave v bližini kadetnice Popovičeva, Radvanjska, Engelsova po nalogu DCV
- 4. 8. 1991 – bencinski servis Tržaška 36 – eksplozija

Andrej Kogej je opravljal nalogo vodje oddelka tujih naročnikov in vodje pripravnostne službe.

- 28. 6. 1991 do 5. 7. 1991 – pripravnostna služba po razporedu
- 4. 7. 1991 – priklop vojašnic na električno omrežje v Ljubljanski ulici Vojvode Mišiča ter S. Klavore po nalogu DCV

Anton Ferlič je opravljal nalogo referenta v obratovanju za območje mesta.

- 27. 6. 1991 – izklapljanje vojašnic: Kadetnice, Slave Klavora in V. Mišiča
- 28. 6. 1991 – izklop Pekarne v Žitni ulici
- 5. 7. 1991 – odprava posledic obstreljevanja na 110-kilovoltnem daljnovodu v bližini RTP Pekre med jambori št. 2 in št. 3

Pripravnostna služba – vodje pripravnosti Dežurni monterji – »ruska« izmena

- **Kogej** – 28. 6. 1991 do 5. 7. 1991 Kerin, Kosem, Frumen, Makoter, Erman
- **Pavšič** – 5. 7. 1991 do 12. 7. 1991
- **Dajčman** – 12. 7. 1991 do 19. 7. 1991
- **Pečovnik** – 19. 7. 1991 do 26. 7. 1991

Miro Pečovnik je opravljal nalogo vodje nadzorništva za območje mesta.

- 27. 6. 1991 – izklapljanje vojašnic: Kadetnice, Slave Klavora in V. Mišiča
- 28. 6. 1991 – izklop Pekarne v Žitni ulici
- 5. 7. 1991 – odprava posledic obstreljevanja na 110-kilovoltnem daljnovodu v bližini RTP Pekre med jambori št. 2 in št. 3

Pripravnostna služba – vodje pripravnosti

Dežurni monterji – »ruska« izmena

- **Kogej** – 28. 6. 1991 do 5. 7. 1991 Kerin, Kosem, Frumen, Makoter, Erman
- **Pavšič** – 5. 7. 1991 do 12. 7. 1991

- **Dajčman** – 12. 7. 1991 do 19. 7. 1991
- **Pečovnik** – 19. 7. 1991 do 26. 7. 1991
- 24. 5. 1991 – prejem depeše od vodstva DO Elektro Maribor
- 5. 7. 1991 – popravilo vrvi na 110 kV DV RTP Pekre – RTP Radvanje sistem 3
- 27. 6. 1991 – v RTP Radvanje izklopi SN TP 290, TP 215 po nalogu DCV
- 27. 6. 1991 – NN-izklop v TP 441 S. Klavora
- 27. 6. 1991 – NN-izklop v TP 5 Vojašnica V. Mišiča
- 27. 6. 1991 NN-izklop v TP 19 Pekarna
- 4. 7. 1991 v TP 110 priklop vojašnice
- 4. 7. 1991 v TP 5 priklop Vojašnice V. Mišiča
- 4. 7. 1991 v TP 209 izklop JR zaradi vojske
- 6. 7. 1991 v TP 209 priklop JR zaradi vojske
- 8. 7. 1991 v TP 414 menjava varovalke S. Klavore
- 19. 7. 1991 v RTP Radvanje priklop k TP 290, TP 215

Branko Regvart

Nekdanja vojašnica na Ljubljanski cesti v Mariboru (Foto: Iztok Kapun)

Nekdanja vojašnica v Melju – Maribor (Foto: Iztok Kapun)

Nekdanja vojašnica v Melju – Maribor (Foto: Iztok Kapun)

Izpiski iz depešnih knjig PE Maribor mesto

ELEKTRO MARIBOR n. sol. o.

TOZD _____

Prijava napak

Dne ob uri	Ime	Kraj	Kaj javi	Monter	Kaj je bilo ukrenjeno	Dne ob uri	Podpis
		SREDA 3. JULIJ 1991 ; VREME : LEPO - OBLAČNO					
	9^{00} – 11^{50} 8^{00} – 11^{40}	izklop P 22 izklop P 24			Popravilo DV ŠLORJANC		
	9^{02} – 11^{20}	priklop P 45			DCV : KŠ		
		ČETRTEK 4. JULIJ 1991 VREME : LEPO ZVEČER DEŽ					
	19^{20} do 110	priklop 10 kV	Pokvar TP 414		priklop lokal 1. ukrenil		
		PETEK 5. JULIJ 1991 VREME : OBLAČNO					
	9^{00}	v TP 136 razsmeljitev in priklop k RTP Malež					
	9^{02} 9^{05}	v RTP Malež priklop k TP 136. 10 kV v TP 5 izklop k TP 4 10 kV					
	9^{08}	v TP 3 izklop SI in SII 10 kV I					
	8^{47} 14^{07}	v RTP Tezno priklop TR II izklop TR I v RTP Radvanje priklop TR I izklop TR II			Dopolnit in ventilator, TR I TR I ostali izklopljeni v avtomatiki TR II		

ELEKTRO MARIBOR n. sol. o.

TOZD _____

Prijava napak

Dne ob uri	Ime	Kraj	Kaj javi	Monter	Kaj je bilo ukrenjeno	Dne ob uri	Podpis
	14^{17}	v RTP Pekre izklop 110 kV DV PE III					
	14^{21}	v RTP Radvanje izklop 110 kV DV Pošk. PE III			Pop. DV		
	14^{21}	v RTP Radvanje priklop 110 kV preostalega polja			pol. DV		
	14^{32}	v RTP Tezno izklop 110 kV DV Loče PE III			PE III		
	14^{33}	v RTP Tezno priklop 110 kV III preostalega polja I			med II in III je		
			NEDELJA 7. JULIJ 1991 VREME : LEPO				
	7^{00} – 12^{00}	RTP Malež izklop k TP 304 A, B			ČIŠČENJE TP MTT ELMADERIČ		Pavšič
					DCV :		
			PONEDELJEK 8. JULIJ 1991 VREME : LEPO				
	9^{22} – 14^{00}	v RTP Dobrava izklop 110 kV DV PE II in I			POPRAVILO DV PE III		
	9^{20} – 14^{00}	v RTP Dobrava priklop TR I na 110 in 10 kV			REVIZIJA TR II ŠARL MOW DCV : Vitek		
	11^{00} – 13^{57} 11^{10} – 13^{59}	v RTP Tezno I PE III RTP Radvanje I PE III					
	14^{11} –	v RTP Pobreže razsmeljitev in priklop PE III			DCV : Vitek		
	15^{00}	RTP Tezno normalno stanje					Pavšič

TOZD: _____

Prijava napak

Dne ob uri	Ime	Kraj	Kaj javi	Monter	Kaj je bilo ukrenjeno	Dne ob uri	Podpis
			PONEDELJEK 15. JULIJ 1991 VREME: OBLAČNO				
	13¹⁴ – v TP 411 priklop 10 kV DV RTP 55 325 13¹⁵ – v Vihrajzi priklop prop. kar. za TP 325 in TP 325 (trafo)						
			Torek 16 julij 1991, vreme: lepo				
	7⁰⁷ – 7¹⁹	v RTP Dobrava	pod TAM RP II AB RP III A		napaka na 10 kV kabla TAM		
	8⁰¹ – 14³⁰	v RTP Radvanje	priklop TR I izklop TR II		JAKC REVIZJA RADVANJE		
	8⁰⁶ – 14¹⁵ 8¹⁰ – 14¹⁵	v RTP Pekrah v RTP Pekrah	izklop MB III vremenitev 110 kV DV PE III		TEZNO PE II DOBRAVA		
	8¹⁵ – 14⁰⁰	v RTP Dobrava	izklop 110 kV kar ZB III – 1n PE III tu. ⅓				
	8⁵⁰ – 14⁴⁵ 11³⁰	v RTP Tezno v TP 261	izklop 110 kV DV PE III – PE II na ⅓ preizkus kabla na DV		22 kV v redu		
	21⁰⁵ – v RTP Radvanje		izklop k TP 290, 215				

TOZD: _____

Prijava napak

Dne ob uri	Ime	Kraj	Kaj javi	Monter	Kaj je bilo ukrenjeno	Dne ob uri	Podpis
	12⁴⁰	v RTP Radvanje	priklop k TP 290		odci Jurca		
			SREDA = 24.07.91 – vreme = lepo				
			DETEK = 26.07.91 – vreme: oblačno				
	9⁰⁰ – 12⁴⁰ 9⁰¹ – 12³⁹	izklop 730 izklop 733			vključitev nove TP 448 kupolot do kar kinela		
	9⁰² – 12³⁸	priklop 730			RESTORNIC		
			SOBOTA = 27.07.91 – vreme: oblačno				
	8⁵¹	v 217 Tezno	izpad k TP 217 ponovni priklop ne drži (↓)				
	10⁰⁸ 10⁰⁸	v TP 217 izklop v TP 217 izklop	k RTP Tezno, izklop k TP 274 k TP 100				
	10⁰⁸	v 217 Tezno v TP 217	priklop k TP 217 drži. priklop k RTP Tezno, priklop k TP 274		Defekt na 10 kV kv med TP 100 in TP 354		
		v TP 100 v TP 217 v TP 354	izklop k TP 217 in TP 354 priklop k TP 100 izklop k TP 100		GRADIS bagar		
	10¹⁰ 10¹⁴ 10²¹	v TP 100 v 354 Tezno v TP 100	priklop k TP 217 in k TP 354 priklop k TP 217 izklop k TP 354	izpad ↓			
	10²⁵	v TP Po	priklop k TP 257				

Prijava napak

Dne ob uri	Ime	Kraj	Kaj javi	Monter	Kaj je bilo ukrenjano	Dne ob uri	Podpis
			DEPESA : 24.05.'91				
	Vsem PE enote distribucije!						
	Dosegljivost dekuvcev v PE zaradi zaostrene pol. situacije je potrebna za pravilno izvajanje nalog tekoče organizirati absolutno prisotnost dekuvcev v pripravljenosti na danem pleniskem naslovu.						
	Dodatno naj bo tudi dir. PE dosegljiv						
					Franc Pogačar		
					Franc Pogačar		
					Franc Pogačar		
			PONEDELJEK 27. MAJ 1991		VREME : OBLAČNO		
1^10 - 1^12		v RTP Radvanje izpad L TP 364			ZS, PT.VO, RPV		
		v TP 19 priklop L TP 269 vlu					
2^32		v RTP Radvanje izklop L TP 364		UN			Pečica
2		v					
6^22		v RTP Radvanje priklop L. TP	364		DCV: Jurca		

Dne ob uri	Ime	Kraj	Kaj javi	Monter	Kaj je bilo ukrenjano	Dne ob uri	Podpis
10^00		v RTP Radvanje izklop L TP 230					
10^10		v TP 110 izklop L TP 414			izklop odpoklic		
10^10		v TP 19 priklop L TP 178			obpoklu vojna		Pečko
10^15		v TP 130 izklop L TP 414					Regent
10^15		v TP 19 izklop NN DESNO					Radovnik
10^15		v TP 19 izklop NN LEVO					
10^00		v TP 5 izklop Melje					
			PETEK 28.06. 1991 VREME : SONČNO				
9^30		v TP 19 priklop UN Levo - Pekarna			odklop v mreži - OMAHIĆ		
			PONEDELJEK 1.07.1991 Vreme : sončno				
8^09		v RTP Dobrava priklop TR II izklop TR II 110/10kV			DCV: Benac		Pečko
			TOREK 2.07.1991 VREME : SONČNO				
21^00 - 21^15		izklop P 22			Zlomljena samica na DV ob zlomitvi		Pečko

Aleksander Bele

POSLOVNA ENOTA MARIBOR Z OKOLICO

Spominjanje Aleksandra Beleta – PE Maribor okolica

Priznam, da me je bilo strah

Zelo dobro se spomnim dogajanj iz vojnega časa leta 1991. Opisal bi dva dogodka, ki sta mi ostala še posebej v spominu, ker sem dobil navodilo za izklop vojaških objektov.

1. dogodek

V podjetju smo dobili nalogo, da mora naša monterska skupina (nadzorni monter Ivan Bračko, monter Andrej Bočnik in Aleksander Bele) na omrežju odklopiti vojaško skladišče v Pivoli pri Hočah. V tistem trenutku oziroma času se sploh nismo zavedali, v kakšni nevarnosti sploh smo. Vzeli smo vse potrebno orodje in se odpeljali na teren proti Pivoli. Odklop je bilo mogoče izvesti le na drogu, ki je bil od skladišča oddaljen približno 250 metrov. Skladišče je takrat stražil vojak JLA.

Nadzorni monter Ivan Bračko je najprej izklopil omrežje v TP, eden izmed naju s sodelavcem Robertom pa je moral izvesti odklop na drogu. V ta namen sva vrgla kovanec, ki je odločil, kdo naj spleza na drog, in odločitev je padla name.

Priznam, da me je bilo strah, ker sem se izpostavljal z delom na drogu, ki ga je opazoval vojak iz bližnjega skladišča. Odklop sem opravil dokaj hitro in tudi hitro splezal po drogu navzdol, da sem se izognil morebitnim težavam. Z nadrejenim in sodelavcem smo se odpeljali. K sreči se nam ni nič pripetilo.

2. dogodek

Naša monterska skupina je dobila navodilo za odklop vojaškega oddajnika na Pohorju – Ledinekov kogel. Treba je bilo izvesti odklop celotnega vojaškega objekta. Takrat pa me je bilo precej strah, zavedal sem se že, da to ni šala in da izpostavljam svoje življenje.

Ko smo se z nadrejenim Ivanom Bračkom in sodelavcem Andrejem Bočnikom vozili proti oddajniku, smo dobili po UKV sporočilo, da za zdaj še ni treba opraviti odklopa. Zelo sem si oddahnil.

Po pričevanju zapisala Darja Lapov

Simon Supanič

Intervju s Simonom Supaničem – uprava, vzdrževanje – o dogodku med vojno leta 1991 – PE Maribor okolica

Ubit ču te odmah ...

V letu 1991 sem bil zaposlen v Elektru Maribor tretje leto, in sicer na delovnem mestu obratovalca. Takrat smo v obratovalni službi dobili depešo, da izvedemo izklop elektrike vojaških stražarnic na območju Maribora z okolico. Z nadrejenim in sodelavcem smo se s službenim vozilom odpeljali na teren v Radičko grabo za izvedbo postopka. Stražarnica, ki smo jo šli izklopit, se je napajala iz TP Radička graba 3, ki je od stražarnice oddaljena približno 400 metrov.

Spomnim se, da smo prišli do TP, sodelavca sta me čakala v avtomobilu, ko sem odklepal omarico na TP zaradi izvedbe izklopa. V tistem trenutku sem slišal iz daljave glas: »Stani!« Dvignil sem roke in pogledal naokrog, a nisem videl nikjer nikogar. Čisto na kratko sem spregovoril s sodelavcema, ki sta me čakala v avtomobilu, ko sem znova slišal oddaljen ukazovalni glas: »Nemoj da pričaš, ubiču te odmah.« Znova sem pregledal okolico in ob približno 70 metrov oddaljeni hiši od TP sem videl vojaka s puško v roki, uperjeno proti meni. Vojak je zahteval, da pridem do njega, kar sem tudi storil. Videl sem, da je imel puško uperjeno proti meni in da je bila »odklenjena«, kar pomeni, da je pripravljena na strel. Ko sem hotel vojaka pomiriti, se je odzval z besedami: »Nemoj da pričaš, ubiču te odmah.« Odpeljal me je za tisto staro zapuščeno hišo, kjer sva bila sama, in po klicu v stražarnico sva tam stala in čakala. Ves čas je imel puško uperjeno v moj hrbet. Čez čas sta do mene želela priti moj nadrejeni in sodelavec, vojak pa se je takoj odzval in mi rekel: »Kaži jima da odmah idu dole, inače ču vas sve ubi-

ti.« Vse skupaj je trajalo dobrih 15 minut, zatem je prišel poveljnik stražarnice in vprašal, kaj se dogaja. Pojasnil sem mu o nalogi za izklop stražarnice. Poveljnik me je pogledal in rekel: »Pet minuta imate, da bežite, sledeči put samo pucamo.« Jaz sem samo stal in se nisem upal premakniti, kajti vojak je še vedno meril vame, in ko mi je poveljnik drugič dejal, bežite, sem se umaknil proti avtomobilu in se s sodelavcema odpeljal. Šele čez čas sem začutil neverjeten strah in se zavedel, kaj se je pravzaprav dogajalo.

Po pričevanju zapisala Darja Lapov

Nekdanja stražarnica Radička graba (Foto: Branko Kovačič)

TP Radička graba (Foto: Branko Kovačič)

Nekdanja vojašnica Ceršak (Foto: Branko Kovačič)

Nekdanja vojašnica Šentilj (Foto: Branko Kovačič)

Nekdanja vojašnica Špičnik (Foto: Branko Kovačič)

Nekdanja vojašnica Duh na Ostrem vrhu (Foto: Matjaž Lacko)

Dogodek pri stražarnici na Kapli

Vojaška stražarnica na Kapli bi morala biti med vojno izklopljena, vendar so mi to preprečili oboroženi stražarji pri TP in v stražnem stolpu v stražarnici. Ker nam je bil izklop preprečen, smo morali izklopiti celoten DV (posledično več TP za cca dan in pol).

Vse od konca osamosvojitvene vojne je zgradba nenaseljena in tako propada.

Besedilo in foto: Slavko Prah

Nekdanja stražarnica na Kapli (Foto: Slavko Prah)

Nekdanja stražarnica na Kapli (Foto: Slavko Prah)

Nekdanja stražarnica na Kapli (Foto: Slavko Prah)

Izpiski iz depešnih knjig PE Maribor okolica

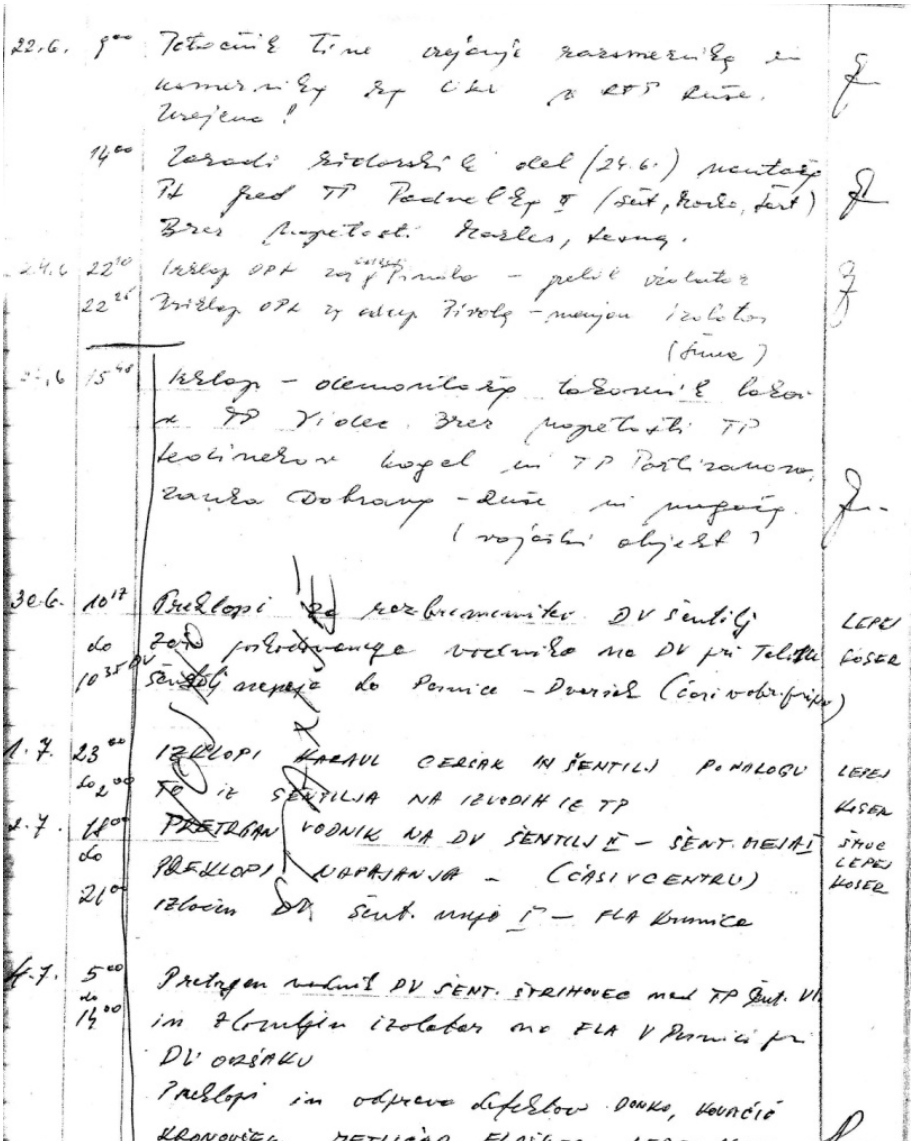

22.6.	9^{00}	Potočnik Tine urejanje razsmerniku in usmerniku za LDV v RTP Ruše. Urejeno!	
	14^{00}	Zaradi ridorskih del (24.6.) montaža PL pred TP Podvelka II (Šut, Mocko, Šart) Brez napetosti Marles, Lesnaj.	
24.6	22^{10}	Izklop OPL za odcep Pivola – pelil izolator	
	22^{25}	Izklop OPL za odcep Pivola – menjan izolator (Šuma)	
24.6	15^{40}	Izklop – demontaža lakovnik lakov v TP Videc. Brez napetosti TP Ledinekov kogel in TP Partizanova, Zanka Dobrava – Ruše in nagaža (vojaški objekt)	
30.6.	10^{17} do 10^{35} DV	Preklopi za razbremenitev DV Šentilj zaradi poskodovanega vodnika na DV pri Telitu Šentilj napaja do Pesnice – Dvorsak (časi v obr. prip.)	LEPEJ KOSER
1.7.	23^{00} do 2^{00}	IZKLOPI KARAVL CERŠAK IN ŠENTILJ PO NALOGU TO IZ ŠENTILJA NA IZVODIH IZ TP	LEPEJ KOSER
2.7.	18^{00} do 21^{00}	PRETRGAN VODNIK NA DV ŠENTILJ II – ŠENT. MEJA I PREKLOPI NAPAJANJA – (ČASI V CENTRU) izločen DV Šent. meja I – FLA Krumice	ŠMUC LEPEJ KOSER
4.7.	5^{00} do 14^{00}	Pretrgan vodnik DV ŠENT. STRIHOVEC nad TP Šent. VI in zlomljen izolator na FLA V Pesnici pri DV OORŠAKU Preklopi in odprava defektov DONKO, KOVAČIĆ KRONOVŠEK METLIČAR FLAŠKER ...	

14.6. [illegible] 7.30 Lehen se napaja preko RTP Ruš, DV 35 kV FALA OŽBALT v defektu. Ostalo nespremenjeno

14.6 [illegible] 7.10

14.6 16.47 RTP Podvelka napajana preko 35 kV Pekre - Ožbalt. 20 kV Ločeno v Lehnu. NORMALNO Prah

18.6 14.40 RTP Osek napajan po 35 kV Pekre - Osek. NORMALNO ČERJAVEC

21.6 [illegible] Stanje nespremenjeno

4.6. Na DV Ceršak sektor RA pred in RA za križanjem DV 400 kV Avstrija demontirani vodniki do 28.6. Napajanje iz RTP do RA Ceršak tov. in iz TP Šentilj 2 do Rošpoha in RA.

27.6 V TP Videc demontiran kabel proti [illegible] (zaukaj Duše - Dobrovaj ni [illegible]) 15.42

27.6 XOJNA Popravilo kablovodaj med TP Marles - Kristal - kabel še ni preiskušen

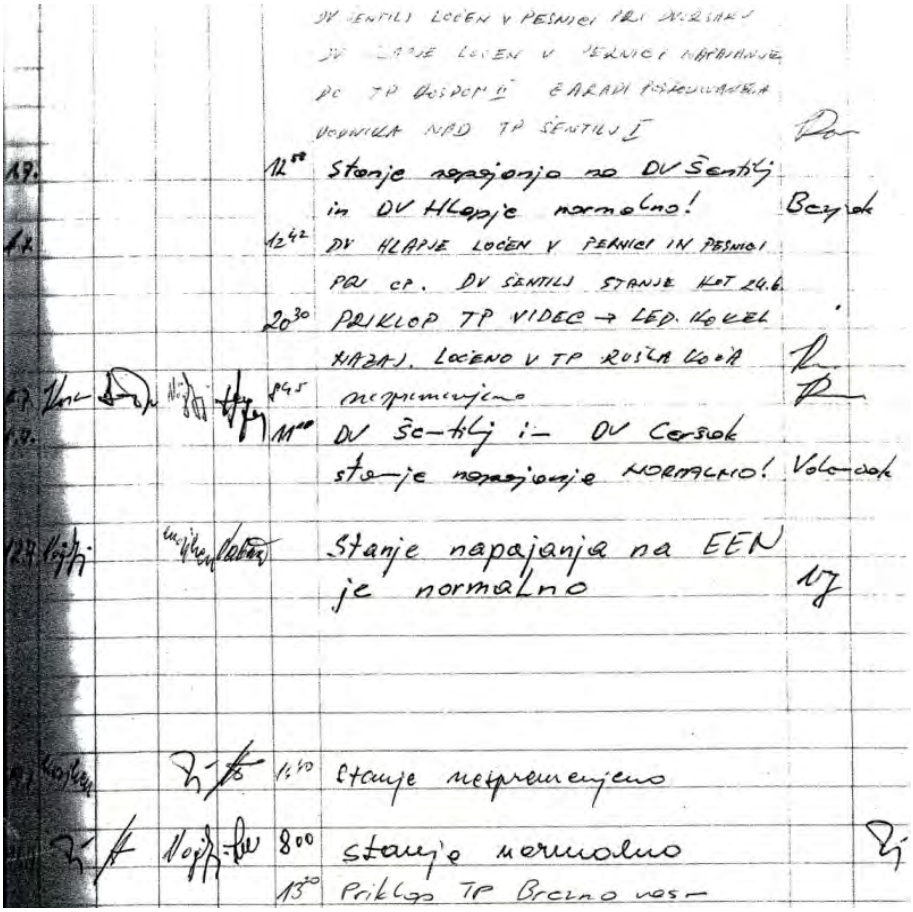

DV ŠENTILJ LOČEN V PESNICI PRI DVORSAKU
DV HLAPJE LOČEN V PERNICI NAPAJANJE
DO TP KOSDOM II ZARADI POSRODOVANEGA
VODNIKA NAD TP ŠENTILJ I

1.9.					12^{50}	Stanje napajanja na DV Šentilj in DV Hlapje normalno!	Bezjak
1.7.					12^{42}	DV HLAPJE LOČEN V PERNICI IN PESNICI PRI CP. DV ŠENTILJ STANJE KOT 24.6.	
					20^{30}	PRIKLOP TP VIDEC → LED. KOKEL NAZAJ. LOČENO V TP RUŠLA KOŽA	
1.7.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	8^{45}	nespremenjeno	[illegible]
1.7.					11^{00}	DV Šentilj in DV Ceršak stanje napajanja NORMALNO!	Volenšak
12.7.	[illegible]		[illegible]	[illegible]		Stanje napajanja na EEN je normalno	[illegible]
[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]	14^{40}	Stanje nespremenjeno	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	8^{00}	stanje normalno	[illegible]
					13^{20}	Priklop TP Brezno vas –	

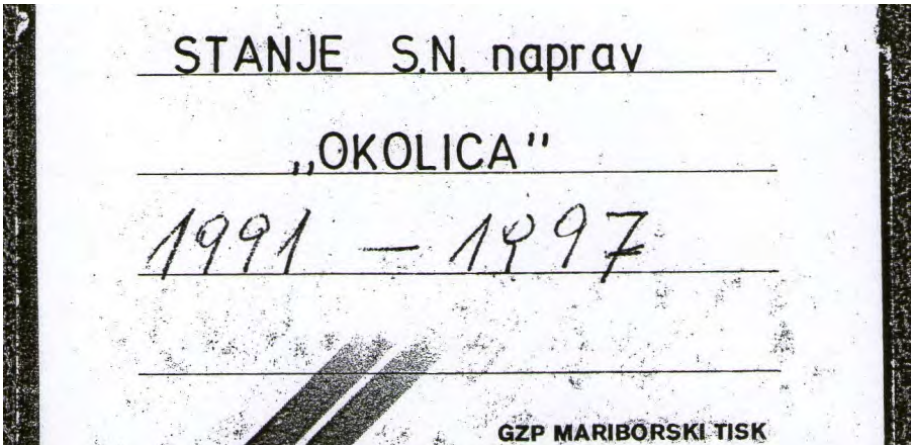

STANJE S.N. naprav

„OKOLICA"

1991 – 1997

GZP MARIBORSKI TISK

1.	DV PL Štrihovec - FLA Štrihovec	20	9.7.	9.55-12.35	prestraljena žica	D ✓
2	TP Senarska 1	10/04	2.7.	8.15-16.00	nadarska obnova TP	R ✓
3.	DV 20kV Šentilj	20	2.7.	14.11-17.30	prestrejena žica na	D ✓
4.	DV RTP Šentilj - FLA Štrihovec - Kungota	20	2.7	17.30-19.58	DV Šentilj moja 1.	D ✓
5.	DV Rošpoh 2 - Kungota	20	2.7	17.30-17.39	-"-	D ✓
6.	DV odcep Šentilj moja 1	20	2.7.	19.58-3.7. 13.20	-"-	D ✓
7.	DV 10 kV Ptuj	10	3.7.	11.14-13.30	demontiranje PL pred TP Senarska 1	R ✓
8.	TP Senarska 1	10/04	3.7.	8.05-13.30	nadarska obnova TP	R
9.	DV 20kV Šentilj	20	4.7	1.20	vodnik pri TP Šentilj 6	D ✓
10.	DV FLA Šentilj - Pesnica	20	4.7	7.05-10.00	-"- in FLA Pesnica 2	D ✓
11.	DV FLA Šentilj - FLA Štrihovec	20	4.7	10.00-11.00	-"-	D ✓
12.	DV RTP Geršak - FLA Šentilj	20	8.7	9.05-10.15	[illegible] 400kVA	PP ✓
13.	TP Ruše Glažuta	20/04	8.7.	9.00-11.00	menjava TR	R ✓
14.	TP Podvelka 2	20/04	10.7.	8.00-15.05	obnova TP	R ✓
15	TP Pohorje Žičnica	20/04	10.7.	9.00-10.55	menjava TR	R ✓
16	TP Osek 1	10/04	10.7	11.20-12.50	menjava TR	R ✓
17	TP Osek 4	20/04	10.7	12.20-13.40	menjava TR	R ✓

POSLOVNA ENOTA PTUJ

Kronologija dogodkov v PE Ptuj

Opisane so samo aktivnosti, ki smo jih izvajali zaradi izklopov električne energije vojaških objektov na območju PE Ptuj.

Dne 24. maja 1991 sem dobil zahtevo direktorja PE Ptuj, da izklopimo pomembne objekte JLA na našem območju, in sicer vojašnico na Vičavi, vojašnico v Kidričevem, radijsko postajo JLA v Spuhlji in skladišče v Novi vasi pri Ptuju. Dogovorili smo se, da vse štiri objekte izklopimo istočasno, na dogovorjen znak, kar nam je tudi uspelo, vendar se je pri tem zgodil tragičen dogodek na Vičavi.

Po prejeti depeši, da naj vojaške objekte znova priklopimo zaradi humanitarne situacije v vojašnici (zdravstvena ambulanta, kuhinja ...), smo to tudi storili. Zaradi tragične izkušnje na Vičavi sem predhodno od poveljstva vojašnice zahteval, da mi dodelijo spremstvo oficirja JLA. Ko smo se pripeljali v bližino radijske postaje v Spuhlji, so vojaki pridrveli k ograji z naperjenimi puškami. Iz našega avtomobila je zato izstopil samo oficir JLA in vzpostavil stik s poveljnikom radijske postaje. Ta mu je povedal, da so vojaki sami preščipnili ključavnico pogona transformatorske postaje in si tako zagotovili električno energijo.

Pri priključitvi drugih vojaških objektov ni bilo težav.

Po naslednji zahtevi čez nekaj dni, da naj znova izklopimo vojaške objekte, smo z določenimi prevezavami na daljnovodih in nizkonapetostnih omrežjih omogočili nemoteno dobavo električne energije preostalim odjemalcem, vojaški objekti pa so ostali brez električne energije. To smo izvajali tam, kjer je bilo to mogoče, čim dlje od objektov JLA. Kljub temu in zaščiti pripadnikov TO je bilo delo izredno smrtno nevarno, saj so monterji, ki so izvajali dela na drogovih, bili lahka tarča vojakov JLA. Najnevarnejše je bilo delo pri vojašnici na Vičavi, saj je vojašnica dejansko sredi naselja, glavnina vojakov in vojaške opreme pa je bila ravno v tej vojašnici.

V tem času smo varovali tudi RTP Ptuj, saj je poveljnik ptujske garnizije grozil z diverzijo in tudi z napadom na RTP in poslovno stavbo PE Ptuj.

Zahteve o izklopih in priklopih smo dobivali iz uprave Elektra Maribor, ki so bili koordinirani z Vlado RS, kar je predstavljalo pritisk in obliko upora proti agresorju.

Franc Trop, upokojeni vodja obratovanja v PE Ptuj

TP Nova vas (Foto: Bernardka Kos)

TP Spuhlja (Foto: Bernardka Kos)

TP Vičava (Foto: Bernardka Kos)

Rudolf Ozimič

POSLOVNA ENOTA SLOVENSKA BISTRICA

Kronologija obrambnih aktivnosti v OE Slovenska Bistrica v času napada JLA na Slovenijo

V času napada JLA na Republiko Slovenijo junija 1991 so delavci OE Elektro Slovenska Bistrica opravljali številne obrambne naloge po navodilih vodstva Teritorialne obrambe v Slovenski Bistrici.

Pri tem so sodelovali nadzorni monterji, elektromonterji, avtomehaniki, vozniki tovornih, terenskih vozil in gradbenih strojev, telefonisti, tehnično osebje ter dežurni v pripravnosti.

Nameščanje cestne barikade na nadvozu regionalne ceste Slovenska Bistrica–Poljčane prek polovične avtoceste Hoče–Arja vas. V barikadah so bili čez cestišče položeni kostanjevi drogovi in jekleni »španski jezdeci«.

Nadzorni monter je po streljanju med Teritorialno obrambo in JLA zaradi zavzetja skladišča streliva na Zgornji Ložnici spojil odtrgane vodnike NNO in zamenjal poškodovane varovalke v TP.

Vozniki iz avtoparka OE so izmenično nekaj dni z dvema tovornima voziloma prevažali strelivo iz vojaškega skladišča na Zgornji Ložnici na različne lokacije do začasnih skladišč pri zasebnikih ter do začasnih odprtih skladišč streliva v pohorskih gozdovih na območju Občine Slovenska Bistrica.

Telefonisti v telefonski centrali OE Slovenska Bistrica so poleg svoje osnovne delovne naloge opravljali še dnev-

no-nočno dežurstvo za potrebe voda Teritorialne obrambe.

Vozniki avtoparka so občasno izvajali prevoze s terenskimi vozili za potrebe Teritorialne obrambe Slovenska Bistrica, ki je imela začasni štab v poslopju OE Slovenska Bistrica.

Montaža svetilk ob ograji vojašnice v Slovenski Bistrici za osvetljevanje vojašnice.

Na Čopovi ulici montaža reflektorjev na strehe zasebnih hiš ob severozahodni ograji vojašnice za osvetljavo parkiranega vojaškega helikopterja, s katerim je JLA dostavila vojaško opremo.

Polaganje ozemljitvenega valjanca v zemljo in montaža zaščitnih strelovodnih vrvi med drevesi nad dvema odprtima zunanjima skladiščema streliva v gozdovih na Pohorju. Po mojem spominu je bilo teh skladišč okoli 24. Mi smo zaščitili dve začasno odprti skladišči, nato pa je bilo sklenjeno premirje, po katerem JLA ni več napadala Slovenije.

Rudolf Ozimič, upokojeni vodja priprave del v PE Slovenska Bistrica

Marjan Orešič

Aktivnosti v času osamosvojitvene vojne v PE Slovenska Bistrica

Kar se tiče zgodovine, sem največ podatkov o aktivnostih v tem času pridobil iz pričevanja Rudija Ozimiča, ki je kot takratni vodja opisal aktivnosti v pripetem dokumentu.

Drugi del dokumentacije je dodal Srečko Fregl, ki še vedno hrani zvezek dnevnih aktivnosti takratne službe priprave del, ki jo je vodil, in na kopiranih listih je mogoče zaslediti, da so se 28. 6. 1991 montirale svetilke okrog kasarne Slovenska Bistrica, ki je bila v tem času zabarikadirana, pa tudi brez napajanja z električno energijo iz naše mreže.

Pozneje se vidi na zapisih tudi, da se je izvajalo dežurstvo na naši telefonski centrali.

Ko se je vojna že zaključila, so vidne tudi aktivnosti 8. 7. 1991, ko je bila izvedena demontaža barikad, pa tudi ko se je 12. 7. 1991 in 16. 7. 1991 izvajala strelovodna zaščita nad nepokritimi skladišči izvožene municije na območju Pohorja oziroma Treh kraljev.

Vsi izklopi objektov v tem času so bili ustno narekovani od nadrejenih v tem času, ki so bili tudi v neposrednem stiku s štabom Teritorialne obrambe.

Tako je bil iz transformatorske postaje banka izklopljen 20-kilovoltni izvod za transformatorsko postajo na območju kasarne Slovenska Bistrica.

Po ustnem naročilu je izklop skladišča vojne opreme na Zgornji Ložnici, ki je bilo pozneje zavzeto s strani Teritorialne obrambe, izvedel takratni nadzorni monter, ki je moral, da je lahko izvedel izklop, v neposredno bližino vratarnice in se plaziti po tleh, saj je pretila neposredna nevarnost iz

vratarnice skladišča, ki je pozneje poznana po tem, da je bil tam smrtna žrtev vojak, ki ga je ustrelil drug vojak.

Sam sem 27. 6. 1991 sodeloval, ko smo ta dan po delovnem času popoldne skladno z naročilom direktorja enote, ki je bil v povezavi s štabom, na magistralno cesto Slovenska Bistrica–Poljčane na nadvozu pri RTP Slovenska Bistrica namestili z našim tovornim vozilom nove drogove čez cestišče, tako da je bila popolna zapora ceste, naknadno pa je bilo dodanih še nekaj španskih jezdecev ter izvedeno miniranje nameščene barikade s strani minerjev Teritorialne obrambe.

Potem sam pri tem delu nisem sodeloval, ker sem bil vključen neposredno v teritorialno obrambo na drugih lokacijah.

Marjan Orešič, namestnik vodje službe, enota Slovenska Bistrica

Upravna zgradba poslovne enote Elektra Maribor v Slovenski Bistrici (Foto: arhiv Elektra Maribor)

Izpiski iz depešnih knjig PE Slovenska Bistrica

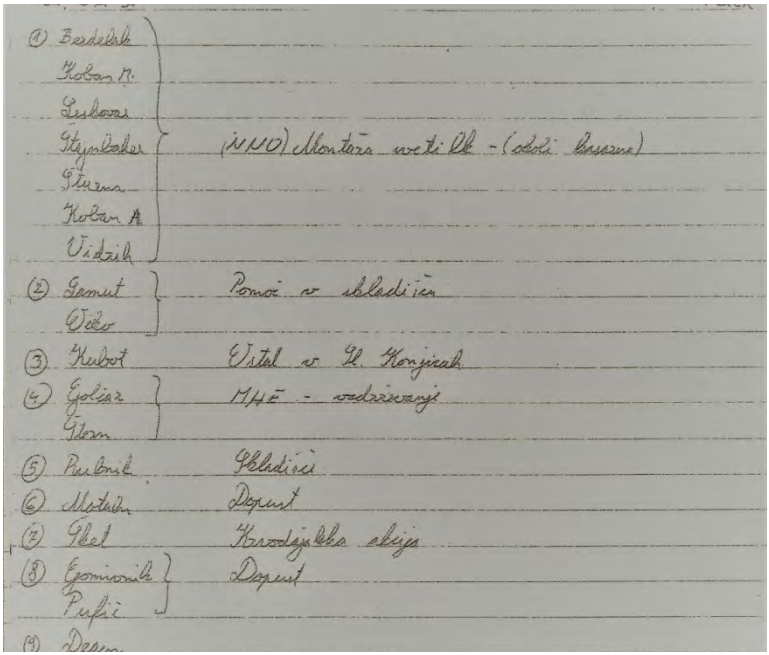

① Berdelak
Koban M.
Leskovar
Štajnbaher
Šturm
Koban A.
Vidrih
(NNO) Montaža vetilk - (okoli kasarne)

② Samut
Ovčko
Pomoč v skladišču

③ Kubot
Ostal v Sl. Konjicah

④ Gojčar
Štern
MHE - vzdrževanje

⑤ Rubnik
Skladišče

⑥ Motaln
Dopust

⑦ Šket
Krvodajalska akcija

⑧ Gomivnik
Pufič
Dopust

⑨ Degen

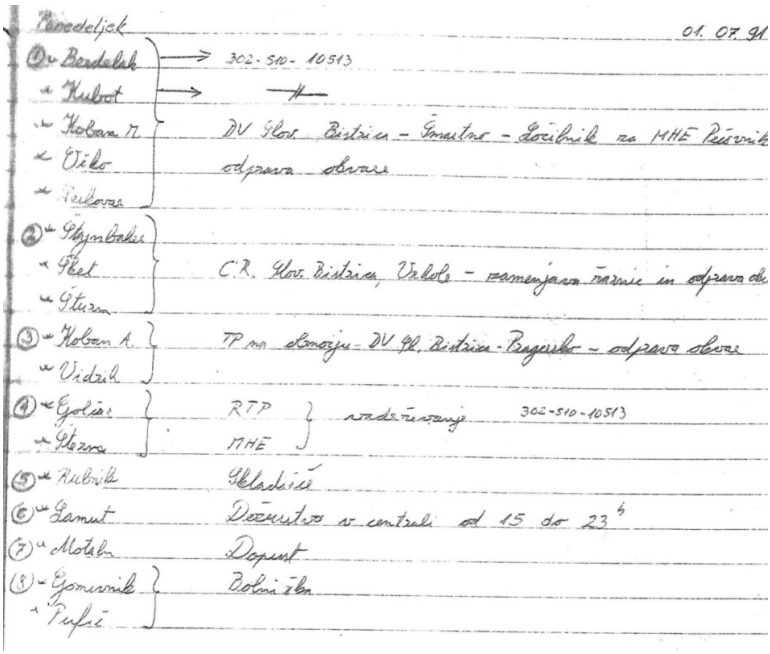

Ponedeljek 01. 07. 91

① Berdelak → 302-510-10513
Kubot → —//—
Koban M.
Ovčko
Leskovar
DV Slov. Bistrica - Šmartno - Ločilnik za MHE Pečovnik
odprava okvare

② Štajnbaher
Šket
Šturm
C.R. Slov. Bistrica, Vrhole - zamenjava žarnic in odprava ok

③ Koban A.
Vidrih
TP na območju - DV Sl. Bistrica - Pragersko - odprava okvare

④ Gojčar
Štern
RTP
MHE
vzdrževanje 302-510-10513

⑤ Rubnik
Skladišče

⑥ Samut
Dežurstvo v centrali od 15 do 23h

⑦ Motaln
Dopust

⑧ Gomivnik
Pufič
Bolnižka

① Bezdelak Golčar Kubot Motaln Koban M. Leskovar Očko	NNO Šmartno-Smrečno - zamenjava drogov
② Štajnbaker Šket Šturm	① RTP Slov. Bistrica - odprava okvare ② C.R. Slov. Bistrica - odprava okvar
③ Koban A. Vidrih Degen	TP na območju DV Sl. Bistrica-Pragersko - odprava ok
④ Štern	RTP - vzdrževanje
⑤ Rubnik	Skladišče
⑥ Samut	Dežurstvo v centrali (od 15⁰⁰ do 23⁰⁰)
⑦ Gomiznik Pufič ~~Degen~~	Bolniška
Leskovar J. Šoštar Vuk Korošec Golčar	dežurali od 2. 7. (15⁴) do 3. 7. 7

Sreda 03. 07. 91

① Berdelak Kubot Motaln Koban M. Ečko	NNO Marjeta – odprava okvare
② Štajnbaher Šturm Leskovar	C.R. Slov. Bistrica – odprava okvar
③ Štern	RTP Slov. Bistrica – vzdrževanje
④ Golčar Vidrih	Dežurstvo (ponoči) ostali doma
⑤ Lamut	Dežurstvo v centrali (od 15^{00} do 23^{00})
⑥ Šket	Vojaške vaje
⑦ Rubnik	Skladišče
⑧ Koban A.	Dopust
⑨ Gomivnik	Bolniška

Petek

5. 7. 91

① Vidrih Leskovar Štern	TP na območju DV Slov. Bistrica – Pragersko vzdrževanje in odprava okvar po uvanemu
② Šket	Vojaške vaje
③ Lamut	Dežurstvo v centrali (15^{00} do 23^{00})
④ Berdelak Rubnik	Uze v dobrem
⑤ Golčar Koban A. Koban M. Kubot Motaln Ečko Štajnbaher Šturm	Dopust
⑥ Gomivnik Pufič	Bolniška
⑦ Justinek Igor	① Skladišče orodja ② RTP – Dvořak

Ponedeljek 08. 07. 91

Bezdelak, Golčar, Kubot, Koban M., Leskovar, Ščko	Demontaža barikad (NNO Šmartno, Smrečno – zamenjava droga, zavnanje drogov in porovni nateg vodnikov) TP Šmartno I – popravila ceste
Koban A., Vidrih	TP na območju DV Slov. Bistrica – Bagerko – vzdrževanje
Štajnbaher, Šturm, Justinek	C.R. Slov. Konjice – zamenjava žarnic in odprava okvar
Rubnik	Skladišče
Lamut	Dežurstvo v centrali
Šket	Vojaške vaje
Štern	Civilna zaščita? (varovanje vodovoda)
Motaln	Dopust
Gomivnik, Pufič	Bolniška

Petek 12. 07. 91

Bezdelak, Golčar, Kubot, Motaln, Štajnbaher, Lamut, Ščko	OD 13 – 20h Trije Kralji – montaža ozenljitev; DO 13h – čiščenje orodja (čakanje na ukaz)
Šturm, Koban M.	3h montaža hišnih priključkov 302-10142; 3h – " 302-10143
Koban A.	8h montaža hišnih priključkov. Koren Jože 302-10143 4h, Jazh Franc 302-10142 4h
Justinek	Konzum
Šket	Vojaške vaje
Vidrih, Leskovar	Dopust
Gomivnik, Pufič, Štern	Bolniška
Rubnik	Skladišče

Torek 16. 07. 91

① Bezdelak, Golčar, Kubot, Motaln, Koban M., Lamut, Štern, Šturm, Ečko	Trije Kralji - montaža osemljitev
② Štajnbaher, Leskovar, Justinek	① NNO na območju nadz. Fram-Rače - odprava okvar ② C.R. Brunšvig, Gorica, Podova - zamenjava žarnic
③ Rubnik	Skladišče
④ Koban A., Vidrih	Klopce - montaža el. inst. - TRGOVINA
⑤ Šket	Dopust
⑥ Gomivnik, Pufič	Bolniška

VI. MEDIJSKI ODZIVI IN ODMEVI NA DOGODKE V ELEKTRU MARIBOR TER OBJAVLJENI ČLANKI

Vladimir Milošević in Milko Ozmec po izpustitvi iz vojaškega zapora

Elektrika je premagala norost

Odločila je – elektrika. Dajte nam elektriko, pa u bemo izpustili. In res – ob 16.30 sta podpolkovnik **Vladimir Milošević** in stotnik **Milko Ozmec** stopila skozi vrata kasarne vojvode Mišića. Množica Mariborčanov pred vrati kasarne je zaploskala. Zmaga! Pristojni državni organi Slovenije so takoj sklenili, da se vsem vojaškim objektom ponovno priklopita elektrika in PTT.

Na novinarski konferenci v sobi 133 občinske skupščine, v isti sobi, iz katere so ju nasilno odvedli specialci JLA pred 17 urami, sta Vladimir Milošević in Milko Ozmec odgovarjala na novinarska vprašanja. Vprašanje, kdaj se je v Mariboru nazadnje zbralo toliko novinarjev. (Na vprašanja kolegov iz drugih republik sta odgovarjala v slovenščini.)

Jelko Kacin je vsem skupaj dal točno petnajst minut. »Potem odletimo v Ljubljano. Saj razumete, da sta oba tudi zelo utrujena.«

Začel je Vladimir Milošević: »Po dolgotrajnem čakanju na nadaljevanje nočnih pogajanj je v petek zgodaj zjutraj v občinsko zgradbo le prišla ekipa na čelu z generalom Delićem, ki pa ga niso spremljali varnostniki iz njegove enote, temveč smo opazili druge ljudi, stareje, profesionalne vojake. Med njimi sem spoznal, kot dolgoletni starešina, tudi specialce iz Zagreba. Ko sem videl, kakšna je situacija, sem odšel stran, odstranil orožje, vse dokumente, ki sem jih imel pri sebi. Nisem hotel delati partike, ampak sem sedel brez vsega zaven generala Delića.

Po pogovorih, ki so tekli, tako kot je že podpredsednik povedal, je v eni uri general Delić dal znak, s tem da je zaprosil za vodo. Ko je naš sodelavec, ki je bil zraven, prinesel vodo, sta za njim planila dva specialca. Meni sta prislonila pištolo na vrat in mi z lisicami uklenila roke na hrbet, potem sta me vlekla za seboj, tretji, ki je bil tu, je držal v šahu druge, ki so bili na hodniku, tudi novinarje. Moj sodelavec se je medtem skril, ko je videl, kaj se dogaja, in potegnil pištolo, da bi bil odgovoril na to dejanje, vendar ker je bila za njim vrsta drugih, ki niso bili vmešani v te zadeve, je moral pištolo izpustiti. Skočili so nanj in padel je na tla. Vlekli so me po stopnicah in dobesedno vgli z glavo naprej v avto, za menoj še dva druga, in takoj smo se odpeljali. Moram reči, da so ti izurjeni strokovnjaki to zelo uspešno opravili, če bi jim moral strokovno povedati oceno, lahko trdim, da je bilo to zapet. Brez pripomb. V dveh ali treh minutah smo že z avtomobilom hiteli proti kasarni. Tam je bil postopek podoben, vendar malo milejši. Po 22 minutah osamitve z dvema oboroženima vojaškima policajema z avtomatskima puškama so mi sneli lisice in me vprašali, ali želim kavo. Spil sem jo, nato pa sedel na tistem stolu do približno enih dopoldne, ko me je preiskovalni sodnik poklical na zaslišanje. Med tem časom sem se pogovarjal z nekaterimi starešinami, ki so me prišli obiskat iz korpusa, nekateri so me poznali z vojaških vaj, ti so me spraševali različne stvari. Da se vidimo po vojni, smo se malo šalili.

Vladimir Milošević in Jelko Kacin na včerajšnji tiskovni konferenci v mariborski občinski skupčini

Posnetek: Danilo Škofič

Preiskovalni sodnik je vodil ta postopek zelo korektno, prišla je moja soproga, z njo moj advokat. Tako da je potem on sodeloval pri tem in je zastopal sočasno tudi mojega sodelavca Milka, ki ni hotel dati izjave brez advokata.

Ob 15.10 je preiskovalni sodnik po posvetu s tožilcem in polkovnikom Tolmincem, predsednikom sodišča, podpisal sklep, da ni nobenih osnov za kazenski pregon. Mene ni ujela vojaška policija, mene je ugrabila specialna enota iz Zagreba, ki ni imela te pravice, ker lahko urgirajo samo organi policije. To se pravi, da so po mojem mnenju tu naredili prekršek.

Ob 15.10 Je bil podpisan ta akt, vendar me niso spustili, ker je general Delić poslal polkovnika, ki je prepovedal, da me pustijo ven, prav tako tudi mojega sodelavca. Trajalo je uro in 20 minut, točno niti ne vem, da je bil končno na intervencijo mojega advokata Štanbergerja podpisan dokument, po katerem podpolkovnik Katalina dovoljuje svojim podrejenim, da me spustijo. Takrat smo prišli ven. Naprej ste videli.«

— Kaj menite, zakaj je bilo vse to sploh potrebno?

»Hoteli so me zapreti kot poveljnika pokrajine. Drugi razlog je bil ta, da so me hoteli prisiliti, da poklicem druga dva sodelavca, ki sta bila vključena v celotno zadevo. Da tudi njiju zapreje.«

— Ste bili po aretaciji še kaj v stiku z generalom Delićem? Ob ugrabitvi se je delal presenečenega. Menite, da za scenarij ni vedel?

»Nisem ga več videl. večino časa sem bil sam. Prinesli pa so mi tablete, ker imam težave z želodcem. General Delić je znan starešina, prav tako specialci iz Zagreba. Če so ga ti varovali, je moral vedeti.«

Jelko Kacin: »Izjava generala Delića, da ni vedel za ugrabitev, je sprenevedanje!

Vprašanje stotniku Ozmecu zaradi rane na nosu. Je do tega prišlo med ugrabitvijo?

Milko Ozmec: »Ja. Bil sem vklenjen. In drugače ob takem postopku tudi ne gre, kot da te vržejo v avto . . .«

— Sta vedela, kaj se dogaja pred vojašnico, da ljudje demonstrirajo?

Vladimir Milošević: »Bil sem povsem izoliran. Nič nisem vedel, kaj se dogaja zunaj.«

— Česa so vas sploh hoteli obtožiti. Kam so vprašanja preiskovalnega sodnika merila?

»Aretacije vojakov na službeni dolžnosti in odvzema orožja.«

Nekaj dodatnih pojasnil je dal tudi Smiljan Pušenjak , ki je generalu Deliću nesel zahteve mariborske skupščine, izvršnega sveta in Predsedstva Republike Slovenije. »Rekli so mi, pa zakaj nam ne date elektrike, pa kakšni ste vi ljudje . . . Nato smo skupaj popili viski. Mislil sem že, da ju bodo spustili. General Delić pa je rekel: ›Če nam date zapisnike in elektriko, ju bomo spustili.‹ In res so ju.«

Uroš Mencinger

Incident tudi ob ptujski vojašnici

Vojak ranil elektrikarja

HUDO RANJENEGA V KOLENO SO NAJPREJ PREPELJALI V PTUJSKO, OD TAM PA NA OPERACIJO V MARIBORSKO BOLNIŠNICO

V bližini ptujske vojašnice, zunaj njenega ograjenega območja, je včeraj popoldne pripadnik JLA, verjetno strelar ali kdo drug, ustrelil v nogo Borisa Frasa, za to območje pooblaščenega zajemnega elektrikarja, doma iz Pivkove ulice v Ptuju. Boris Fras, ki ga Ptujčani, pa tudi širša javnost poznta kot nekdanjega odličnega jugoslovanskega motokrosista, se je službeno mudil po opravkih na transformatorski postaji, vendar so trije streli s strani vojašnice prekinili njegovo delo . . . Eden ga je zadel v levo koleno.

Kmalu po nesrečnem dogodku, ki je hudo razburil Ptujčane in z njimi širšo slovensko javnost, so prišli na kraj dogodka pristojni civilni preiskovalci.

Kot je povedal dr. Miran Vrabl, ki je včeraj zvečer v mariborski bolnišnici operiral hoje poškodovanega Borisa Frasa, naj so streljali vojaki iz vojašnice v Ptuju, pacient ni v smrtni nevarnosti. Ima prestreljeno levo koleno. Zdravljenje bo trajalo nekaj mesecev.

Jože Slodnjak
Zlatka Rashid

Ptujčan Dino Kolarič je pomagal ranjenemu Frasu in mu tudi ponudil prvo pomoč. Ranjeni Fras se je priplazil do ograje, tam ga je opazil Dino Kolarič.

Posnetek: Igor Napast

Ranjencu so pomagali sosedje, prvo pomoč pa so mu dali pri Kolaričevih v Kettejevi ulici. Dino Kolarič je pokazal sledove krvi na hišnem stopnišču . . .

Na kraj dogodka so prihiteli ptujski miličniki, skupina vojakov in starešin, tudi civilni in vojaški reševalec. Ko je bil Boris Fras že v vozilu ptujskega Zdravstvenega centra, so ga hoteli pripadniki JLA, po izjavi očividcev, na vsak način preseliti v vojaško reševalno vozilo, češ da sta jo njihova pristojnost in naloga. Po krajšem pre-

Večer, 25. 5. 1991, Uroš Mencinger in Jože Slodnjak

TOREK, 28. MAJA 1991 — STRAN 7 | VEČER

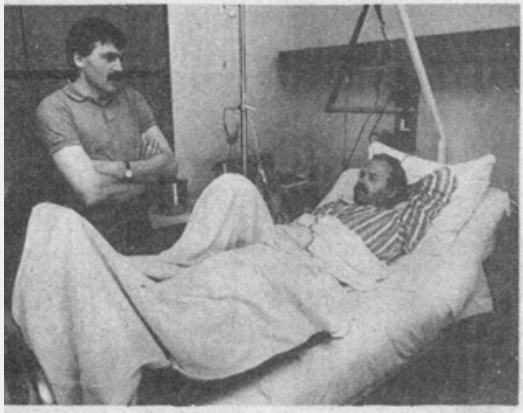

Boris Fras, ki mu je pripadnik JLA v petek v bližini ptujske vojašnice prestrelil koleno, se zdravi v mariborski bolnišnici

Pregnati misli na petek

KRBI ME LE NOGA . . . KOT NEKDANJI ŠPORTNIK TEŽKO RAZUMEM POLITIKO . . .«

Boris Fras s Ptuja, kot rajon-i elektrikar je zaposlen pri E Elektro Ptuj, ni mogel sluti-, da bo postal žrtev zadnjih ogodkov. Nanj je v petek stre-al pripadnik JLA in mu pre-relil koleno. Najprej ga je re-lec prepeljal v ptujski Zdrav-veni center, od petka zvečer a leži na travmatološkem od-elku mariborske bolnišnice, er je bil še isti večer tudi ope-ran.

»Počutim se bolje, opomogel m si tudi od šoka. Nočem remljati ne poročil, brati ča-pisa, ničesar slišati o zame razumljivih dogodkih. Moja lina skrb je skrb za nogo. Bo-čine sem in bom že prenesel, da bi lahko čimprej hodil in vedel, da bo z nogo enkrat vse v redu. Zaupam dr. Miranu Vrablu, svojemu sošolcu, ki me je tudi operiral,« nam je ob včerajšnjem obisku dejal Boris Fras.

Ni mogel skriti svojega ogorčenja nad dejanjem vojske. Tudi ravnanje njenih pripadnikov potem, ko je že bil hudo ranjen in so ga skušali s silo potegniti iz civilnega rešilca v vojaškega, je zanj povsem nerazumljivo. Boris Fras, oče dveh majhnih otrok in pred leti uspešni motokrosist, skuša pregnati misli na petkov popoldan. Ve, da bo zdravljenje dolgotrajno, a volje mu ne manjka.

Ja. S.

Posnetek: Egon Skamlec

Večer, 28. 5. 1991, Ja. S., foto Egon Skamlec

TEDNIK
TEDNIK
TEDNIK
TEDNIK
TEDNIK
TEDNIK

TEDNIK

LETO XLIV, ŠT. 21 | Ptuj, 30. maja 1991 | CENA 15 DINARJEV

Prva žrtev. . .

V petek, 24. maja, okoli 19. ure je pod kolesi vojaškega oklepnika pred mariborsko vojašnico vojvode Mišiča tragično umrl Josef Šimčik iz Miklavža. Na kraju tragičnega dogodka gori iz dneva v dan več svečk in grenko so odzvenele besede predstavnika republike Slovenije Matije Maleščiča na pogrebu pokojnega Šimčika v torek, 28. maja: ». . . In koliko žrtev bo še moralo pasti, da bodo pripadniki armade spoznali, da ne morejo po svoji volji krojiti našega življenja?«

Foto: M. Ozmec

Borisa Frasa smo obiskali v bolnišnici. (Foto: M. Ozmec)

VOJAK STRELJAL NA ELEKTRIČARJE OB PTUJSKI VOJAŠNICI

Incident ali nesrečno naključje?

Ptuj, petek 24. maja 1991. Turobno, ne preveč spomladansko in hladno vreme. Med občani je bilo vidno čutiti tesnobo zaradi vse ostrejših zapletov z jugoslovansko armado v Mariboru in drugod. Popoldne nekaj pred šestnajsto uro pa je kot strela z jasnega udarila na dan novica, da je prišlo do streljanja tudi ob vojašnici Dušana Kvedra v Ptuju. Vojak je izza vojaške ograje streljal na delavca Elektra Ptuj, ki je opravljal svoje službene dolžnosti v objektu zunaj vojašnice .».

Vest smo prvi objavili na radiu Ptuj 10 minut po šestnajsti uri in najavili tudi skorajšnji pogovor o neljubem incidentu s komandirjem Postaje milice v Ptuju Milanom Čušem. Ob 17. uri in 40 minut smo posneti pogovor v živo tudi objavili.

Milan Čuš, komandir ptujske policije: «Ob 15.20 smo prejeli sporočilo od občana iz Ferkove ulice, da je pri vojašnici prišlo do streljanja. Povedal je, da so počili trije streli in da je eden delavcev Elektra Ptuj ranjen v nogo. Takoj zatem smo dobili obvestilo o tem dogodku tudi iz reševalne postaje Ptuj. Hitro smo zbrali skupino naših miličnikov, in sicer je namestnik komandirja s še petimi miličniki s službenimi vozili takoj odhitel na kraj dogodka. Ko so se pomikali proti kraju streljanja, je tam že bilo vozilo ptujske reševalne službe, v katerem je sedel ranjeni delavec Boris Fras. Takrat so ga vojaki po nalogu enega od oficirjev poskušali potegniti iz vozila, češ da bi ga odpeljali v vojaški sanitetnim vozilom. Ko so to naši miličniki videli, so z živim zidom njihovo dejanje hoteli preprečiti. V tem času pa je prišla vojaška okrepitev. Okoli 15 vojakov in trije oficirji so miličnike in vozilo obkolili. Prišlo je do ostrih pogovorov, eden od oficirjev — mislim, da je bil major — je ostro dejal: Če bo kdo karkoli storil, je lahko takoj ubit. Ko so prišli še trije oficirji, je vendarle prevladal razum, saj sta dva oficirja dovolila, da odpejte ranjenega Frasa reševalno vozilo. Tako so bili tudi naši fantje kmalu izpuščeni. Obvestili so nas tudi, da se bodo vse zadeve reševale v kasarni Dušana Kvedra. O vsem smo takoj obvestili tudi preiskovalnega sodnika UNZ Maribor.»

KRONOLOŠKI POTEK DOGODKOV

Načelnik oddelka za ljudsko obrambo SO Ptuj Janez Merc je za javnost pripravil celoteno pregled dogodkov v posebni izjavi:

»1. Dopoldan okrog devete ure sporočilo prek telefona od pp Jurleta, VD komandanta garnizije Dušana Kvedra, da je kasarna brez elektrike, vode in telefonskih zvez. To sporočilo je bilo posredovano v obliki grožnje in se nadaljevalo z zaključkom, da če ne uredimo stanja, bo celi Ptuj brez elektrike.

— To sporočilo je bilo takoj posredovano predsedniku skupščine in izvršnega sveta

— Sledi preverjanje dejanskega stanja in naslednje ugotovitve:

a) Elektro je po ukazu svojih nadrejenih izvršil odklop, vendar je po grožnji komandanta in ob ugotovitvi, da je v kasarni tudi ambulanta ter po razgovoru opravil ponovni priklop.

b) Komunalno podjetje ni izvršilo odklopa vode, tako je sporočilo iz kasarne popolna dezinformacija.

C) PTT je izvršil odklop po ukazu, ki je bil posredovan iz nadrejene organizacije.

2. Ob 11.30 je bila izredna seja izvršnega sveta, na kateri smo obravnavali tudi mariborske dogodke in reakcije ter reakcije od dopoldanskih PT in elektro izključitvah objektov JLA. Na razpravi so bili prisotni direktorji pristojnih firm. Zraven predstavitve stanja so bili sprejeti tudi nekateri sklepi, ki so obvezovali ponovno vzpostavitev stika z nadrejenimi institucijami in konkretizacijo ukrepov.

3. Delavci Elektro Ptuj so dobili nadaljnja navodila za delo na svojih objektih in za zavarovanje teh objektov.

4. Ob 15.20 sledi sporočilo pp Jurleta, da so delavci Elektra Ptuj izklapljali elektriko na bližnji TP in da je prišlo do neprijetnega dogodka. Poiskodovan je Boris FRAS, zasečeno je vozilo Elektro Ptuj, dva delavca pa sta pobegnila. Sledi zahteva, da se nemudoma priklopi elektrika, kajti v nasprotnem primeru bo razrušena TP. pa tudi celi Ptuj bo to čutil. Ukaz, naj se ne igramo in da se bodo ukazi izpolnjevali do konca, je bil zaključek te informacije.

Sledi obveščanje predsednika skupščine in izvršnega sveta ter pristojne službe RSLO.

Zatem je tudi ogled mesta dogajanja ter dejavnost PM Ptuj in zdravstvena intervencija. Kronologij prilagam poročilo PM Ptuj.

Za tem sklic izredne seje predsedstva SO Ptuj ob 17.30.

5. Na izredni seji je predsedstvo ocenjevalo trenutno stanje. V tem času je prišlo do sporočila, da naj se objekti JLA priključijo na električno omrežje. Potreben je bil ponoven kontakt z JLA, za dogovor za skupno srečanje na nevtralnem terenu (jamstvo za varnost delavcem Elektro Ptuj). Do tega pa ni prišlo, ker so bili dogovori izvedeni na republiškem nivoju (sekretar Bavčar in general Praščević).

Po dogovoru s kap. Ostojičem je bilo dogovorjeno, da se delavci Elektro Ptuj oglasijo pri dežurnem oficirju in ta bo zagotovil vse potrebno za varen priklop.

Na koncu naj navedemo, da ta konflikt predstavlja konfrontacijo neoborožene civilne družbe z vojaško silo, kjer so napadene civilne osebe izven objektov JLA.»

Ranjenega električarja Borisa Frasa smo obiskali v mariborski bolnišnici dan po uspešno opravljeni operaciji, ki jo je izvajal dr. Miran Vrabl. Težko mu je bilo obujati spomine na neljubi dogodek, a je kljub temu povedal:

»Ko sem prišel s terena, sem skupaj z Murkom in poznejše Premužičem dobil nalog, da odklopim vojašnico iz omrežja. Do transformatorja sem prišel z vozilom, naprej pa peš. Po tem ko sem vse že opravil in ko sem zaklepal vrata, pa je naenkrat počilo. Če bi pred tem kaj slišal, bi zagotovo vsaj reagiral in se obrnil. Padel sem ranjen v levo koleno in se zvlekel do prve hiše (Kolaričevih). Tam mi je Dino Kolarič priskočil na pomoč in mi pomagal v hišo. Kmalu so nas obkolili vojaki in zahtevali, da me predajo njim. Dali so nam 3 minute časa za to, sicer bodo prišli sami. Že po dobri minuti so prišli rožljati z orožjem in zapraski, a takrat je na srečo prišlo reševalno vozilo. Ptuja. in izvlekel sem se iz hiše. Ko me je zdravnik obvezal, pa me vojska ni pustila v civilno bolnico. Posebej grobo je z mano ravnal eden od oficirjev, mislim, da je bil major. Grozil mi je s pistolo, me vlačil iz reševalnega avta in kričal. Mislim, da ni upošteval nobene konvencije o ranjencih. Zadevo je rešil ozirома umiril pomočnik komandanta Jurleta, ki je le dovolil, da me odpeljejo v ptujsko bolnišnico.»

Eden od tistih, ki je ranjenemu Frasu prvi priskočil na pomoč, je bil pogumni mladenič Dino Kolarič iz Kettejeve 3, ki je dogodek takole opisal:

»Ko sem slišal drugi strel, sem takoj skočil k oknu in pogledal k vojašnici. Zagledal sem Borisa Frasa, ki se je vlekel po tleh z okrvavljeno nogo. Prišel sem k njemu in mu pomagal na naše dvorišče. Ko se je pričela približevati skupina vojakov, pa sem ga potegnil v hišo in jo zaklenil. Nudil sem mu prvo pomoč in ga obvezal. Kmalu je pozvonila moja babica in mi rekla, naj odprem vrata, češ da nam vojaki ne bodo naredili ničesar, da hočejo le Frasa. Zavrnil sem jo in povedal, da se želim pogovarjati z vojaki. Prišel je eden z naušniki (starešina), polog njega pa še dva. Vsi so bili oboroženi in so zahtevali, da pridemo vsi ven. Dali so nam celo ultimat, da to naredimo v treh minutah, sicer bodo prišli v hišo sami. Takrat pa je pripeljalo reševalno vozilo. Eden od oficirjev je ukazal, da lahko pride bliže le zdravnik. Ko je ta Frasa pregledal in obvezal koleno, je prišla še policija PM Ptuj. Prišli so se prerekati, ali naj Frasa odpeljemo s civilnim reševalcem v civilno bolnico ali z vojaškim sanitetnim vozilom v vojaško bolnico. Zdravnik je bil vztrajen in zahteval, da ga prepeljemo v ptujsko bolnišnico. Prišlo je še več vojakov in naredili okrog vseh nas obroč. Oficir je spet ukazal, da Frasa dva vojaka potegneta iz reševalca in ga data v vojaško vozilo. Boris se je krčevito oklepal nečesa v avtomobilu in prosil policijo, naj mu pomagajo. A policaji so žal ostali nemočni in zahtevali še nekega oficirja iz vojašnice. Ko je ta prišel, je dovolil, da Frasa odpelje civilno vozilo v spremstvu vojaškega.

Ogorčen sem nad pisanjem javnih medijev o tem dogodku, saj si je zagotovo zaslužil večjo pozornost. Vojak je streljal na občana zunaj vojaškega objekta, in to je skrajno zaskrbljujoče. Tudi izjave vojaških oblasti niso resnične. Delavci niso bili maskirani in niso se pripravili, vsi občani pa smo nad početjem vojske ogorčeni.»

(Nadaljevanje na zadnji strani)

Tednik, 30. 5. 1991, Martin Ozmec

VOJAK STRELJAL NA ELEKTRIČARJA OB PTUJSKI VOJAŠNICI

Incident ali nesrečno naključje

(Nadaljevanje s prve strani)

Delavec Elektra Ptuj Franc Premužič je v zadevo vključen povsem naključno. Takole je opisal dogodek:

»24. maja sem se po končani službi peljal na Vičavo k tastu. Na cesti Olge Meglič sem dohitel naše vozilo Renault 4 serviser, ki je zavijalo v Ferkovo ulico. Svoje vozilo sem ustavil na pločniku ceste Olge Meglič in peš šel za delavcema v vozilu.

Do njiju sem prišel pri TP Vičava II, ko je Boris Fras že opravljal zahtevane manipulacije in je bil v nizkonapetostnem prostoru TP. Murko pa je stal zunaj pri vratih. Ko me je zagledal, je stopil k meni. Za ograjo vojašnice je bilo vse mirno, straže nisem videl.

Opazil sem, da je takrat Boris Fras že stopil iz TP in se pripravljal, da zaklene vrata. Med zaklepanjem se je slišal neki nedoločen glas, pogledal sem v njegovi smeri in zagledal za ograjo glavo ležečega vojaka in cev, ki je molela v višini okrog 30 cm nad tlemi skozi ograjo v dolžini cca 20—30 cm. Na ta glas je Boris Fras odgovoril v smislu, naj se ne šali, trenutek za tem se je slišal strel in videl sem, da je nekaj scefralo Frasove hlače okrog kolena in da je klecnil. Zakričal je: »Au, zadet sem«.

Takoj zatem je padel drugi strel, krogla je švignila mimo Murkove glave. Obrnil sem se in stekel, da bi čimprej prišel do telefona. Za sabo sem slišal še dva strela.

Najbližji telefon, za katerega sem vedel in je bil dosegljiv, je bil v trgovini. Od tam sem poklical št. 92; ko se nihče ni takoj oglasil, sem poklical št. 771-889, to je DCV ELEKTRO MARIBOR v Mariboru, in zahteval, da javi Postaji milice v Ptuju in reševalni postaji v Ptuju, da je bil pri TP Vičava II ustreljen v koleno Boris Fras (pogovor je posnet v DCV).«

M. Ozmec

Obvestilo komande garnizije Ptuj

Pripadniki garnizije Ptuj, vojaki, stateišne in civilne osebe, zaposlene v naši garnizji, izrajamo globoko in iskreno žalost zaradi tragitve delavca ELEKTRA Ptuj, do katere je po naši oceni prišlo po nepravem, ker je komanda garnizije pravočasno v kontaktih z odgovornimi občinskimi organi naredila vse, da do kakrimgakoli incidenta ne bi prišlo.

Preseneteni smo zaradi enostranskih, netočnih in nekorektnih izjav posameznih občinskih organov neposrednio po dogodku, ki so dane brez kakršnihkoli dejstev in brez konsultacije s komando garnizije in pred vsemi aradnimi izjavami civilnih in vojaških preskovalnih organov.

V interesu stvarne resnice o tem neljubem in žalostnem dogodku želimo obvestiti javnost, da se ne strinjamo z enostranskim in tendencioznim poročanjem prek sredstev javnega obveščanja, kajti prče se bili dreetine pripadnikov garnizona in meščanov, ki so takrat bili v bližini mesta dogajanja.

Postopek delavcev ELEKTRA Ptuj ni bil v skladu s predhodnim dogovorom o obveščanju komande garnizona o opravljanju del na tem področju. Nenajavljeni in prikriti delavci niso reagirali na opozorila stražarja: nasprotno, do njega so se obnašali nekorektno in žaljivo, to pa je privedlo do neljubega dogodka.

Odločno izražajmo, da tega incidenta nismo izzvali in zanj ne moremo biti odgovorni.

Zaradi tega so pozivi na zamrzovanje odnosov kot tudi predpisovanje dodatnih ukrepov proti garnizji in pripadnikom JLA v Ptuju ter kvalifikacije s strani najodgovornejših ljudi v občini, da gre za teroristično dejanje, enostransko obveščanje preko Radia Ptuj in drugih sredstev informiranja izzvali posebno ogorčenje vseh pripadnikov garnizije, kajti glede na vse dosedanje sodelovanje občanov in garnizje za to ni nobene osnove.

Počutimo se mečami Ptuja in tega okolja, zato ob tej priložnosti želimo izjaviti, da bomo kot do sedaj dajali svoj prispevek k razvijanju mesta Ptuja in medsebojnih odnosov in s tem namenom bomo dosledno in brezkompromisno izvajali svoje naloge.

Se najbolj pa si želimo, da do takšnih in podobnih incidentov ne bi več prihajalo.

PRIPADNIKI GARNIZIJE PTUJ

Javna zahvala

Zahvaljujemo se Dinu Kolariću iz Kotnjeve ulice v Ptuju za neuhčno pomoč našemu očetu, možu in sinu Borisu Frasu.

Frasovi iz Prekove ulice v Ptuju

Ptujski izjavi o dogodkih v Pekrah

Predsedstvo Skupščine občine Ptuj je v petek, 24. maja, na izredni seji, na kateri so bili tudi predsedniki občinske vlade, načelnik oddelka za ljudsko obrambo in komandant občinskega štaba teritorialne obrambe občine Ptuj, ocenilo, da so pekrski dogodki popolno nasilje vojske nad pravom, diplomacijo, politiko in moralo, skratka nad vsemi oblikami civilizacijskih komunikacij in družbenih vrednot. V zvezi s tem je sprejelo naslednje izjave:

Predsedstvo Skupščine občine Ptuj obsoja nasilno dejanje mariborskega korpusa JLA v prostorih Skupščine občine Maribor in zlorabo gostoljubja v Skupščini občine Maribor.

Skupščine občin na območju delovanja mariborskega korpusa pozivamo, da ocenijo, ali delegati korpusa že izpolnjujejo pogoje za opravljanje mandata v skupščinah občin.

Predsedstvo
Skupščine občine Ptuj

V PETEK DOPOLDNE SO SE SESTALE VSE STRANKE, ZASTOPANE V PTUJSKEM PARLAMENTU IN SPREJELE NASLEDNJO IZJAVO:

Ob zadnjih dogodkih v Mariboru vse stranke, zastopane v ptujski skupščini, obsojajo dejanje jugoslovanske armade. Dejanje pomeni neciviliziranj postopek, ki je v nasprotju z veljavnim mednarodnim pravom, in predvsem napad na suverenosi Republike Slovenije, ki je na plebiscitu potrjena volja slovenskega naroda.

Ta poseg armade je okupatorsko dejanje, ki nasprotuje volji slovenskega naroda. S tem je grobo kršena pravica slehernega državljana Slovenije, da skupaj z drugimi živi v svoji državi.

Občane pozivamo, da mirno in dostojanstveno ter brez nasilnja provokacijam izrazijo svoje nezadovoljstvo, hkrati pa s svojim obnašanjem preprečijo morebitno širjenje incidentov, saj bi nasedanje kakršnikoli provokaciji pomenilo uslugo nasprotni strani.

Z obžalovanjem je potrebno ugotoviti, da jugoslovanska armada ni več tisto, kar bi morala biti. Zato je je potrebno smatrati za nasprotno stran. Kot takšna si tudi lasti pravico, da zavre pravice osamosvajanja Republike Slovenije, s svojimi dejanji pa pomeni odkrit napad, na katerega je potrebno tudi ustrezno odgovoriti.

Menimo, da je edina možna rešitev nastale situacije le v izbiri mirnih sredstev. Izbrana sredstva pa ne smejo pomeniti popuščanja ali kompromisov, saj bi s takšnimi dejanji armadi priznali vlogo in položaj, ki ji ne gre.

Občinski zbor SDZ Ptuj
SDP Ptuj
SKZ—LS Ptuj
SSS Ptuj
SKD Ptuj
LDS Ptuj
Zeleni Ptuja

15. SKUPNO ZASEDANJE ZBOROV SO PTUJ

Enotna obsodba incidenta

Dogajanje na 15. skupnem zasedanju zborov skupščine občine Ptuj je potekalo v prekaženem najvišjem oceni dogodkov v Mariboru in Ptuju ob koncu prejšnjega tedna.

Do tega je prišlo v zadnji točki dnevnega reda. Pred tem so poslanci (niič vec delegati, saj so to sprejeli v okviru sprejemanja Poslovnika Skupščine občine Ptuj razpravljali o kmetijstvu v občini Ptuj. Ker je bila dan prej o tem obširna razprava na razširjeni seji izvršnega sveta, o tem poročamo v posebnem sestavku na str. 3. Tudi tokrat je nekaj poslancev dalo svoje pripombe na pripravljeno gradivo, vendar se te pripombe bistveno ne razlikujejo od tistih na seji IS. Skupščina je sprejela razvojne usmeritve kmetijstva, izvršni svet pa jih bo dopolnil glede na pobude razpravljalcev.

V nadaljevanju so sprejemali predloge in osnutke številnih odlokov ter dali soglasje k preoblikovanju Srednješolskega centra Dušana Kveder v javni zavod. Le-ta bo po reorganizaciji razdeljen v gimnazijo, ekonomsko, kmetijsko in tehnično šolo ter skupnost zavoda.

Dogodki v Mariboru in ranjen delavec Elektra v Ptuju so odmevali tudi v ptujskih skupščinskih klopeh.

Predstavnik JLA je ob opešu dogodkov po vojaški verziji postavil naslednja **delegatska vprašanja:**

1. Kdo je izdal ukaz delavcem Elektra Ptuj ter jih pripravil do tega, da do transformatorske postaje prihajajo skrivaj čez njive, zadovnjake in vrtove brez predhodne najave in običajnega postopka in izključujejo elektriko na transformatorski postaji, ki je lastnina JLA?

2. Zakaj predsedstvo občine ni reagiralo na naše opozorilo, izrečeno direktorju Elektra Ptuj ter načelniku Oddelka za LO g. Merju, da naj ne izključujejo infrastrukture za vojašnico, ker v nasprotnem primeru prevzamejo vso odgovornost za posledice, ki bodo z njegovo uresničitvijo morebiti nastale?

3. Na kaj predsedstvo SO Ptuj misli s pozivom organizacijam, da zamrznejo odnose s korpusom, in z izjavo g. Rajherja, da bo vrnjeno z isto mero ter da bodo ustrezno ukrepali? Na kakine mere in ukrepe se misli?

4. Zakaj je predsedstvo SO Ptuj odstopilo od že vnaprej dogovorjenega sestanka s predstavniki garnizije Ptuj ob 19.30?

Delegatsko vprašanje podjetju Elektro Ptuj:

Zakaj je celotno akcijo izključevanja električne energije na vseh vojaških objektih organiral in izvajal g. Franc Premužič, od koga je podjetje dobilo ukaz in zakaj se ni upoštevali običajen način najave in prihoda delavcev?

Poslanci sicer niso razpravljali, temveč so poslušali temeljne opise dogodkov. Na zasedanje sta namreč prišla udeleženca neljubega dogodka (prica in resitelj obstrelj enega), a delegatskimi vprašanji pa se je oglasil tudi predstavnik ptujske garnizje.

Predsednik skupščine Vojteh Rajher je poslancem opisal ukrepanje in izjave predsedstva, prebral je poročilo Postaje milice, dogodke, predvsem kontaktiranje s ptujsko garnizijo pa je opisal načelnik Oddelka za ljudsko obrambo mag. Janez Merc.

Za government oder je stopil tudi predstavnik garnizje in opisal vojaško plat dogajanja v petek popoldan. Njegove izjave so v več primerih nasprotovale izjavam civilnih udeležencev incidenta; *Ivpan je njegovo trditev, da je transformatorska postaja vojaški objekt, označil kot neresnico.* Poleg obsodbe medtjev zaradi poročanja o dogodku je označil kot kokrekno obnašanje radia Ptuj, ki je v ponedeljek objavil celotno izjavo ptujske garnizije. Ocenil je tudi, da so Ptujčani ravnali trezno in razen z avtomobilskimi sirenami niso izzivali nezadovoljstva nad ravnanjem vojske.

Po razpravi so poslanci z večino glasov (razen enega) podprli začetek postopka, v katerim bodo na naslednji seji spremenili odlok o volilnih območjih tako, da bo poslanec garnizije izgubil pravico sodelovanja v občinskem parlamentu. Prav tako so podprli razvnanje občinskega predsedstva in sprejeli naslednjo izjavo v petih točkah:

Skupščina občine Ptuj:

1. odločno obsoja ravnanje poveljstva garnizije Ptuj zaradi napada na delavca Elektra Ptuj, v katerem je bil s strelnim orožjem ranjen g. Boris Fras, ogrožanja varnosti občanov, grobega oviranja pri nudenju prve pomoči ranjencu in grožnji enoti Postaje milice Ptuj.

2. zahteva od preiskovalnih in pravosodnih organov, da v najkrajšem času opravijo preiskavo in ovadijo odgovorne osebe.

3. predlaga republiški skupščini, da imenuje posebno komisijo z nalogo osvetlitve ozadja dogodkov v Ptuju, dogodke same in ravnanje vpletenih.

4. Zagotovili se mora pravična odškodnina za poškodbe in strah prizadetim osebam in

5. Zaradi groženj, uperjenih zoper interese meščanov Ptuja, skupščina občine Ptuj zagiaša akterje incidenta iz garnizije Ptuj za nezaželene in jim odreka gostoljubje.

J. Brašič

Izjava predsednika SO Ptuj Vojteha Rajherja

(odgovor na izjavo komande garnizije Ptuj)

Naša skupna volja je predvsem uresničevati v plebiscitom izraženo voljo Slovencev. Čeprav z vse ostrino zavračamo in obsojamo ravnanje poveljstva garnizona JLA na Ptuju, ho o pretekli dogodkih razpravljala Skupščina občine Ptuj 28. maja 1991 in jih ocenila. Ocenili bo morala terorističnio napad pripadnikov JLA na civilne objekte in civiliste, ogrožanje varnosti občanov, brutalno oviranje pomoči ranjencma in grožnje pripadnikom posebnih enot milice.

Zato pozivam vse občane naše občine na dostojanstveno zavračanje ravnanj JLA in da se ne odzivajo na morebitne provokacije.

VOJAK STRELJAL NA ELEKTRIČARJA OB PTUJSKI VOJAŠNICI

Incident ali nesrečno naključje

(Nadaljevanje s prve strani)

Delavec Elektra Ptuj Franc Premužič je v zadevo vključen povsem naključno. Takole je opisal dogodek:

»24. maja sem se po končani službi peljal na Vičavo k tastu. Na cesti Olge Meglič sem dohitel naše vozilo Renault 4 serviser, ki je zavijalo v Ferkovo ulico. Svoje vozilo sem ustavil na pločniku ceste Olge Meglič in peš šel za delavcema v vozilu.

Do njiju sem prišel pri TP Vičava II, ko je Boris Fras že opravljal zahtevane manipulacije in je bil v nizkonapetostnem prostoru TP, Murko pa je stal zunaj pri vratih. Ko me je zagledal, je stopil k meni. Za ograjo vojašnice je bilo vse mirno, straže nisem videl.

Opazil sem, da je takrat Boris Fras že stopil iz TP in se pripravljal, da zaklene vrata. Med zaklepanjem se je slišal neki nedoločen glas; pogledal sem v njegovi smeri in zagledal za ograjo glavo ležečega vojaka in cev, ki je molela v višini okrog 30 cm nad tlemi skozi ograjo v dolžini cca 20—30 cm. Na ta glas je Boris Fras odgovoril v smislu, naj se ne šali, trenutek za tem se je slišal strel in videl sem, da je nekaj scefralo Frasove hlače okrog kolena in da je klecnil. Zakričal je: »Au, zadet sem«.

Takoj zatem je padel drugi strel, krogla je švignila mimo Murkove glave. Obrnil sem se in stekel, da bi čimprej prišel do telefona. Za sabo sem slišal še dva strela.

Najbližji telefon, za katerega sem vedel in je bil dosegljiv, je bil v trgovini. Od tam sem poklical št. 92; ko se nihče ni takoj oglasil, sem poklical št. 771-889, to je DCV ELEKTRO MARIBOR v Mariboru, in zahteval, da javi Postaji milice v Ptuju in reševalni postaji v Ptuju, da je bil pri TP Vičava II ustreljen v koleno Boris Fras (pogovor je posnet v DCV).«

M. Ozmec

Tednik, 30. 5. 1991, Martin Ozmec

Boris Fras, v koleno ustreljeni elektrikar, začasno že v domači negi

Bergle za bivšega vicešampiona

PREDSEDSTVO SO PTUJ VZTRAJA, DA REPUBLIŠKA SKUPŠČINA SPREJME PREDLOG O IMENOVANJU KOMISIJE, KI NAJ PODROBNEJE »PRISLUHNE« STRELOM OB PTUJSKI VOJAŠNICI 24. MAJA POPOLDNE

Predsedstvo Skupščine občine Ptuj bo vztrajalo, da Skupščina Republike Slovenije sprejme predlog o imenovanju komisije, ki bo podrobneje raziskala dogodke 24. maja popoldne pred ptujsko vojašnico, ko je bil ranjen elektrikar Boris Fras. Dogovorili so se, da bodo zagotovili pomoč vsem, ki bodo uveljavljali odškodninski zahtevek zaradi streljanja in njegovih posledic pri transformatorski postaji pri ptujski vojašnici. Predsedstvo SO Ptuj ob tem ugotavlja, da ta ptujski dogodek v slovenskem prostoru ni imel pravega odmeva. Na zasedanju zborov ptujske občinske skupščine, kjer so bili v zvezi s tem sprejeti nekateri sklepi, je bila obsodba dogodka sicer soglasna, vendar se o njem niso posebej izrekle posamezne stranke.

Zvedeli smo, da zdravljenje **Borisa Frasa,** ki je bil ustreljen v levo koleno, v mariborski bolnišnici poteka uspešno in je začasno že odpuščen iz bolnišnice v domačo nego. V bolnišnico se bo spet vrnil v začetku prihodnjega meseca. Bergle, ki slonijo ob domači bolniški postelji, so za Borisa, ki je bil pred leti vicešampion Jugoslavije v motokrosu, veliko breme in razočaranje hkrati.

Jože Slodnjak

Večer, 6. 6. 1991, Jože Slodnjak

To so težki spomini ...

Prvi strel v borbi za samostojno Slovenijo je pred šestimi leti padel prav na območju tedanje ptujske občine. Bilo je 24. maja 1991 nekaj pred šestnajsto uro, ko je med odklapljanjem električne energije ptujski vojašnici vojak tedanje JLA ustrelil elektrikarja Borisa Frasa iz Ptuja. Po šestih letih smo Borisa Frasa obiskali na njegovem domu in svoje težke spomine je prvi ranjenec v vojni za Slovenijo takole obujal:

"Spominjam se, da sem bil tisti teden na Elektru Ptuj, kjer sem zaposlen, dežurni elektrikar. Zaradi napete politične situacije smo redno spremljali vse informativne oddaje, saj je bilo čutiti, da bo med slovenskimi oblastmi oziroma med pripadniki teritorialne obrambe najhitreje opravil, so me tistega uso dnega dne, ki je moje življenje povsem spremenil, poklicali in mi naložili to nalogo.

Ni me bilo strah, le v globok nemir sem čutil. Ne bi ponavljal podrobnosti, slišal sem nekakšno kričanje, ko je počilo. V levem kolenu me je močno zahitro odzvali in takoj je bo slutiti, da so potegnili z man, saj so me Kolaričevi fantje bo potegnili na varno v njihov hišo. Ne vem, kdo je prvi obvstil policijo, reševalce in nao firmo, a vsi ti so bili kmalu a kraju dogodka.

Sicer pa o tem ste na radu Ptuj poročali v nekaj minuth in popoldne še nekajkrat o tem, kako se je razpletlo. Resnično smo vsi držali skupaj, zato se varjetno tudi kočalo tako."

● Tisto popoldne sem bil na radiu Ptuj dežurni voditelj in vsega se dobro spominjam. V arhivu hranim posnetke prvih obvestil o incidentu pri vojašnici, ki sem ga sporoil našim poslušalcem ob 16.6, pa poznejši pogovor z Mianom Čušem, ki je bil takat komandir policijske postaje Ptuj, in tudi poznejši pogovor z vami in vašimi sodelavci. Kljub vaši rani in kljub naptosti med oficirji in policijo ja se je vendarle vse skupaj ugodno iztekle?

"Da, težki so ti spomini in nerad jih obujam, kajti bil sem v smrtni nevarnosti. Bil sem ranjen in obkoljen v hiši zavedniih Slovencev in napeto je bilo, ko so zunaj kričali oficirji JLA in nam grozili, da se takoj predamo. Postavili so rok 5 minut, in ko se je čas iztekel, so zadnjo minuto že pričeli repetirati in rožljati s puškami. Nisem se hotel predati, legel sem med vrata, a so me vojaki JLA izvlekli ven. Še sreča, da je takrat prišel civilni zdravnik in ugotovil, da imam prestreljeno koleno."

● In potem se je začelo zdravljenje. Spominjam se dneva, ko sem vas obiskal v mariborski bolnišnici; kar nekaj operacij je bilo potrebno, da ste se sploh lahko postavili na noge. Posledice pa so verjetno ostale?

"Seveda. Kar sedem mesecev se je vleklo, preden sem s pomočjo bergel sploh lahko shodil, rehabilitacija pa je trajala skoraj dve leti. Vendar koleno še zdaleč ni takšno, kot je bilo, čeprav ga redno razgibavam. Počasno hojo še nekako zmorem, za večje napore pa pri hoji še vedno uporabljam bergle."

● Po tem incidentu smo bili na ptujskem sodišču tudi priča sodnemu procesu zoper vojaka, ki je na vas streljal. Kaj menite o razsodbi?

"Moram reči, da sem pričakoval malce drugačen razplet. Osebno menim, da je kriv vsak, ki neupravičeno streljа na civilno osebo, četudi je vojak in četudi je dobil ukaz, naj streljа."

● So vam zaradi hude poškodbe kolena priznali vojno invalidnost?

"Vojna invalidnost je v samostojni Sloveniji razširjena na zelo širok spekter ljudi, saj gre za za vse od Karadžićevih borcev naprej, borcev NOB, izgnancev do invalidov zadnje vojne za Slovenijo. Za svojo ranjenost seveda dobivam invalidnino."

● Je dovolj velika, ste z višino zadovoljni?

"Težko je odgovoriti, ampak lahko rečem, da ta invalidnina ravno zadošča za stroške, ki jih imam z redno rehabilitacijo v Termah Ptuj, enkrat na leto pa si privoščim tudi zdravljenje."

● Občasno vas videvam tudi na kolesu, se pravi, da je s kolenom že bolje?

"Ker je gibljivost poškodovane noge bistveno manjša, imam posebej prirejeno kolo, da lahko tudi kolesarim. Moram reči, da je zame to najboljša terapija."

● In kakšni so vaši občutki 6 let po vojni ob dnevu državnosti?

"Moji občutki so mešani. Poglejte, v firmi so me delno invalidnega kar dobro sprejeli, delam samo 4-urni delavnik in imam stvari dokaj dobro urejene. Kar pa se tiče države, pa moram odkrito povedati, da je skrb za vojne invalide po mojih spoznanjih zelo slabo urejena. Ne gre le za moj primer, poznam primere, ko so otroci ostali brez očeta, ki je padel v tej vojni, in nimajo urejenih nikakršnih rent ali drugih dohodkov, ki bi otrokom zagotavljali recimo nemoteno šolanje ali bognedaj življenje nasploh."

● V družini pa verjetno za radi tega nimate kakih poseb nih težav?

"Posebnih ne, ampak pr pričan sem, da so moji otro zaradi poškodovane noge bis veno prikrajšani za marsika kar bi zdrav lahko počel. Včasil sem rad hodil v gore, otrokon sem obljubil Triglav, a jim teg žal ne morem več nuditi, n morem z njimi na smučanje navsezadnje pa so prikrajšan tudi finančno, saj z invalidnin ne dosegam dohodkov, ki sen jih recimo prej dosegal s hono rarnim delom, da ne omenjan tega, kar sem včasih lahko doma postoril sam ... Nikoli ve ne bo tako, kot je bilo prej."

● Še to me zanima, ali st po incidentu za vojašnico ž kdaj odšli na tisto mesto?

"Ne, kajti tega mesta se enos tavno izogibam. Mogoče sen bil službeno le enkrat v bežnen obhodu, ampak nočesar si ni sem in ne želim podrobneje og ledati. To so težki spomini ..."

M. Ozmec

Boris Fras, dan po streljanju ob ptujski vojašnici, po operaciji v mariborski bolnišnici ...

... in danes, 6 let pozneje, s svojo družino pred hišo v naselju Bratje Reš v Ptuju. Foto: M. Ozmec

Tednik, 3. 7. 1997, Martin Ozmec

EPILOG VOJNE ZA SLOVENIJO V PTUJU

Vojaka oprostili!

Pred malim senatom Temeljnega sodišča v Ptuju, ki mu je predsedoval sodnik Beno Janžekovič, se je v petek, 18. februarja, nadaljevalo sojenje 21-letnemu državljanu tako imenovane Zvezne republike Jugoslavije Arsimu Muharemiju albanske narodnosti, ki ga je obtožnica bremenila, da je kot vojak tedanje Jugoslovanske ljudske armade v Ptuju 24. maja 1991 streljal na električarja Borisa Frasa ter ga pri tem huje ranil v nogo. Sodišče je zaslišalo še šest prič ter razsodilo, da Muharemi ni kriv očitanega hudega kaznivega dejanja, ga oprostilo ter zoper njega odpravilo pripor.

Na zahtevo ptujskega tožilstva je v drugem delu glavne obravnave tokrat sodišče najprej zaslišalo priči **Franca Megliča** in **Valentina Fekonjo**, ki sta kritičnega dne bila v vojašnici kot oficirja tedanje JLA. Oba sta med drugim povedala, da je bila v tistem času, ko je bila napetost zaradi znanih dogodkov na vrhuncu, stražarska služba v ptujski vojašnici okrepljena ter da je pod varovanje sodil tudi objekt transformatorske postaje, ki je bil sicer zunaj ograje vojašnice, saj se je govorilo, da je transformator last kasarne. Oba sta tudi slišala za posebno povelje, da morajo v vojašnici odgovoriti z vsemi sredstvi na vsak poskus "diverzantskega napada" ali streljanja v vojašnici ali neposredni bližini. **Franc Meglič** je še dodal, da je bil Muharemi na svoji stražarski dolžnosti pod vojaško zaprisego in da je kot vsak drug vojak le izpolnjeval povelje svojih nadrejenih, ki so v nasprotnem primeru vsakemu dezerterju grozili z ustrelitvijo.

Sodišče je v nadaljevanju zaslišalo še policijska uslužbenca **Roberta Bratkoviča** in **Milana Klepca**, ki sta sodelovala v reševanju ranjenega Frasa v reševalno vozilo, ter civilni osebi **Dina Kolariča** in **Franca Tropa**. Bratkovič je med drugim povedal, da se spominja majorja **Andjelka Životiča**, ki je vojakom po incidentu grozil, da jih bo vse pobil, če ne bodo ranjenega Frasa spravili nazaj v vojašnico, vedno znova je segal po pištoli in grozil tudi njemu. Ob ograji vojašnice je po njegovih besedah ležalo kakih 15 vojakov z naperjenim orožjem in v zadnjem trenutku je napetost pomiril oficir **Fabijan Jurleta**, ki je vendarle dovolil, da so Frasa odpeljali in mu nudili prvo pomoč.

Po zaslišanju je tožilec ponovil zahtevo iz obtožnice, da Muharemija spoznajo za krivega in da mu sodijo za kaznivo dejanje storjene hude telesne poškodbe. Svoje "za in proti" sta v drugo povedala tudi oškodovančev odvetnik in obdolženčev zagovornik. Zadnjo besedo v zagovoru pa so prepustili Muharemiju, ki je pudaril, da omenjenega dogodka ni storil po svoji želji, ampak po ukazu nadrejenih, ter izpostavil, da dejanje iskreno obžaluje. Predlog tožilstva, da bi naknadno zaslišali še pričo **Slavka Ivanoviča**, ki je bil takrat pomočnik komandanta za zaledje, je sodišče zavrnilo.

Po drugem krogu zasliševanj je sodišče razsodilo, da se obtoženi Arsim Muharemi oprosti obsodbe ter da se zoper njega odpravi pripor. Ob tem je sodišče upoštevalo dejstvo, da je bil Muharemi vojak pod zaprisego takratne JLA ter da je kot tak bil podrejen ukazom svojih starešin, v času storjenega dejanja pa je bil pod pritistkom dveh kaznivih dejanj: ali naj strelja, kot so mu ukazali, ali naj krši strogo vojaško pravilo. In po mmenju sodišča ni imel druge izbire, kot da je storil ukazano, zato mu kaznivega dejanja ni mogoče očitati in bo za ta dogodek moralo tožilstvo poiskati krivca kje drugje.

M. Ozmec

Tednik, 24. 2. 1994, Martin Ozmec

Ne skrivajo razočaranja, imajo pa še kanček upanja

PO PODATKIH MINISTRSTVA ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE JE V SLOVENIJI 21 PREJEMNIKOV DRUŽINSKIH INVALIDNIN PO PADLIH V VOJNI ZA SLOVENIJO IN 71 VOJAŠKIH VOJNIH INVALIDOV, KI PREJEMAJO INVALIDNINO - KAKŠNA BO USODA PREDLOGA ZAKONA O MESEČNI RENTI SVOJCEM IN INVALIDOM, KI GA JE V PARLAMENTARNO PROCEDURO KOT PRVOPODPISANI TE DNI VLOŽIL JANEZ JANŠA?

Skoraj pravilo je že, da se v dneh, ko se spominjamo bojev za Slovenijo, vprašamo tudi o tistih 21 družinah, ki so pred šestimi leti izgubile može in očete ter o tistih 71 policistih, teritorialcih in drugih, ki so v desetdnevni vojni postali invalidi. Prva povojna leta se je še govorilo o upanju, da bo država vendarle poskrbela za njihove družine, danes večina govori o tem, da je država nanje pozabila, da je Slovenija do njih mačehovska. Tudi na srečanju žrtev agresije na Slovenijo, ki ga že tradicionalno pripravljata gostinca Silva in Jože Kreuh z Brega nad Mežico, mnogi niso mogli skriti razočaranja.

ZAKAJ ZNIŽANJE INVALIDNINE?

Mojca Peperko iz Kamnika je v Trzinu izgubila moža že prvi dan vojne, takrat enajstmesečna Maja pa očeta. Šest let po tem dogodku je Mojca Peperko razočarana nad odnosom države do peščice družin in invalidov vojne za Slovenijo. Sliši se čudno, vendar je v misli morebiti tudi zrno resnice: ker je bilo v tej desetdnevni vojni razmeroma malo žrtev, se danes njihov glas ne sliši dovolj daleč. Nekateri dandanes sicer leporečijo, kako so žrtve te agresije vtkane v temelje slovenske države, vendar tega svojci in invalidi po materialni plati ne čutijo.

"Prizadete družine smo zadnja leta prejemale invalidnine na osnovi zakona o vojnih invalidih, ki naj bi urejal tudi status padlih in trajnih invalidov vojne za Slovenijo, od lani pa je ta invalidnina skoraj prepolovljena," pravi Mojca Peperko.

Očetov otrokom žrtvam agresije na Slovenijo ne more vrniti nihče, država pa bi z malo dobre volje lahko poskrbela za njihov socialni položaj.

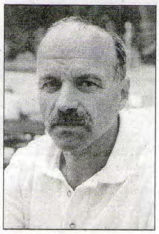

Boris Fras

"Vdove smo o tem popraševale in tudi pisale na najrazličnejše naslove, vendar brez odgovorov. Menimo, da bi status padlih in trajnih invalidov vojne za Slovenijo morali urejati posebej, ne pa z drugimi vojnimi invalidi, denimo iz druge svetovne vojne. Od druge svetovne vojne je minilo več kot 50 let in te družine in invalidi so bolj ali manj preskrbljeni. V našem primeru pa gre za mlade družine, imamo še majhne otroke, ki se šolajo ali na pot šolanja šele stopajo. Naše družine so čez noč ostale brez moža in očeta, za samostojno Slovenijo smo dali resnično največ, kar je mogoče, zato sem nad odnosom države po tej plati razočarana, kajti naš status bi po toliko letih vendarle morali zakonsko urediti. Nekateri pa se ob vsem tem dandanes sprašujejo, ali je leta 1991 v Sloveniji sploh bila vojna. Za naše družine je bila, in to kruta vojna."

TRD BOJ ZA VSAKO PRAVICO

Žrtve agresije na Slovenijo ga zakona o odškodnini svojcem padlih v vojni za Slovenijo in trajnim invalidom vojne za Slovenijo, ki ga je v parlamentarno proceduro v imenu skupine poslancev kot prvopodpisani vložil **Janez Janša**. Ta zakon naj bi dokončno uredil socialni položaj svojcev padlih v vojni in trajnih invalidov, po mnenju predlagatelja pa pomeni to tudi dejanje, ki ga civilizirana država mora narediti, zakon pa naj bi pomenil tudi vrednostno opredelitev do vojne v Sloveniji. Zakon, ki ga je Janša predlagal v sprejemanje po hitrem postopku, predvideva mesečno odškodnino v obliki rente.

Boris Fras iz Ptuja je v vojni za Slovenijo postal invalid. Mnogi se še spomnimo dogodka, ko je Fras kot delavec mariborskega Elektra odklapljal elektriko na transformatorju za ptujsko vojašnico, nanj pa so brezobzirno streljali vojaki JLA in mu prestrelili koleno. "Življenje se je po tem dogodku kajpak precej spremenilo, koleno je slabo gibljivo in hodim lahko le kakšen kilometer daleč, po letu 1991 pa delam samo še štiri ure na dan. Družina je zaradi moje invalidnosti bistveno prikrajšana, saj dejansko ni mogoče več živeti tako kot prej, na srečo pa so mi pri mariborskem Elektru ponudili ustrezno delo. Imam status vojnega invalida, vendar sem se za vsako pravico moral zelo boriti. Včasih se zdi, da smo žrtve agresije na Slovenijo pri uveljavljanju svojih pravic prevec sramežljive," je v Mežici raz-

Večer, 3. 7. 1997, Miro Petek

ZANIMIVOSTI, REPORTAŽE

PTUJ / 10 LET OD PRVEGA STRELA V VOJNI ZA SLOVENIJO

Boris Fras postaja legenda

PRVI STREL V BOJU ZA SAMOSTOJNO SLOVENIJO JE BIL IZSTRELJEN V PTUJU

V četrtek, 24. maja, je minilo 10 let od prvega strela v vojni za samostojno Slovenijo, ki ga je vojak jugoslovanske armade izza ograje ptujske vojašnice izstrelil na električarja Borisa Frasa in ga hudo ranil v koleno. Zgodilo se je dan po pekrskih dogodkih, v petek, 24. maja 1991, okoli 15. ure med odklapljanjem elektrike ob transformatorju v neposredni bližini vojašnice.

Med ljudmi je bilo začutiti še večjo tesnobo in negotovost, saj so se zapleti s tedanjo jugoslovansko armado zaostrovali tudi drugod po Sloveniji. Leto dni po tem dogodku je predsednik Republike Slovenije Milan Kučan Borisa Frasa odlikoval z medaljo za hrabrost. Ob 10-letnici usodnega dogodka smo se zgodovinskega dogodka spomnili na radiu Ptuj in Borisa Frasa povabili na pogovor v živo.

Nerad se je spominjal teh neprijetnih dogodkov, ki so v njegovo življenje vtisnili neizbrisen pečat. Povedal je, da je skoraj sedem mesecev preležal v bolnišnici, da so na kolenu opravili več zahtevnih operacij, za kar je posebej hvaležen dr. Miranu Vrablu, ki ima vse zasluge za to, da je po letu in pol spet shodil in nadaljeval delo. Zaradi poškodbe ni mogel delati kot rajonski monter, zato so ga premestili na novo, nekoliko lažje delovno mesto. Pridobil je status vojaškega invalida in kmalu postal predsednik društva vojnih invalidov Ptuj. Pri tem je poudaril, da ne on ne drugi člani tega društva kot vojni invalidi ne uživajo nobenih bonitet ali morebiti privilegijev, le vojno invalidnino, ki je predpisana z zakonom.

Včasih mu je hudo, ker je za vedno konec njegove bogate športne aktivnosti; mnogi se ga gotov še spominjajo kot uspešnega motokrosista, ki je segal po najvišjih mestih, bil vicešampion tedanje Jugoslavije, uspešen pa je bil tudi na svetovnem prvenstvu. Ker je v njem še vedno športna kri, skoraj vsak dan kolesari in plava. S tem utrjuje svoje ranjeno koleno in telesno zdravje.

Še sreča, da imajo v Borisovi službi za njegove težave dovolj razumevanja, podporo in razumevanje ter veliko mero življenjskega optimizma pa mu nenehno vliva njegova družina, žena Vida ter 16-letni sin Aljaž in 17-letna hčerka Eva. Ob 10-letnici "ptujskih dogodkov" si je Boris vzel dopust, in čeprav ni zanj to noben praznik, je svojo družinico povabil na kosilo.

Boris Fras po desetih letih prvič pred transformatorjem, kjer je bil pred desetimi leti izstreljen prvi strel v vojni za samostojno Slovenijo; v ozadju je vidna vojašnica, od koder je bil izstreljen. Foto: **M. Ozmec**

Čeprav je bil sestavek o Borisu Frasu napovedan že v prejšnjem Tedniku (na strani 12), je prišlo do napake v tiskarni, kjer so pomotoma znova natisnili Tednikovo 12. stran izpred enega tedna. Za neljubo napako se bralcem opravičujemo.

KDO NE ZMORE OCENITI POMENA PTUJSKIH DOGODKOV

Na pogovor z Borisom Frasom na ptujskem radiu se je odzval Vojteh Rajher, ki je bil pred desetimi leti župan ptujske občine. Vesel in hvaležen je bil, da smo se spomnili dogodkov izpred 10 let in v oddajo povabili Frasa, ter obžaloval, ker "trenutna oblast mestne občine Ptuj ne zmore oceniti pomena takratnih dogodkov na Ptuju. Ptujčani takrat niso bili na obrobju, bili so v središču dogajanj in so prispevali primeren delež pri osamosvajanju Slovenije." Priložil je še pismo, ki ga je letos kmalu po novem letu naslovil na župana Miroslava Luciju napisal:

"V letu 2001 bomo v Sloveniji praznovali desetletnico dogodkov ob vojni za Slovenijo. Prepričan sem, da bo preteklim dogodkom (tudi na Ptuju) MO posvetila potrebno pozornost. Jaz 24. 5. 1991, ko je bilo - prvič v Sloveniji - izdano povelje za streljanje in je bil ob tem ranjen g. Boris Fras. Ta dogodek je nakazoval strategijo JLA - vojna dejanja zoper civiliste - ki se je potrdila v podobnih dejanjih na Hrvaškem, Bosni in na Kosovu. Iz arhiva bodo vaši sodelavci izluščili obilico podatkov. Pred desetimi leti ravnanju JLA na Ptuju v RS nismo dali potrebne pozornosti. V ospredju so namreč bili drugi dogodki, predvsem tisti v Mariboru. Tudi Janez Janša - minister dogodku ni pripisoval posebnega pomena. Po vojni sem si sicer prizadeva, da bi podpolkovnik g. Jurleta prejel pravično kazen, vendar naš tožilec v sodnih postopkih ni uspel. Pravi razlogi so meni še vedno prikriti. Seveda zdaj to ni več niti aktualno, niti potrebno. Zdi pa se mi krivično, če preteklih dogodkov na Ptuju ne bi zgodovinsko primerno ocenili. Bojim se, da bi izgubila vrednost takrat odgovorna dejanja g.Borisa Frasa, delavca Elektra, g. Premožiča, člana predsedstva SO Ptuj, PEM Ptuj, krajanov Vičave, ki so nesebično ponudili zatočišče, Splošne bolnišnice Ptuj in Maribor itd.

To je bil upor. In v samem žarišču, ne pa na zgodovinskem obrobju, je bil Ptuj s svojimi meščani. Zdi se mi vredno, zgodovinskega pomena."

Tako Vojteh Rajher, sedanja ptujska oblast pa nič.

Kakorkoli že, Boris Fras, na katerega je bil izstreljen prvi strel v boju za samostojno Slovenijo, kljub svoji skromnosti in kljub "pozabljivosti" nekaterih postaja legenda.

Tednik, 7. 6. 2001, Martin Ozmec

Prvič je iz vojašnice počilo na Ptuju

Ptujčan Boris Fras je bil pred dvema desetletjema prva živa tarča, na katero so streljali pripadniki jugoslovanske armade.

Franc Milošič
ned, 26.06.2011, 09:44

Zadnje ure pred odhodom Foto: Igor Modic/Delo

»Če te kot žival vlečejo za prestreljeno nogo in ti na čelo nastavijo hladno cev pištole, tega nikoli ne pozabiš,« mi po dolgem uvodnem kramljanju o vsemogočih drugih stvareh prizna Ptujčan **Boris Fras**. Pred malo več kot dvema desetletjema je bil prva živa tarča, na katero so streljali pripadniki jugoslovanske armade, in to kar izza ograje ptujske vojašnice. Prvega strela na civilista ni še nihče razumel kot **uvod v pravo vojno**.

Tisti torek, 28. maja 1991, se je na Vičavi, zahodnem predelu Ptuja ob reki Dravi, zgodila prava **mala ofenziva**. Boris je kot rajonski elektrikar na ptujski enoti elektropodjetja Maribor dobil nalogo, da izklopi elektriko za ptujsko vojašnico. Transformatorska postaja je le nekaj metrov od vojašnične ograje in Boris je podrobno poznal njen sistem. Toda ko je zapiral vrata postaje, je počilo in v kolenu ga je zaskelelo, da je padel po tleh. Za ograjo je že ob njegovem prihodu skrit ležal vojak, a ga Boris ni videl. Torej so v vojašnici vedeli, da jim bodo prišli odklopit elektriko!? Pozneje se je pokazalo, da ni streljal vojak iz ptujske vojašnice, ampak specialec iz Niša. Armada je te posebne strelce že prej pripeljala v Slovenijo in menda so naše obveščevalne službe vedele, da bo najpozneje v petih dneh nekje počilo.

»Nismo pričakovali, da bi kdo streljal. Drugod so elektrikarje, ki so hoteli odklopiti energijo, zadržali ali pa so morali pobegniti, počilo pa je prav tu. Gnala nas je nekakšna evforija, ni bilo treznega razmisleka. Sploh nismo vedeli, v kaj se spuščamo,« zdaj na takratne razmere gleda Boris Fras. To nalogo je dobil v podjetju. Obstajale so depeše, naročila, da se vojašnice izklopi iz elektroomrežja. Menda so obstajale, saj jih ni nikjer več in jih nihče ne najde. »Za vsakega ranjenega se je nekje v sistemu zgodila napaka, drugače ne bi bil ranjen ali mrtev.«

Tisti torek se je opoldne začelo zasedanje skupščine občine Ptuj. Do treh so povedali, kar so imeli bistvenega povedati, pa sem odšel s seje. Na poti domov me je presenetil rešilec iz ozke uličice na Vičavi in sem zapeljal za njim do urgence ptujske bolnišnice. Tam pa so iz njega potegnili Borisa Frasa z obvezano nogo. »Ustrelili so me. V nogo so me ustrelili. Iz kasarne ...« mi je še utegnil povedati med hitrim prenosom v bolnišnico, saj sva se poznala. Šok! Iz vojašnice? Streljali?? Pozneje mi je ob več srečanjih med dvoletnim zdravljenjem odstiral podrobnosti. Zdaj jih na hitro povzame, da se je po prvem strelu prav po vojaško takoj odvlekel čez vrtove do prvih hiš, iz vojašnice pa so še naprej besno streljali za njim. V eni od hiš sta bila doma sedemnajstletnika in sta mu takoj pomagala ter ga skrila. Sam si je povezal koleno z majico. Medtem pa je vojska hišo obkolila in jim dala pet minut časa za vdajo. Borisu je še uspelo poklicati svoje podjetje in reševalce. Po iztečenem ultimatu se je ulegel ob odprta vhodna vrata, da ne bi napadli hiše in njegovih dveh rešiteljev. Zdaj je jasno, kakšna sreča je bila, da je civilno reševalno vozilo prišlo zelo hitro in so Borisa pred vojakipotisnili vanj. Potem pa so ga za ranjeno in zdravo nogo pograbili vojaki, da bi ga preložili v vojaško vozilo, ki je prišlo ponj. A se je z obema rokama oprijel v reševalnem vozilu in ni nameraval popustiti. Pristopil je major (menda Živković), snel kapo in si jo zataknil za pas, izvlekel pištolo in mu hladno cev nastavil na čelo, da bi se pustil prestaviti v vojaško vozilo. A medtem je bilo okrog že zbranih precej domačinov in Boris je nekako ostal v civilnem rešilcu, ki ga je potem odpeljal na urgenco.

Takrat so ranjenemu vsi obljubljali vse. Skupščina občine je javno obsodila nasilje. A zdravljenje je trajalo dve leti. Prestreljen kolenski zglob. Natančno merjeno s kakšnih dvajsetih metrov. »Ustrelil bi me lahko, kamor bi me hotel, s te razdalje.« Boris je bil športnik, ki pozna red in disciplino. Petnajst let skoraj poklicni motokrosist. Potem sem ga srečeval na kolesu, malo prirejenem za njegovo nogo. Verjel je, da bo premagal težavo. Po dvajsetih letih hoče izvedeti vse o umetnem kolenu, ker ga njegovo prestreljeno čedalje bolj izdaja in ovira. »A dvajset let sem izgubil. Medtem je šel svet naprej in danes se jaz o motorjih ne morem pogovarjati tako, kakor če bi jih vozil.« Delal je po zdravljenju še naprej, najprej polni delovni čas, potem pa je spoznal, da ne zmore, ampak polovičko je pripeljal prav do svojega zadnjega dne za polno upokojitev. Zdaj jih šteje 63, a sta mu športno življenje in disciplina skrila kar nekaj teh njegovih let.

»Športnik je borec. Mobilnost me pa muči. Pa ostalo mi je nekaj konfliktnega, nekaj problemov z uniformami. Zakaj nosi policaj pištolo in za kaj jo sploh potrebuje, se sprašujem, ko ga vidim. Včasih moram kar nekam oditi, se nekam premakniti, da sem miren in da si potrdim, da še lahko potujem. Za vse večne čase pa sem pokopal željo, da bi z otrokoma, z družino, šel skupaj na Triglav. Logično in preprosto: zmogel bi še, a za kakšno ceno, za kakšno bolečino.« Boris Fras je zdaj že osem let predsednik Društva vojnih invalidov Ptuj. »Že dvajset let se borimo za svoje pravice. Prej je bilo za takšne invalide dobro urejeno, zdaj nas tiščijo v skupine, v katere sploh ne sodimo. Borimo se pač!«

Iz NeDela

Nedelo, 26. 6. 2011, Franc Milošič

Okrogla miza z naslovom Ukrepi za obrambo Ptuja 1991

V soboto, 1. junija, je Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Ptuj v soorganizaciji Vojaškega muzeja Slovenske vojske v prostorih Višje strokovne šole Ptuj, nekdanji ptujski vojašnici, pripravilo okrogło mizo z naslovom Ukrepi za obrambo Ptuja 1991. Okroglo mizo sta odprla predsednik Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo (OZVVS) podpolkovnik Vlado Žgeč in župan Mestne občine Ptuj dr. Štefan Čelan. V pozdravnih govorih sta izpostavila pomen ohranjanja spomina na prelomne dogodke v slovenski nacionalni zgodovini, ki jo sestavlja množica kamenčkov velikega mozaika nacionalne zgodovine. Predsednik OZVVS Ptuj podpolkovnik Vlado Žgeč je med drugim v svojem nagovoru izpostavil tudi številne dejavnosti območnega združenja v letošnjem letu. Območno združenje združuje veterane, njihove družinske člane in vse, ki jim ni mar za ohranjanje spomina na pretekło obdobje, ko so se morale tudi z orožjem v roki braniti in varovati pridobitve demokratičnih sprememb na Ptuju in na Slovenskem konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let 20. stoletja. Dr. Čelan je v svojem govoru predstavil tudi svoj pogled in spomine z dvaindvajsetletno časovno distanco na dogodke med vojno leta 1991. V nadaljevanju okrogle mize se je zvrstilo enajst referentov.

»O zgodovinskih dogodkih, ki so privedli do vojne, je spregovoril major mag. Zvezdan Marković, pripadnik Vojaškega muzeja Slovenske vojske, kustos Mladen Horvat, tudi pripadnik Vojaškega muzeja Slovenske vojske, pa je predstavil medvojne dogodke, s poudarkom na vojaških, na območju vzhodnoštajerske pokrajine (7. PŠTO). Boris Fras je orisal svoje spomine, ko so ga maja 1991 iz vojašnice ranili med opravljanjem delovne naloge. Predsednik Skupščine občine Ptuj v času vojne leta 1991 Vojteh Rajher je orisal delovanje občine Ptuj v času vojne in zavzeto spoštovanje etičnih načel v dnevih, polnih napetosti, in delovanje upravnega organa za obrambo Ptuj, s poudarkom izvajanja ukrepov na področju civilne obrambe. Delovanje Civilne zaščite in Rdečega križa je predstavil mag. Janez Merc, kako sta se izvajala mobilizacija in formiranje enot, pa je predstavil Stanko Meglič. Polkovnik Miran Fišer, ki je bil v času vojne leta 1991 poveljnik Območnega štaba TO Ptuj ter je danes predsednik Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Ormož in podpredsednik Zveze slovenskih častnikov, je v svoji predstavitvi podrobno orisal izvajanje aktivnosti in delovanje Območnega štaba TO Ptuj tik pred vojno leta 1991 in med njo.

O bojnih aktivnostih in nalogah enot je spregovoril Stanko Žitnik, ki je bil med vojno na dolžnosti pomočnika poveljnika ObmŠTO Ptuj za operativne zadeve, danes pa je podpredsednik OZVVS Ptuj. Tako kot prednodni referenti je tudi naslednji referent predstavil temo, ki se je nanašala na njegovo delovanje med vojno leta 1991, in sicer je Vlado Zadravec v svojem nastopu predstavil, kako je organiziral in izvajal varnostno zagotovitev med vojno. Zadnja referenta, Nevenka Dobljekar in Martin Ozmec, sta spomnila na takratno delovanje sredstev javnega obveščanja in na poročanje novinarjev s terena.

Okrogle mize sta se udeležila tudi visoka gosta predsednik pokrajinskega odbora Vzhodnoštajerska ZVVS brigadir Venčeslav Ogrinc in namestnik poveljnika 72. PEHBR polkovnik Vilibald Polšak, ki sta zbrane na okrogli mizi pozdravila ter posebej poudarila pomen okrogle mize za boljše poznavanje naše bližnje preteklosti. Ob koncu okrogle mize je prevladovalo enotno mnenje, da je uspešno združila predstavitev usodnega obdobja slovenske zgodovine s strani akterjev dogodkov in zgodovinarjev. Vsekakor ostaja upanje, da bo organizatorjem okrogle mize uspelo zbrati predstavljene referate in jih tudi objaviti v zborniku, saj vemo, da kar ni zapisano, gre v pozabo,« je po dogodku povedal predsedujoči na okrogli mizi major mag. Zvezdan Marković.

Foto: Lojze Cajnko

Povzeto po spletni strani Slovenske vojske, 6. 6. 2013

IZ BELEŽKE TEDNIKOVEGA NOVINARJA MARTINA OZMECA O VOJNI 1991

Martin OZMEC, iz zbornika Ptuj in leto 1991 (ur. Janez Merc), Ptuj 2006

Prvi strel je padel na Ptuju

Petek, 24. maja 1991. Turobno, ne preveč spomladansko in hladno vreme. Med občani je bilo čutiti tesnobo zaradi vse ostrejših zapletov z Jugoslovansko armado v Mariboru in drugod. Popoldne, nekaj pred 16. uro, pa je kot strela z jasnega udarila na dan novica, da je prišlo do streljanja ob Vojašnici Dušana Kvedra na Ptuju. Vojak je na povelje svojega oficirja streljal na delavca Elektra Ptuj Borisa Frasa.

Ravno ta dan sem bil dežurni urednik in vest o incidentu pri vojašnici smo prvi objavili na Radiu Ptuj 10 minut po 16. uri ter najavili tudi skorajšnji pogovor o incidentu s komandirjem Postaje milice Ptuj Milanom Čušem, ki sem ga posnel v živo, objavili pa smo ga ob 17.40.

Ob prihodu v naše uredništvo je bil komandir Čuš vidno pretresen. Ko sva si segla v roko, mi je takoj dejal: »Izgleda, da se je začelo.« Za Radio Ptuj pa je zatem povedal: »Danes ob 15.20 smo prejeli sporočilo občana iz Ferkove ulice, da je pri vojašnici prišlo do streljanja. Povedal je, da so počili trije streli in da je delavec Elektra Ptuj ranjen v nogo. Takoj zatem smo obvestilo o tem dogodku prejeli tudi z Reševalne postaje Ptuj. Takoj smo zbrali skupino naših miličnikov, in sicer je namestnik komandirja s še petimi miličniki s službenimi vozili takoj odhitel na kraj dogodka. Ko so se pomikali proti kraju streljanja, je tam že bilo vozilo ptujske reševalne službe, v katerem je sedel ranjeni delavec Boris Fras. Takrat so ga vojaki po nalogu enega od oficirjev poskušali potegniti iz vozila, da bi ga odpeljali s svojim sanitetnim vozilom. Ko so to naši miličniki videli, so z živim zidom njihovo dejanje ho-

teli preprečiti. Medtem pa je prišla vojaška okrepitev. Okoli 15 vojakov in trije oficirji so miličnike in vozilo obkolili. Prišlo je do ostrih pogovorov, eden od oficirjev, mislim, da je bil major, je ostro dejal: ‚Če bo kdo kar koli storil, je lahko takoj ubit.' Ko so prišli še trije oficirji, je vendarle prevladal razum, saj sta dva oficirja dovolila, da ranjenega Frasa odpelje reševalno vozilo. Tako so bili tudi naši fantje kmalu izpuščeni. Obvestili so nas tudi, da se bodo vse zadeve reševale v Vojašnici Dušana Kvedra. O vsem pa smo takoj obvestili tudi preiskovalnega sodnika UNZ Maribor.«

Kaj je povedal Boris Fras?

Ranjenega električarja Borisa Frasa sem obiskal v mariborski bolnišnici dan po uspešno opravljeni operaciji, ki jo je izvedel nekdanji Ptujčan dr. Miran Vrabl. Čeprav je bil še vedno močno zagrenjen in utrujen od dogodkov in posega, je Fras o dogodku povedal:

»Ko sem prišel s terena, sem s sodelavcema Murkom in pozneje Premužičem dobil nalog, da vojašnico odklopim iz električnega omrežja. Do transformatorja ob vojašnici sem prišel z vozilom, naprej pa peš. Potem ko sem vse že opravil in zaklepal vrata, pa je naenkrat počilo. Zaskelelo me je v levem kolenu in sem padel. Ves krvav sem se odvlekel proti prvi hiši, kjer mi je priskočil na pomoč stanovalec Dino Kolarič in me odvlekel v hišo. Kmalu pa so nas obkolili vojaki in zahtevali, da me predajo njim. Tri minute so nam dali za to, če ne, pridejo sami. Bilo je napeto, kajti že po dobri minuti so začeli rožljati z orožjem in zapirači, na srečo pa je kmalu prišlo reševalno vozilo in izvlekel sem se iz hiše. Ko me je zdravnik obvezal, pa me vojska ni pustila v civilno bolnišnico. Posebej grobo je z menoj ravnal eden od oficirjev, mislim, da je bil major. Grozil mi je s pištolo, me vlačil iz reševalnega vozila in kričal name. Mislim, da ni upošteval nobene konvencije o ranjencih. Zadevo je rešil in umiril pomočnik komandanta, Jurleta, ki je dovolil, da me odpeljejo v ptujsko bolnišnico.«

Pričevanje Dina Kolariča

Ranjenemu Frasu je prvi priskočil na pomoč pogumni mladenič Dino Kolarič s Kettejeve 3, ki je dogodek takole opisal:

»Bil sem v hiši, in ko sem slišal drugi strel, sem skočil k oknu in pogledal proti vojašnici. Zagledal sem Borisa Frasa, ki se je vlekel po tleh z okrvavljeno nogo. Prišel sem k njemu in mu pomagal na naše dvorišče. Ko se je začela približevati skupina vojakov, pa sem ga potegnil v hišo in jo zaklenil. Nudil sem mu prvo pomoč in ga obvezal. Kmalu je pozvonila moja babica in mi rekla, naj odprem, češ da mi vojaki ne bodo ničesar naredili, da hočejo le Frasa. Zavrnil sem jo in ji rekel, da se želim z vojaki pogovarjati. Prišel je eden z našitki, starešina, poleg njega pa še dva. Vsi so bili oboroženi in zahtevali, da pridemo ven. Dali so nam celo ultimat, da to storimo v treh minutah, sicer bodo prišli v hišo sami.

Do tega ni prišlo, ker se je takrat pripeljalo ptujsko reševalno vozilo. Eden od oficirjev je ukazal, da lahko pride bliže le zdravnik. Ko je ta Frasa pregledal in mu obvezal koleno, je prišla še milica. Z oficirji se je začelo prerekanje, ali naj Frasa odpeljejo s civilnim rešilcem v civilno bolnišnico ali z vojaškim sanitetnim vozilom v vojaško bolnišnico. Zdravnik je bil vztrajen in zahteval, da ga odpeljejo v ptujsko bolnišnico. Prišlo je še več vojakov in vsi skupaj so naredili okrog vseh nas obroč. Oficir je ukazal, da Frasa dva vojaka potegneta iz rešilca in ga dasta v vojaško vozilo, Boris pa se je krčevito oklepal nečesa v avtomobilu in prosil miličnike, naj mu pomagajo, a ti so žal ostali nemočni in zahtevali še nekega oficirja iz vojašnice. Ko je ta prišel, je vendarle dovolil, da Frasa odpelje civilno vozilo, vendar v spremstvu vojaškega.

Nezadovoljen sem nad pomanjkljivim pisanjem javnih medijev o tem dogodku, ki bi zahteval večjo pozornost. Vojak je streljal na občana zunaj vojaškega objekta in to je zaskrbljujoče. Tudi izjave vojaških oblasti niso resnične. Delavci niso bili maskirani in niso se plazili. Vsi občani smo nad početjem vojske ogorčeni.«

Pričevanje Franca Premužiča

V zadevo je bil vključen tudi delavec Elektra Ptuj Franc Premužič, ki je dogodek videl takole:

»24. 5. sem se po končani službi peljal na Vičavo k tastu. Na Cesti Olge Meglič sem dohitel naše vozilo Renault 4 serviser, ki je zavijalo v Ferkovo ulico. Svoje vozilo sem ustavil na pločniku Ceste Olge Meglič in šel peš za delavcema iz našega vozila. Do njiju sem prišel pri transformatorski postaji Vičava II, ko je Boris Fras že opravljal zahtevane manipulacije in je bil v nizkonapetostnem prostoru postaje, Murko pa je stal zunaj pri vratih. Ko me je zagledal, je stopil k meni. Za ograjo vojašnice je bilo vse mirno, straže nisem videl.

Opazil sem, da je takrat Boris Fras že stopil iz TP in se pripravljal, da zaklene vrata. Med zaklepanjem sem slišal neki nedoločeni glas, pogledal sem v njegovi smeri in zagledal za ograjo glavo ležečega vojaka in cev, ki je molela v višini okoli 30 cm nad tlemi skozi ograjo. Na ta glas je Boris Fras odgovoril nekaj v smislu, naj se ne šali, trenutek zatem se je slišal strel in videl sem, da je nekaj scefralo Frasove hlače okrog kolena in da je klecnil. Zakričal je: ‚Av, zadet sem!‘

Takoj zatem je padel drugi strel in krogla je švignila mimo Murkove glave. Obrnil sem se in stekel, da bi čim prej prišel do telefona. Za sabo sem slišal še dva strela. Najbližji telefon, za katerega sem vedel, je bil v trgovini Panorama, od tam sem poklical 92, ker pa se nihče ni takoj oglasil, sem poklical DCV Elektro Maribor ter zahteval, da javijo Postaji milice Ptuj in reševalni postaji, da je bil pri TP Vičava II v koleno ustreljen Boris Fras. Pogovor je posnet v DCV.«

Martin Ozmec

Pripadniki TO Ptuj na položajih, fotografija iz zbornika Ptuj in leto 1991 (ur. Janez Merc), Ptuj 2006

Boris Fras je za pogumno delovanje prejel odlikovanje predsednika republike

Slovesna podelitev odlikovanja je bila v Pekrah 21. maja 2016. Odlikovanje je Borisu Frasu izročil predsednik Republike Slovenije Borut Pahor in se mu zahvalil za njegov prispevek pri nastajanju in obrambi mlade slovenske države. V okviru slovesnosti v počastitev pekrskih dogodkov je prejel častni znak svobode kot najvišje odlikovanje za zasluge pri obrambi svobode in uveljavljanju suverenosti Slovenije v času njenega osamosvajanja. Boris Fras se je predsedniku zahvalil in med drugim povedal, da električarji na Ptuju niso odklapljali elektrike nekdanji državi, ampak so želeli prižgati luč samostojni Sloveniji.

Odlikovanje za Borisa Frasa (Foto: Tomino Petelinšek, STA, 21. 5. 2016)

Boris Fras je bil za pogumno dejanje odlikovan tudi s spominskim pečatom mesta Ptuj z likom sv. Jurija. To odlikovanje je prejel 29. maja 2016 iz rok župana MO Ptuj Mirana Senčarja.

Predsednik republike na slovesnosti ob zaključku počastitve 25. obletnice "Pekrskih dogodkov" odlikoval Borisa Frasa s častnim znakom svobode Republike Slovenije

Utemeljitev:

Boris Fras je prvi ranjenec v aktivnostih za samostojno in neodvisno Slovenijo. V težkem času pred začetkom agresije na Slovenijo leta 1991 se je pri opravljanju naloge, pomembne za obrambo domovine, izkazal s svojim domoljubjem, človeško držo, pogumom in požrtvovalnostjo.

Pred petindvajsetimi leti v torek, 24. maja 1991, je bil Boris Fras napoten, da skupaj s sodelavcem odklopi iz elektrodistribucijskega omrežja ptujsko vojašnico. Ko je delo že skoraj opravil, je izza vojašniške ograje nanj začel streljati vojak JLA. Boris Fras je padel. Ranjen je bil v koleno. Zavlekel se je v bližnjo hišo, kjer sta mu prvo pomoč ponudili dve mladoletni osebi. Toda vojaki jugoslovanske armade niso odnehali. Obkolili so hišo in zahtevali njegovo predajo. Da ne bi ogrozil ljudi, ki so mu požrtvovalno pomagali, je zapustil hišo in obležal pred vhodnimi vrati. Ko so prispeli reševalci in ga je zdravnik obvezal, vojaki niso dovolili, da se prepelje v ptujsko bolnišnico. Skušali so ga izvleči iz vozila, češ da ga bodo odpeljali v vojaško bolnišnico z vojaškim sanitetnim vozilom. Toda Boris Fras se je uprl in jim ga ni uspelo izvleči. Tudi miličniki, ki so prispeli na kraj dogodka, niso dovolili, da bi ga odpeljali. Oficir JLA je zato Borisu Frasu na glavo prislonil pištolo in mu zagrozil, vojaki in oficirji JLA pa so hkrati obkolili miličnike in reševalno vozilo. Šele ko so se zbranim pridružili še drugi vojaški oficirji, so oficirji po pogovorih vendarle popustili in pristali, da je reševalno vozilo ranjenca odpeljalo v ptujsko bolnišnico.

Predsednik RS Borut Pahor podeljuje odlikovanje Borisu Frasu. (Foto: Marko Pigac)

ELEKTRO MARIBOR d.d.

DRUŽBA ELEKTRO MARIBOR NA SODELAVCA BORISA FRASA NI POZABILA

Sporočilo za javnost

Kontakt: pr.sluzba@elektro-maribor.si

Sprejem za Borisa Frasa, nekdanjega sodelavca družbe Elektro Maribor, prvega ranjenega v vojni za Slovenijo in prejemnika častnega znaka svobode Republike Slovenije

Ptuj, 24. 5. 2016 – Letos mineva 25 let od pomembnega dogajanja, vojne za Slovenijo. V počastitev obletnice prelomnih dogodkov je Elektro Maribor pripravil sprejem za svojega nekdanjega sodelavca, gospoda Borisa Frasa, ki je bil prav na današnji dan, pred 25-imi leti, ranjen pri opravljanju svoje delovne naloge. Z ukazom predsednika Republike Slovenije, gospoda Boruta Pahorja, je gospod Boris Fras letošnji prvi prejemnik visokega državnega odlikovanja, častnega znaka svobode Republike Slovenije. Le-tega je prejel iz rok predsednika republike na slovesnosti ob zaključku počastitve 25. obletnice »pekrskih dogodkov«, ki je potekala 21. maja.

»Prav je, da se tudi ob tej obletnici spomnimo in izrazimo spoštovanje vsem, ki so prispevali k temu, da smo obranili domovino in zavarovali mlado slovensko državo ob njenem nastajanju,« je povedal mag. Boris Sovič, predsednik uprave Elektra Maribor, in nadaljeval: »Zaposleni v slovenskih elektrodistribucijskih podjetjih so ob veliki izpostavljenosti opravljali pomembne naloge. Ponosni smo na to, da so se sodelavci Elektra Maribor pri tem še posebej izkazali. Danes

pa imamo čast spregovoriti s Ptujčanom in našim nekdanjim sodelavcem, gospodom Borisom Frasom, ki je bil prvi ranjen v vojni za Slovenijo. V izjemno težkih okoliščinah je izkazal veliko hrabrost, profesionalnost in odločenost storiti, kar je bilo potrebno za obrambo domovine. Ponosni smo na to, da je predsednik Republike Slovenije, gospod Borut Pahor, našemu nekdanjemu sodelavcu vročil častni znak svobode za požrtvovalnost in osebno hrabrost pri obrambi domovine.«

Na sprejem sta bila, med drugimi, povabljena tudi g. Stanislav Toplak, tedanji vodja Območne enote Ptuj, kjer je bil g. Boris Fras zaposlen, in g. Dragomir Murko, sodelavec, ki je bil priča dogodkom pred 25-imi leti.

###

G. Boris Fras je bil v Elektru Maribor zaposlen od leta 1966, ko je na ptujski enoti začel delati kot monter. V naslednjih letih je delal na raznih delovnih mestih, vse do upokojitve leta 2004.

###

V torek, 24. 5. 1991, je bil g. Boris Fras s sodelavcem napoten, da odklopi ptujsko vojašnico iz elektroenergetskega omrežja. Transformatorsko postajo, ki je nekaj metrov od ograje vojašnice, je g. Fras kot nadzorni monter dobro poznal. Ko je delo na transformatorski postaji, objektu zunaj vojašnice, že zaključil in je zaklepal vrata, je nanj izza vojaške ograje streljal vojak JLA. Padel je, ranjen v levo koleno. Streli so se nadaljevali. S poškodovano nogo se je sam zvlekel do prve hiše, kjer sta mu še nepolnoletni osebi pomagali v hišo in mu nudili prvo pomoč. Sodelavec je medtem iz bližnje trgovine poklical številko 92 in distribucijski center vodenja v Elektru Maribor ter sporočil, da

je prišlo do streljanja in da je sodelavec ranjen. Vojaki so hišo obkolili in zahtevali, da ga predajo. Oficirji vojske so postavili ultimat, da pride iz hiše, sicer bodo prišli ponj. Da ne bi ogrozil ljudi, ki so mu pomagali, je zapustil hišo in obležal pred vhodnimi vrati. Pripeljalo je reševalno vozilo in zdravnik ga je obvezal, vojaki pa nato niso dovolili, da bi ga odpeljali v bolnišnico. Ko je bil že v rešilcu, so ga poskušali potegniti iz vozila, češ da ga bodo oni odpeljali v vojaško bolnišnico. Uprl se je, tako da ga niso mogli izvleči. Tudi zdravnik in miličniki, ki so takrat že prispeli na kraj dogodka, niso dovolili, da bi ga odpeljali. Oficir JLA mu je ob tem tudi prislonil pištolo ob glavo in grozil. Vojaki in oficirji so miličnike in vozilo obkolili. Po pogovorih in potem, ko so prišli še drugi vojaški oficirji, so vendarle dovolili, da ga reševalno vozilo odpelje v ptujsko bolnišnico.

Boris Fras je bil športnik, po dogodku pa je postal trajni invalid. Prej je bil petnajst let motokrosist, potem pa je lahko uporabljal le še zanj posebej prirejeno kolo. A ostal je dejaven. Še naprej je, vse do polne delovne dobe, požrtvovalno delal za družbo Elektro Maribor, bil je med soustanovitelji Združenja vojnih invalidov 91, že dvanajst let pa aktivno vodi tudi Društvo vojnih invalidov Ptuj.

V ptujski območni enoti Elektra Maribor je bil včeraj prav poseben dan, saj so pripravili sprejem za svojega upokojenega sodelavca **Borisa Frasa** , ki je bil prvi ranjeni v vojni za Slovenijo in je bil pred dnevi odlikovan s častnim znakom svobode RS.Da je bil torek, kot letos, ko je 24. maja 1991 s sodelavcem **Dragomirjem Murkom** dobil nalogo, da odklopi ptujsko vojašnico iz elektroenergetskega omrežja, se spominja Boris Fras, takrat nadzorni monter: "Nalogo sem že opravil in zaklepal vrata, ko je izza vojaške ograje streljal vojak JLA in me ranil v levo koleno. Streli so se nadaljevali, sam pa sem se zvlekel do prve hiše, kjer sta mi pomagala otroka. Sodelavec je poklical pomoč, a vojaki so hišo obkolili in zahtevali, da pridem iz hiše. To sem tudi storil, prispelo je reševalno vozilo, a vojaki JLA kar niso hoteli pustiti, da mi pomagajo. Oficir JLA mi je celo prislonil pištolo ob glavo in grozil, a naposled so vendarle dovolili, da me odpeljejo v ptujsko bolnišnico."
"Prav je, da se spomnimo vseh, ki so prispevali k temu, da smo obranili domovino. Zaposleni v slovenskih elektrodistribucijskih podjetjih so ob veliki izpostavljenosti opravljali pomembne naloge, izkazali hrabrost, profesionalnost in odločenost storiti, kar je bilo potrebno za obrambo domovine," je na sprejemu poudaril **Boris Sovič**, predsednik uprave Elektra Maribor, skupaj z njim pa so svojemu nekdanjemu sodelavcu čestitali mnogi delavci Elektra Maribor.
Boris Fras je bil nekdaj športnik, kar petnajst let motokrosist, ki pa se je kot trajni invalid temu športu moral odreči. Bil je med soustanovitelji Združenja vojnih invalidov 91, že 12 let pa aktivno vodi tudi Društvo vojnih invalidov Ptuj.

Večer, 25. 5. 2016, Slavica Pičerko Peklar

Predsednik republike na slovesnosti ob zaključku počastitve 25. obletnice "Pekrskih dogodkov" odlikoval Borisa Frasa s častnim znakom svobode Republike Slovenije

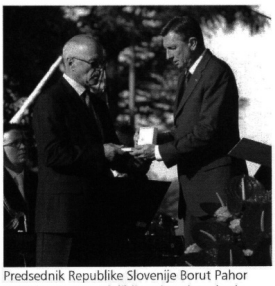

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je Borisu Frasu podelil častni znak svobode Republike Slovenije

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor se je 21. maja 2016 v Pekrah pri Mariboru udeležil slovesnosti ob zaključku počastitve 25. obletnice "Pekrskih dogodkov". Ob tej priložnosti je **Borisu Frasu**, civilistu, prvemu ranjencu v aktivnostih za samostojno in neodvisno Slovenijo, vročil odlikovanje častni znak svobode Republike Slovenije. Boris Fras se je v težkem času pred začetkom agresije na Slovenijo leta 1991 pri opravljanju naloge, pomembne za obrambo domovine, izkazal s svojim domoljubjem, človeško držo, pogumom in požrtvovalnostjo. Kot še piše v utemeljitvi, je z izpolnitvijo zadane naloge Boris Fras tudi predlagatelju odlikovanja, Borisu Soviču, da dogodki izpred petindvajsetih let ne potonejo v pozabo.

Slovesnost v počastitev 25. obletnice "Pekrskih dogodkov" je potekala v Izobraževalnem centru v Pekrah pri Mariboru v organizaciji Mestne občine Maribor in krajanov Peker. Slavnostna govornica na prireditvi je bila **Andreja Katič,** ministrica za obrambo Republike Slovenije, dogodek pa sta s pesmijo obogatila Big Band Orkestra Slovenske vojske pod vodstvom dirigenta Rudolfa Strnada in z recitalom dramski igralec Rado Pavalec.

Utemeljitev:
Za požrtvovalnost in osebno hrabrost pri obrambi domovine neposredno pred vojno za Slovenijo prejme **Boris Fras častni znak svobode Republike Slovenije**.

Boris Fras je prvi ranjenec v aktivnostih za samostojno in neodvisno Slovenijo. V težkem času pred začetkom agresije na Slovenijo leta 1991 se je pri opravljanju naloge, pomembne za obrambo domovine, izkazal s svojim domoljubjem, človeško držo, pogumom in požrtvovalnostjo.

vojaki jugoslovanske armade niso odnehali. Obkolili so hišo in zahtevali njegovo predajo. Da ne bi ogrozil ljudi, ki so mu požrtvovalno pomagali, je zapustil hišo in obležal pred vhodnimi vrati. Ko so prispeli reševalci in ga je zdravnik obvezal, vojaki niso dovolili, da se prepelje v ptujsko bolnišnico. Skušali so ga izvleči iz vozila, češ da ga bodo odpeljali v vojaško bolnišnico z vojaškim sanitetnim vozilom. Toda Boris Fras se je uprl in jim ga ni uspelo izvleči. Tudi miličniki, ki so prispeli na kraj dogodka, niso dovolili, da bi ga odpeljali. Oficir JLA je zato Borisu Frasu na glavo prislonil pištolo in mu zagrozil, vojaki in oficirji JLA pa so hkrati obkolili miličnike in reševalno vozilo. Šele ko so se zbranim pridružili še drugi vojaški oficirji, so oficirji po pogovorih vendarle popustili in pristali, da je reševalno vozilo ranjenca odpeljalo v ptujsko bolnišnico.

Pred tem dogodkom je bil Boris Fras športnik. Po njem je postal trajni invalid. Prej je bil petnajst let motokrosist. Potem je lahko uporabljal le še posebej prirejeno kolo, a je ostal dejaven. Še naprej je požrtvovalno delal za družbo Elektro Maribor, bil je med soustanovitelji Združenja vojnih invalidov 91, že dvanajst let vodi tudi

Infotok, 1. 6. 2016

Nismo izklapljali elektrike nekdanji državi, želeli smo prižgati luč samostojni Sloveniji

Na slovesnosti ob 25. obletnici pekrskih dogodkov je bil po desetih letih znova podeljen častni znak svobode. Vročen je bil prvemu ranjencu v dejavnostih za samostojno Slovenijo Borisu Frasu.

Častni znak svobode se podeljuje kot najvišje odlikovanje države za zasluge pri obrambi svobode in uveljavljanju suverenosti Slovenije v času njenega osamosvajanja. Nazadnje je bil podeljen leta 2006. (Foto: BoBo)

Slavnostna govornica na prireditvi v Pekrah pri Mariboru je bila ministrica za obrambo Andreja Katič, po besedah katere so dogodki v Pekrah maja 1991 jasno pokazali, da

slovenski narod ne bo dopustil samovoljnosti JLA in da s svojo potjo k samostojnosti in suverenosti misli zelo resno. »Izsiljeni konflikt se po vaši zaslugi ni razvil v oboroženi konflikt neslutenih razsežnosti,« je dejala zbrani množici, med katero so bili tudi prvi slovenski naborniki.

»Dogodki iz osamosvojitvenega obdobja in pred njim so dokaz, da se naš narod, ko je postavljen pred težke ovire in prelomne odločitve, zna poenotiti in združiti. Da zna presojati o svojih željah in se odločiti za pot, ki vodi do njihove uresničitve. Ti dogodki so tudi dokaz, da lahko posameznik s svojo vizijo pomembno prispeva k njihovi uresničitvi, vendar brez povezovanja vseh, ki so se zavedali pomembnosti odločitve, ki je tlela v slovenskem narodu, tega skupnega cilja ne bi dosegli,« je med drugim povedala. »Samo skupaj smo močnejši,« je prepričana.

Ustreljen, ko je v vojašnici odklapljal elektriko

Predsednik republike Borut Pahor je na slovesnosti vročil odlikovanje prvemu ranjencu v dejavnostih za samostojno in neodvisno Slovenijo. Častni znak svobode se podeljuje kot najvišje odlikovanje države za zasluge pri obrambi svobode in uveljavljanju suverenosti Slovenije v času njenega osamosvajanja.

Kot izhaja iz obrazložitve, se je Boris Fras v času pred začetkom agresije na Slovenijo leta 1991 pri opravljanju naloge, pomembne za obrambo domovine, izkazal s svojim domoljubjem, človeško držo, pogumom in požrtvovalnostjo.

24. maja 1991 je bil namreč napoten, da s sodelavcem odklopi ptujsko vojašnico iz elektrodistribucijskega omrežja. Ko je to že skoraj opravil, je nanj streljal vojak Jugoslovanske ljudske armade (JLA), pri tem pa je bil Fras ranjen v koleno.

Zapletlo se je tudi pri njegovem prevozu v bolnišnico, saj mu vojaki JLA sprva niso dovolili odhoda v ptujsko bolnišnico. Eden izmed oficirjev mu je celo grozil z na glavo prislonjeno pištolo, a pozneje so pripadniki JLA vendarle privolili, da je reševalno vozilo ranjenca odpeljalo v ptujsko bolnišnico.

Postal je trajni invalid

Dogodek je na Frasu pustil trajne posledice. Nekdanji športnik in motokrosist je postal trajni invalid, a je še naprej delal za Elektro Maribor, bil med soustanovitelji Združenja vojnih invalidov 91, že 12 let vodi tudi Društvo vojnih invalidov Ptuj.

»Z izpolnitvijo zadane naloge je Boris Fras izpričal neomajno privrženost slovenski domovini. Klonil ni niti pred puškino cevjo. Pokazal je pogum in odločenost dati svoj prispevek k obrambi plebiscitno izražene volje slovenskih državljanov, da zaživijo v samostojni slovenski državi,« piše v obrazložitvi, ki so jo ob navzočnosti predsednika Pahorja prebrali ob predaji odlikovanja pred začetkom takratne slovesnosti.

Fras se je za odlikovanje zahvalil in povedal, da mu je to znova vzbudilo ponos in upanje na boljši jutri. »Nismo izklapljali elektrike nekdanji državi, ampak smo želeli prižgati luč samostojni Sloveniji,« je dejal.

Vir: Pekre pri Mariboru, MMC RTV SLO, STA, 21. maj 2016 (Foto: BoBo)

Besedilo: **Karin Zagomilšek Cizelj** • Fotografije: **Aleš Damjanovič**

Sprejem za Borisa Frasa, nekdanjega sodelavca družbe Elektro Maribor, prvega ranjenega v vojni za Slovenijo in prejemnika častnega znaka svobode Republike Slovenije

Letos mineva 25 let od pomembnega dogajanja, vojne za Slovenijo. V počastitev obletnice prelomnih dogodkov je Elektro Maribor pripravil sprejem za nekdanjega sodelavca, gospoda Borisa Frasa, ki je bil 24. maja, pred 25 leti, ranjen pri opravljanju svoje delovne naloge.

Sprejema so se poleg Borisa Frasa (v sredini) udeležili še: Andrej Rus, Franc Trop, Stanislav Toplak, mag. Boris Sovič, Dragomir Murko, Franc Šmigoc in Nenad Kajtezovič

Po ukazu predsednika Republike Slovenije, gospoda Boruta Pahorja, je gospod **Boris Fras** prvi letošnji prejemnik visokega državnega odlikovanja, častnega znaka svobode Republike Slovenije. Le-tega je prejel iz rok predsednika republike na slovesnosti ob zaključku počastitve 25. obletnice "pekrskih dogodkov", ki je potekala 21. maja.

»Prav je, da se tudi ob tej obletnici spomnimo in izrazimo spoštovanje vsem, ki so prispevali k temu, da smo obranili domovino in zavarovali mlado slovensko državo ob njenem nastajanju,« je povedal **mag. Boris Sovič, predsednik uprave Elektra**

Infotok, 1. 6. 2016

DELO

Tweet G+ Deli z drugimi 18

(mailto:?subject=Že 26 let od prvega strela&body=http:// 26-let-od-prvega-strela.html)

Podobne

Že 26 let od prvega strela

Ognjeni spopad za samostojno Slovenijo se je začel na Ptuju.

Franc Milošič (?iskalnik=Franc Milošič)
sre, 24.05.2017, 20:00

Ključne besede:

- (http://delosled.delo.si/?q=vojna za Slovenijo) vojna za Slovenijo (?iskalnik=vojna za Slovenijo),
- (http://delosled.delo.si/?q=Boris Fras) Boris Fras (?iskalnik=Boris Fras),
- (http://delosled.delo.si/?q=Ptuj) Ptuj (?iskalnik=Ptuj),
- (http://delosled.delo.si/?q=prvi strel) prvi strel (?iskalnik=prvi strel),
- (http://delosled.delo.si/?q=JLA) JLA (?iskalnik=JLA)

Boris Fras ob ograji ptujske vojašnice. Foto: Franc Milošič/Delo

V nekdanji ptujski vojašnici na Vičavi so se danes slovesno spomnili prvega strela v slovenski osamosvojitveni vojni. Že 26 let je minilo, odkar je Ptujčan **Boris Fras** v svojem podjetju Elektro Maribor dobil nalogo, da iz omrežja izklopi ptujsko vojašnico.

Ker je transformatorska postaja v neposredni bližini vojašnice, je šel opravit naročeno in niti opazil ni vojaka, ki je skrit že ležal za ograjo z nabito puško. Vojašnice so namreč iz omrežja takrat izklapljali tudi drugod po Sloveniji, a nikjer se to ni sprevrglo v takšno dramo kot na Ptuju; pravzaprav je bil to ognjeni uvod v osamosvojitveno vojno.

Delo, 24. 5. 2017, Franc Milošič

Obiskovalci na današnji slovestni prireditvi. Foto: Franc Milošič/Delo

Ko je Fras izklopil elektriko in si z desnim kolenom pomagal primakniti železna vrata, mu je vojak prestrelil kolenski sklep. Pozneje je izvedel, da ni bil vojak ptujske vojašnice, ampak specialec iz Niša; torej se je JLA že bila konkretno pripravila na spopade. Boris se je nemudoma odplazil in odvlekel do bližnje stanovanjske hiše, kjer so ga skrili, medtem pa so nanj še nekajkrat streljali iz vojašnice. A hišo so vojaki hitro obkolili in dali petminutni ultimat za predajo. Na srečo je pred vojaškim vozilom tja prispelo reševalno vozilo ptujskega zdravstvenega doma, ki ga je Boris sam poklical, medtem pa si je z majico že sam obvezal koleno. Vojaki in major Životić pa so ga iz tega vozila vlekli za prestreljeno in zdravo nogo hkrati in ga hoteli na silo preložiti v vojaško vozilo. A se je kot krepak športnik uspel tako trdno oprijeti, da jim to ni uspelo.

Dve leti je intenzivno zdravil svojo nogo, nekaj časa celo še delal polni delovni čas, a potem je zmogel le še polovičko vse do upokojitve. V resnici se tistega 24. maja, enega od torkov v letu 1991, ni še nihče povsem zavedal, da se je vojna v resnici že začela s tem prvim strelom vojaka na civilista na Ptuju.

Danes se je Boris Fras spet spomnil tistega časa. V resnici ga ves čas nanj spominja boleče koleno, ki se prestreljeno točno v zglobu ni moglo nikoli več normalizirati. »Boris Fras je sodobni heroj. Ker je dobil na svojem delovnem mestu nalogo, ki jo je odločno in profesionalno opravil. Braniti domovino je posebno častno dejanje,« je v priložnostnem nagovoru poudaril **Boris Sovič**, predsednik uprave Elektra Maribor, v katerem je Boris delal. Predsednik ptujskih veteranov vojne za Slovenijo **Vlado Žgeč** pa je za tisti čas poudaril, da takrat pogled iz Cankarjevega doma v Ljubljani zagotovo ni segel daleč, vsekakor pa ne do Ptuja, saj drugače Borisa Frasa ne bi bil zaobšel zakon o vojnih veteranih.

Delo, 24. 5. 2017, Franc Milošič

VII.
DOKUMENTI

DELEGATSKO VPRAŠANJE

Pripadniki Garnizije JLA Ptuj obžalujemo, da je prišlo do tragičnega dogodka dne 24. 05. 1991 leta, kjer je bil poškodovan delavec "ELEKTRA" Ptuj.

Nemili dogodek, do katerega pa po našem prepričanju ne bi bilo treba priti, se je zgodil, ko je vojak - stražar ob pravilnem izvrševanju svoje dolžnosti (zaščite transformatorske postaje) bil prisiljen postopati v skladu z pravili stražarske službe in ni dovolil izključitev elektrike za vojašnico.

Pred tem dogodkom, istega dne ob 07.00 uri je brez predhodne najave in običajnega postopka isti delavec "ELEKTRA" Ptuj izključil električno energijo. Po posredovanju poveljstva garnizije so elektriko priklopili ob 09.30 uri.

Ob 15.15 uri so ponovno prišli in to skrivoma,brez najave in običajnega postopka, dva delavca in gospod Premužič Franc iz "ELEKTRA" Ptuj.

Vojak - stražr je ob prihodu delavcev pred transformatorsko postajo, ki se nahaja komaj 5 m od kasarniške ograje, dvakrat glasno opozoril delavce, da se ne približujejo objektu, kar pa vsi trije niso upoštevali. Nato je oddal opozorilni strel v zrak in ker delavci v tretje niso ubogali povelja, je stražar v skladu z pravili oddal strel v noge delavcu Frasu, ki je kljub vsemu le uspel izklopiti električni tok.

Izrecno poudarjamo, da je transformatorska postaja posebno ograjena, je lastnina JLA in se iz nje napaja samo vojašnica.

Izključena nam je dobava električne energije tudi v Kidričevem, skladišču pri Novi vasi, v Spuhlji in v kasarni št. 3.

Takoj za tem je sledila pravcata povodenj neresničnih, žaljivih in nepreverjenih informacij z strani "RADIA" Ptuj, zavajanja javnosti in posredovanja izmišljenih in enostranskih informacij v TV Slovenija in Sekretariata za notranje zadeve.

Posebej navajamo, da od Garnizije Ptuj nihče ni zahteval informacij ali pojasnil v zvezi z tem dogodkom, s čimer bi se o dogodku dobila realna slika. Iz celodnevnih dogajanj je iztrgan samo incidentni moment kot enostransko dejanje JLA, ki je naperjeno proti Republiki Sloveniji, s čemer je izvršeno popolno zavajanje celotne javnosti.

Posebej nas je prizadela izjava predsednika Skupščine občine g. Rajherja na televiziji, kjer je izjavil, da je to teroristično dejanje, kakor tudi postopek in neresnično obveščanje javnosti.

V zvezi z navedenimi dejstvi, kot delegat Občinske skupščine postavljam PREDSEDSTVU SKUPŠČINE OBČINE PTUJ naslednja delegatska vprašanja :

1.- Kdo je izdal ukaz delavcem "ELEKTRA" Ptuj ter jih pripravil do tega, da do transformatorske postaje prihajajo skrivaj čez njive, sadovnjake in vrtove, brez predhodne najave in običajnega postpka in izključujejo elektriko na transformatorski postaji, ki je lastnina JLA?

2.- Zakaj Predsedstvo občine ni reagiralo na naše opozorilo izrečeno direktorju "ELEKTRA" Ptuj ter načelniku Oddelka za LO g. Mercu, da naj ne izključujejo enfrastrukture za vojašnico, ker v nasprotnem primeru prevzamejo vso odgovornost za posledice ki bodo z njegovo uresničitvijo eventuelno nastale.

3.- Na kaj Predsedstvo Skupščine Ptuj misli z pozivom organizacijam, da zamrznejo odnose z korpusom in z izjavo g. RAjherja, da bo vrnjeno z isto mero ter da bodo ustrezno ukrepali. Na kakšne mere in ukrepe se to misli ?

4.- Zakaj je Predsedstvo SO Ptuj odstopilo od že v naprej dogovorjenega sestanka z predstavniki GArnizije Ptuj ob 19.30 uri ?

DELEGATSKO VPRAŠANJE PODJETJU "ELEKTRO" PTUJ

1.- Zakaj je celotno akcijo izključevanja elektirčne energije na vseh vojaških objektih organiziral in izvajal g. Premužič Franc, od koga je podjetje dobilo ukaz in zakaj se ni upošteval običajen. način najave in prihoda delavcev ?

Prosim, da se opis dogodka z delegatskimi vprašanji razmnoži v potrebnem številu za vse delegate, a odgovor posreduje poveljstvu GArnizije Ptuj v pismeni obliki.

Ptuj, dne 27. 05. 1991

DELEGAT OS VZZD
PEKONJA VALENTIN

Predlog Elektra Maribor predsedniku RS za podelitev odlikovanja Borisu Frasu

ELEKTRO MARIBOR

podjetje za distribucijo
električne energije, d.d.

Vetrinjska ulica 2, 2000 Maribor
Slovenija

> T: +386 (0)2 22-00-000 (h.c.)
> F: +386 (0)2 22-00-785
> P.P.: 1244
> E: info@elektro-maribor.si
> www.elektro-maribor.si
> TRR/IBAN: SI56 0451 5000 0570 965
> SWIFT CODA: KBMASI2X

Urad predsednika Republike Slovenije
Erjavčeva cesta 17
1000 Ljubljana

Vaš znak: Naš znak: 3401-3/2016-34 Maribor, dne: 6.5.2016

Spoštovani!

Družba Elektro Maribor d.d. ima čast visokemu naslovu predlagati za prejemnika *Medalje za hrabrost* svojega dolgoletnega sodelavca gospoda Borisa Frasa, ki je bil 24. maja 1991 ranjen pri uspešni izvršitvi svoje delovne naloge, povezane z obrambo domovine v obdobju neposredno pred vojno za Slovenijo. Posledica dobljene rane je trajna invalidnost. G. Fras je prvi ranjenec v borbi za Slovenijo 1991.

Osnovni podatki o gospodu Borisu Frasu
Gospod Boris Fras je rojen 16. 9. 1948 na Ptuju. Danes živi na Pivkovi ulici 7, na Ptuju. V Elektru Maribor (takrat Elektro Maribor - javno podjetje za distribucijo električne energije p.o., Poslovna enota Elektrodistribucija Ptuj) je pričel delati 1. 8. 1966 na delovnem mestu KV elektromonter II, od 1. 9. 1973 je delal na delovnem mestu samostojni elektromonter, 1. 3. 1980 je prevzel vodenje manjše delovne skupine, 1. 1. 1991 je postal nadzorni monter in 8. 10. 1993 referent v pripravi dela s polovičnim delovnim časom vse do upokojitve 30. 12. 2004.

Kratek opis dogajanja 24. 5. 1991
Pred petindvajsetimi leti je bil v torek, 24. 5. 1991, g. Boris Fras s sodelavcem napoten, da iz elektrodistribucijskega omrežja odklopi odjemno mesto, ptujsko vojašnico. Transformatorsko postajo Vičava II, ki se nahaja nekaj metrov zunaj ograje vojašnice, je g. Fras kot nadzorni monter dobro poznal. Ko je zaključil delo na transformatorski postaji in je že zaklepal vrata, je izza vojašnične ograje nanj začel streljati vojak JLA. Pozneje se je pokazalo, da je šlo za vojaškega specialca iz Niša. G. Fras je padel, ranjen v levo koleno.

Pod streli se je s poškodovano nogo sam zavlekel do najbližjega stanovanjskega objekta, kjer sta mu še nepolnoletni osebi pomagali v hišo, mu nudili prvo pomoč in poklicali reševalno postajo, g. Fras pa je poklical svojo poslovno enoto. Sodelavec je medtem iz bližnje trgovine o dogodku obvestil milico na številko 92 in distribucijski center vodenja Elektro Maribor.

Nenadoma so vojaki JLA obkolili hišo in zahtevali njegovo predajo. Oficirji so postavili triminutni ultimat, da pride iz hiše, sicer bodo vstopili sami. Da ne bi ogrožal ljudi, ki so mu pomagali, je legel pred vhodna vrata hiše. Tedaj je pripeljalo reševalno vozilo. Zdravnik ga je obvezal, vojaki pa niso dovolili odvoza v ptujsko bolnišnico. Čeprav je že bil v reševalnem vozilu, so ga vojaki skušali izvleči iz vozila, češ da ga bodo z vojaškim sanitetnim vozilom odpeljali v vojaško bolnišnico. Krčevito se je oprijel reševalnega vozila, da ga niso mogli izvleči. Tega tudi niso dovolili zdravnik in miličniki, ki so takrat že prispeli na kraj dogodka. Oficir mu je na glavo prislonil pištolo in mu grozil, vojaki in oficirji pa so obkolili miličnike in reševalno vozilo.

Po pogovorih in po prihodu še drugih oficirjev so dovolili, da ga reševalno vozilo odpelje v ptujsko bolnišnico.

Rehabilitacija
Zaradi natančnega strela iz razdalje zgolj kakšnih dvajsetih metrov je imel g. Fras prestreljen levi kolenski sklep. Intenzivno zdravljenje je trajalo dve leti. Še danes potrebuje terapije za lajšanje težav. Ker ga njegovo prestreljeno koleno čedalje bolj izdaja in ovira, se odloča za umetno koleno.

G. Fras je bil pred dogodkom športnik, ki pozna red in disciplino. Petnajst let je bil motokrosist. Po dogodku pa je lahko uporabljal zgolj kolo, prirejeno za njegovo nogo.

Po zdravljenju se je vrnil na delo, najprej za polni delovni čas, od 8. 10. 1993 pa za polovični delovni čas vse do upokojitve 30. 12. 2004.

Je soustanovitelj Združenja vojnih invalidov 91. Že 12 let je dejaven kot predsednik Društva vojnih invalidov Ptuj.

Do sedaj prejeta priznanja
Do sedaj je g. Fras prejel *Priznanje za ranjence*, ki mu ga je leta 1991 podelil Republiški štab za Teritorialno obrambo.

Utemeljitev predloga za prejemnika medalje za hrabrost
G. Borisa Frasa, ki je bil 24. 5. 1991 pri opravljanju svoje delovne naloge prvi ranjen v borbi za Slovenijo, posledica rane je trajna invalidnost, predlagamo za prejemnika *Medalje za hrabrost*.

G. Boris Fras je s prevzemom zahtevne naloge v zelo težkem in napetem času izkazal hrabrost, z natančno izpolnitvijo zadane naloge pa je izkazal visoko profesionalnost pri opravljanju svojega dela. G. Fras se je odlikoval s pogumom in požrtvovalnostjo pri realizaciji delovne naloge, pomembne za obrambo domovine. Izkazal je odločnost izvesti nalogo kljub nadvse nevarnim okoliščinam. Pokazal je pogum, hrabrost in odločenost braniti svojo slovensko domovino.

G. Boris Fras je izpričal zavzetost in pripadnost družbi, v kateri je bil zaposlen. Zaposleni v elektrodistribucijskih in drugih infrastrukturnih podjetjih so v vojni za Slovenijo dali svoj velik prispevek, zelo pomemben za obrambo naše domovine.

Vrednote ljubezni do domovine in odločenosti braniti jo, kadar je to potrebno, so brezčasne. Z refleksijo na dogajanje izpred 25-ih let smo oblikovali predlog z željo, da se javno izkaže spoštovanje in priznanje državljanu Republike Slovenije, našemu nekdanjemu sodelavcu, za vso požrtvovalnost pri realizaciji naloge, pomembne za obrambo naše domovine.

Z odličnim spoštovanjem!

Pripravila:
Karin Zagomilšek Cizelj

ELEKTRO MARIBOR,
podjetje za distribucijo
električne energije, d.d
MARIBOR, Vetrinjska ulica 2

Predsednik uprave:
mag. Boris Sovič

VIII. KRATICE

CZ – Civilna zaščita
DCV – Dispečerski center vodenja
DO – Delovna organizacija
DS – Družbena samozaščita
DV – Daljnovod
EEN – Elektroenergetska naprava
JLA – Jugoslovanska ljudska armada
kV – Kilovolt
LD – Lovski dom
LO – Ljudska obramba
NN – Nizka napetost
OE – Organizacijska enota
OEGR – Organizacijska enota Gornja Radgona
OS – Oborožene sile
OŠTO – Območni štab Teritorialne obrambe
PE – Poslovna enota
PEM – Posebna enota milice
PTT – Pošta, telegraf, telefon
RS – Republika Slovenija
RŠTO – Republiški štab Teritorialne obrambe
RTP – Razdelilna transformatorska postaja
SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija
SLO – Splošni ljudski odpor
SN – Srednja napetost
SR – Socialistična republika
TO – Teritorialna obramba
TP – Transformatorska postaja
UC – Učni enter
UE – Upravna enota
UKC – Univerzitetni klinični center
UKV – Ultrakratki valovi
UNZ – Uprava za notranje zadeve
ZD – Zdravstveni dom

IX. VSEBINA

Spremna beseda

Marjan Toš
Med spominom in zgodovino 7

Boris Sovič
Knjigi na pot 13

Peter Kaube
Akademija distribucije Elektro Maribor 19

Darja Lapov
Začetne aktivnosti pri nastajanju knjige »Elektro Maribor v prizadevanjih za samostojno in neodvisno Slovenijo« so se začele v Elektru Maribor leta 2018 22

I. Kdaj se je začelo 27

II. Uvertura v osamosvojitveno vojno v Pekrah in prvi strel na Ptuju 33

III. Spomini in spominjanja 45

IV. Osamosvojitvena vojna 1991 in vloga Elektra Maribor v njej 59

V. Prispevki delavcev Elektra Maribor po poslovnih enotah (PE) 65

VI. Medijski odzivi in odmevi na dogodke v Elektru Maribor ter objavljeni članki 113

VII. Dokumenti 143

VIII. Kratice (obrazložitev) 147

ELEKTRO MARIBOR d.d.

ZVZA VETERANOV
VOJNE ZA SLOVENIJO